

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

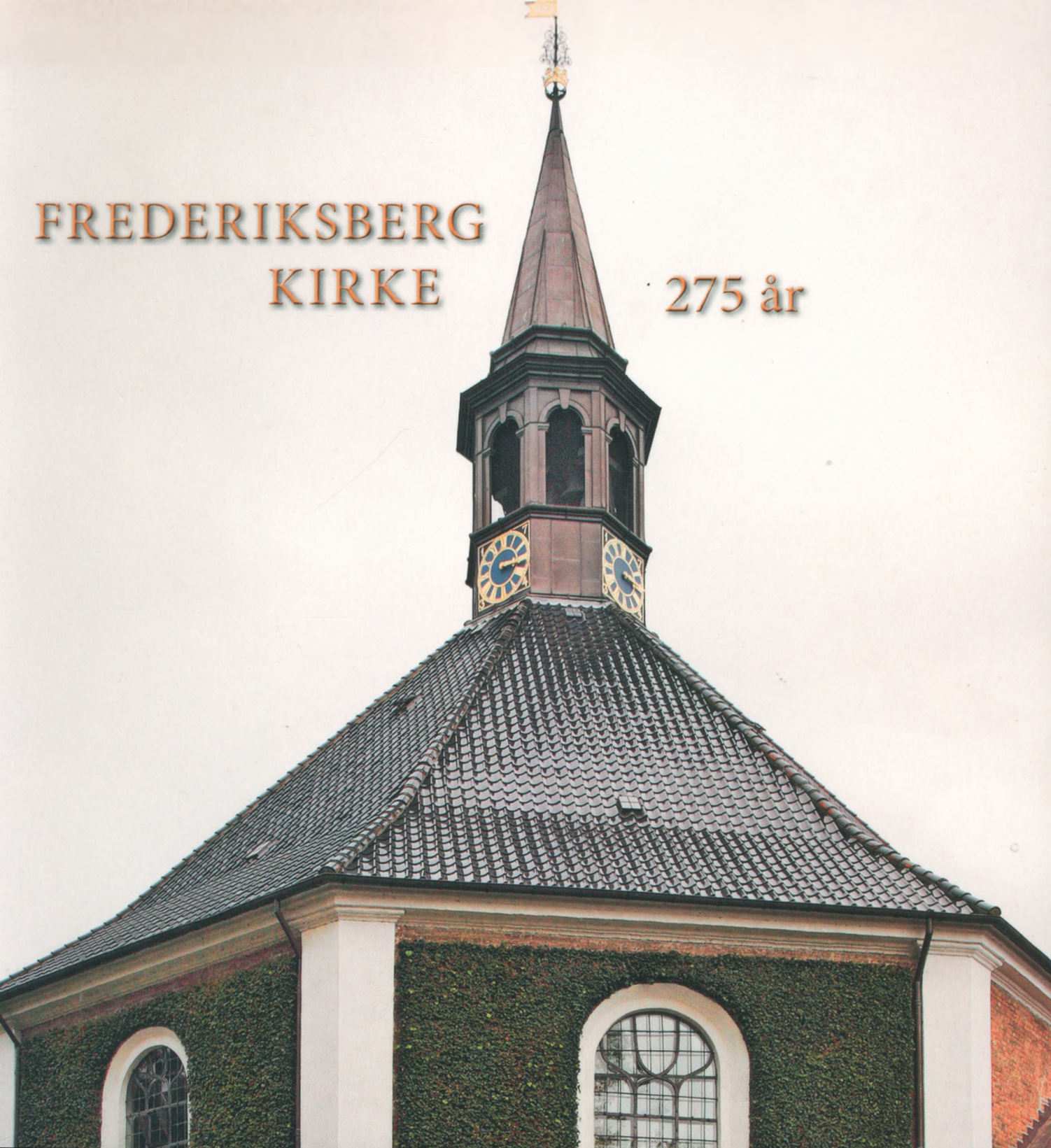
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FREDERIKSBERG
KIRKE

275 år

Frederiksberg Kirke 275 år

Frederiksberg Kirke

275 år

*Udgivet ved
Frederiksberg Kirkes jubilæum
Helligtrekonger 2009*

Frederiksberg Kirke 275 år
© Frederiksberg Sogns Menighedsråd

Prepress og tryk Narayana Press

ISBN: 978-87-992906-0-4

Udgiver: Frederiksberg Sogns Menighedsråd
Redaktion: Allan Rasmussen og Michael Hemmingsen

Indhold

I AL EVIGHED 7

Peter Holm

275 ÅR PÅ PILE ALLÉ 9

Grethe Ilsøe

DÉR LIGGER OPGAVEN! 28

Helge Lundblad

FREDERIKSBERG KIRKE FOR BØRN 46

Pia Nordin Christensen

FSU – FREDERIKSBERG SOGNS UNGDOMSKREDS. BILLEDER FRA ASNÆSLEJREN 51

Jørgen Lundblad

KFUM-SPEJDERE VED FREDERIKSBERG KIRKE SIDEN 1924 54

Niels Søe

FREDERIKSBERG KIRKES PIGEKOR 1984-2009 56

Lis Vorbeck

KONCERTLIV I FREDERIKSBERG KIRKE 70

Allan Rasmussen

HVOR DE LEVENDE TALER MED DE DØDE 75

Fie Krøyer Dahl

ET BEDEHUS 82

Helle Krogh Madsen

SAMMENSPIST MED KRISTUS 87

Margrete Auken

VERDENS ENDE – LIVETS BEGYNDELSE 92

Pia Nordin Christensen

EN VERDEN AF HÅB 97

Søren Sievers

KALD MIG VED NAVN! 101

Michael Hemmingsen

TIDLIGERE SOGNEPRÆSTER VED FREDERIKSBERG KIRKE 106

Otto Falkenberg

WISE MÆND KOM DEN LANGE VEJ 118

Niels Brunse og Allan Rasmussen

I al evighed

Af Peter Holm

Uden at overdrive kan man godt sige, at siden Frederiksberg Kirke blev bygget i 1734, er verden radikalt forandret. Den er blevet moderne. De tekniske fremskridt er åbenlyse, og meget af det, der tidligere ansås for umuligt er nu en selvfølge. Tilsyneladende er der efterhånden ingen grænser for, hvad videnskaben kan finde ud af, og hvad der kan sættes i værk. Rumforskning, digitalisering og genteknologi er blot nogle af de seneste eksempler på nye felter, som har afgørende betydning for livet overalt på kloden. Men også mentalt er verden moderniseret i kirkens levetid, og et af de mest iøjnefaldende træk er, at vi alle er blevet til som individer. Vi tænker og føler os ikke pr. automatik som slægt, som gruppe eller folk, men som enkeltpersoner, der selv kan orientere sig og vurdere og danne sig meninger. Vi er hver især os selv med en egen identitet og har ikke brug for autoriteter til at fortælle os, hvad der er rigtigt og forkert. Er der noget, vi ikke ved, men har brug for at vide, søger vi de nødvendige informationer – og danner os så vor egen mening. Informationssamfundet er modernitetens foreløbigt sidste stadium. Men udviklingen går naturligvis videre, og ingen har fantasi til at forestille sig, hvordan verden vil se ud om bare et par årtier. Udviklingen går hurtigt, og det er blevet mere end tydeligt, at vi lever i tidens strøm. Før verden blev moderne, kunne ændringer være længe undervejs, men nu sker de i et forrygende tempo, der gør det svært at følge med. Alt ser ud til at være underlagt tidens forandring.

Tiden er et kosmisk fænomen, som ikke bare går eller løber, men flyver af sted. Verden er under hastig forandring, og man kan med god ret spørge, om kirken ikke sækker agterud? Er den ikke bare et levn fra fortiden, dengang mennesker ikke vidste bedre, men forestillede sig en Gud i himlen, der havde skabt verden, og som styrede historiens gang? Både ja og nej. Hvis den ikke følger med tiden, ender den som et levn fra fortiden – et slags museum. Men kan den følge med uden at blive følgagtig, har den også noget at sige moderne mennesker.

Den gamle Gud er død, som filosofen Friedrich Nietzsche så patetisk udtrykte det allerede i slutningen af 1800-tallet. Kirken har mistet sin ydre

magt, og sekulariseringen er slået igennem på de fleste områder. Skal kirken stadig have betydning i samtiden, må den kommunikere på en måde, som samtiden kan forstå. Det handler om sprog. Enhver moderne præst ved, det religiøse sprog ikke skal tages bogstaveligt, fordi der er tale om billedsprog, om symboler, analogier, fortællinger og lignelser for noget, som rækker ud over tidens dimension. Kirkens opgave har igennem de skiftende epoker altid været at oversætte de religiøse metaforer til samtidens sprog. Det er også i dag og fremover opgaven for enhver kirke, der ikke blot vil tage sig ud som et levn fra en svunden tid. Kirken skal ikke kæmpe mod moderniseringen, men tværtimod gå ind i den uden at lade sig opsluge af den. For kirken har noget at sige, som moderniteten i høj grad mangler sans for, nemlig det der gælder overalt og til alle tider, det uforanderlige og det ubetingede – det der ikke ændrer sig, når tiderne skifter. Med andre ord skal kirken fremstille livet og verden i lyset af evighedsfænomener. Lykkes den kommunikation, vil der også være noget at komme efter i Frederiksberg Kirke de næste århundreder – ja, i princippet i al evighed.

275 år på Pile Allé

Af Grethe Ilsoe

Forhistorien: Fra Solbjerg via Ny-Hollænderby til Frederiksberg

Da den nuværende, dengang nybyggede Frederiksberg Kirke på østsiden af Pile Allé i 1734 blev indviet af Sjællands biskop Christen Worm på Hellig tre kongers dag, var det kulminationen på næsten hundrede års turbulent udvikling, der begyndte i 1651 med Frederik 3.s privilegiebrev, der overdrog markerne ved Københavns Slots Ladegård til 20 hollandske bønder fra Amager mod at de ydede en årlig afgift enten i form af et pengebeløb eller i naturalier (kød, mælk og smør) og at de opbyggede en by på 20 gårde omkring Allégade til afløsning af landsbyen Solbjerg, der formentlig

Ny Hollænderby Kirke og Prinsens Gård
ca. 1662. Rekonstruktionstegning udført
af Charles Christensen, 1948

er opkaldt efter Valby Bakke og første gang nævnes i et pavebrev fra 1186. Solbjerg blev omorganiseret i 1620 da Ladegården blev oprettet. Den nye by blev kaldt "Ny-Amager" eller "Ny-Hollænderby". Kongen lovede at yde hjælp til bygningen af en kirke på Pile Allé, hvor Storm P.-Museet nu er beliggende. Kirken, der blev opført i bindingsværk, stod færdig i 1653, men blev ødelagt allerede få år senere i Svenskekrigen 1658-59. Hollænderne fik nu tilladelse til på samme sted at bygge en ny kirke. Også den blev opført i bindingsværk, men blev så dårligt vedligeholdt, at der længe var planer om dens nedrivning. Det skete dog først i forbindelse med opførelsen 1732-33 af den nuværende Frederiksberg Kirke.

Det viste sig imidlertid, at markjorden langt fra var så frugtbar som på Amager, og efter hollændernes indtog fulgte år med misvækst. Afgørende blev en storbrand i 1697, der udbrændte byen. Da beboerne nu ikke kunne betale deres afgifter, blev jorden frataget dem i 1698 og lagt ind under den daværende Prinsens Gård. Hermed begyndte en ny æra for området. Gården var en trefløjet lystgård anlagt af Frederik 3. i 1660'erne til hans fire døtre og blev dengang kaldt Prinsessernes Gård. Da alle prinsesserne var blevet gift ind i europæiske fyrstehuse og havde forladt Danmark, blev gården i 1680 overdraget til Christian 5.s niårige søn, den senere Frederik 4. og gik nu under navnet Prinsens Gård. Dens hovedfløj nedbrændte i 1753 og blev ikke genopført.

Som kronprins havde Frederik 4. i 1692-93 foretaget en rejse til bl.a. Frankrig og Italien som vakte hans interesse for tidens arkitektur. Således inspireret besluttede han at bygge et slot på Valby Bakke, da han i 1699 overtog tronen. Slottet blev navngivet efter ham. Det stod færdigt i 1703 og udvidedes i 1708-09. Slotskirken blev indviet 31. august 1710. Med slottet fik lokaliteten omsider sit blivende navn: Frederiksberg (berg/bjerg = Valby Bakke), og således opstod *Frederiksberg* både som slot og bydel. Slottet udvidedes igen under Christian 6. i 1733-38. På det tidspunkt var der efter Skånske Krig 1675-79 og Store Nordiske Krig 1709-21 omsider fred i Danmark.

Enevælde og Kongelov

For at udbedre den katastrofale finansielle situation efter Svenskekrigen havde Frederik 3. i 1660 indkaldt til stænderforsamling i København, hvor han med borgerstanden som allieret gennemførte en reel statsomvæltning. Adelen blev politisk svækket og arvekongedømmet og enevælden blev indført. Det skete formelt ved udstedelsen den 10. januar 1661 af den såkaldte Enevoldsarveregeringsakt og blev fulgt op 14. november 1665 af Kongeloven, der blev den danske enevældes grundlov.

Fra anneks til selvstændigt sogn

Efter nedlæggelsen af Ny-Hollænderby blev dens kirke i 1703 anneks under Brønshøj-Rødovre sogn og kaldtes nu "Kirken ved Frederiksberg Slot". Da den som nævnt var yderst brøstfældig, blev det ved kgl. resolution af 5. maj 1732 bestemt, at den nuværende kirke skulle bygges. Et argument for Brønshøj-Rødovre-ordningen var, at de hidtidige tjenstgørende hollandske og tyske præster alle var fra de københavnske kirker og derfor ikke kunne tilkaldes om natten, fordi hovedstadens porte var lukkede. Da den alderstegne præst i Brønshøj-Rødovre, Niels Hansen Glumsøe, der havde varetaget de kirkelige handlinger lige siden 1703, døde i 1736, blev Frederiksberg nu to år efter kirkens indvielse i henhold til kgl. reskript af 16. marts 1736 et selvstændigt sogn og fik omsider egen præst. Præst og degn havde oprindeligt ikke noget jordtilliggende til deres boliger. Det blev der rådet bod på i 1776, da præsteembedet fik tillagt seks tønder land af det såkaldte Studevænge, området mellem den nyanlagte Frederiksberg Allé og Pile Allé. Degnen fik det følgende år én tønde land. Frederiksberg Præstekald blev tidligt et eftertragtet embede. Ved pastor Johan Martin Weinreichs død i 1785 meldte der sig således ikke færre end 46 ansøgere.

Kongelig bevågenhed

Det var givetvis af stor betydning for Frederiksbergs udvikling, at Frederik 4. havde været så nærværende og engageret. Ifølge Kongeloven var kongen landets øverste myndighed på alle offentlige områder lige fra retsvæsenet, skatvæsenet, hæren og flåden til kirken. Også Christian 6., der efterfulgte sin

*Frederiksberg Kirke med omgivelser.
Ukendt kunstner omkring 1860*

far på tronen i 1730, interesserede sig for forholdene på Frederiksberg. Han havde således under ombygningen af Christiansborg Slot i begyndelsen af sin regeringstid gjort Frederiksberg Slot til sin midlertidige vinterresidens og støttede nu byggeriet med 2.000 rigsdaler. Det var derfor ingen tilfældighed, at indvielsen af Frederiksberg Kirke 6. januar 1734 foregik i overværelse af ham og af kronprinsen (den senere Frederik 5.) samt af en lang række standspersoner.

I øvrigt var interessen for Frederiksberg stort set det eneste, som Christian 6. havde tilfælles med faderen, Frederik 4., dog bortset fra, at de begge, især Christian 6., var personligt engageret i pietismen. Kort udtrykt var forholdet imellem far og søn generelt særdeles køligt. Christian solidariserede sig ganske med sin pietistisk opdragede mor, den tyskfødte dronning Louise, der måtte opleve den ydmygelse, at kongen havde flere elskerinder, blandt andre Anne Sophie Reventlow, som han giftede sig med til venstre hånd i 1712. Da dronning Louise døde i 1721 og kongen allerede dagen efter hendes bisættelse nu yderligere legitimerede sit forhold til Anne Sophie ved at indgå ægteskab med hende til højre hånd og umiddelbart derefter at lade hende dronningekrone, følte kronprinsen, at det var en hån mod hans afdøde mor. Biskop Christen Worm, der holdt ligprædikenen over dronning Louise, roste hende i høje toner. Til gengæld udtalte han sig ret uforbeholdent om Frederik 4. i ligprædikenen over ham ni år senere og benyttede samtidig lejligheden til at rette et skarpt angreb på hans da nyligt udsendte sabbatsforordning, som Worm fandt alt for streng. Ved kongens død blev Anne Sophie forvist til godset Clausholm, som hun ikke måtte forlade uden Christian 6.s tilladelse. Hun fik et engangsbeløb på 100.000 rigsdaler samt en apanage på 25.000 rigsdaler og tilladelse til at kalde sig dronning, men ikke "til Danmark og Norge" og ej heller enkedronning. Der blev dog dekretet hofsorg, da hun døde i 1743.

I 1731 foretog Worm kroningen af Christian 6. og hans dronning Sophie Magdalene, der fra barndomshjemmet i Brandenburg-Kulmbach var stærkt religiøs og støttede kongens strengt pietistiske holdning. Selvom hun lærte sig dansk, forblev hun tysksproget.

Mellem ortodoksi og pietisme

Den danske kirke var i slutningen af 1600-tallet stivnet i en ortodoksi, der gjorde de ydre formaliteter til det væsentlige. Reaktionen herimod kom fra tyske pietistiske retninger (specielt fra universiteterne i Frankfurt og Halle), der

lagde vægt på en personlig og følelsesengageret kristendom, hvor den enkeltes gudsforhold var vigtigere end præsternes teologiske forkyndelse. Den danske statskirke stod således med et dilemma: enhed (ortodoksi) eller splittelse (pietisme). Især i København udviklede der sig et pietistisk forsamlingsliv, og fra hovedstadens prædikestole kæmpede ortodokse og pietistiske præster mod hinanden. Efter nogle anti-pietistiske optøjer blev der i 1734 udstedt forbud mod ortodokse angreb på moderate pietister. Til gengæld udstedtes i 1741 den såkaldte "konventikelplakat", der henlagde lægmandsmøder under sognepræstens tilsyn og indordning i den ordinære gudstjeneste. Altså en temmelig vakkelvorn kirkepolitik, der imidlertid i resten af Christian 6.s regeringstid blev udmøntet i besættelsen af præsteembederne i pietistisk favør. Det gjaldt således også det nye selvstændige Frederiksberg Sogn, der som nævnt fik egen præst i 1736 og nu blev en af pietismens faste borge, idet Johannes Carlessen Kinast fik kaldet. Efter anbefaling af Christian 6.s hofpræst, pietisten Johannes Bluhme, havde Kinast den 12. december 1736 holdt prøveprædiken for kongen, der straks bestemte sig for ham og i et efterfølgende brev til Bluhme karakteriserede Kinast som "et fredens og kærlighedens barn". Man har betegnet ham som fuldblods pietist med munden fuld af fromme ord og talemåder. I begyndelsen af sin embedstid havde han svært ved at begå sig både blandt præstekolleger og i menigheden. Han måtte således opleve at få kastet sten ind gennem sine vinduer af vrede kirkegængere. Senere blev han trods sin fanatisme karakteriseret som en brav mand. Og han havde stadig kongens bevågenhed. Kinast beklædte embedet til sin død i 1773. Digteren Johannes Ewald har skrevet et mindedigt over ham, hvori han berømmes for sit "varme, fulde, store hjerte".

Kirkepolitik: Sabbatsforordning og tvungen konfirmation

I 1730'erne blev der iværksat flere nye og skelsættende bestemmelser på det kirkepolitiske område. Som nævnt udstedtes der således i april 1730, seks måneder før Frederik 4.s død i oktober, en sabbatsforordning, der var en stramning af de hidtidige krav om regelmæssig kirkegang og altergang og om at komme hviledagen i hu og holde den hellig. Den anordnede strenge straffe for forsømmelse af kirkegangen og forbød alle verdslige aktiviteter på helligdage. Kravene blev yderligere skærpet under Christian 6. med forordningen af 12. marts 1736. Samme år indførtes også tvungen konfirmation som en slags eksamen i kristendomskundskab. Først når man var konfirmeret kunne man

komme til alters. Altergang var en nødvendighed i voksenlivet. Ingen kunne hverken få skudsmål, rejse eller blive gift uden at have været til alters.

Kirke – skole – og samfundsøkonomi

Til de kirkelige spørgsmål, ikke mindst til konfirmationen, knyttede sig skolepolitikken. Læsefærdighed var mindstemålet. Fra 1721 havde Frederik 4. oprettet skoler på den del af krongodset, der i 1671 var henlagt til rytterregimenterne. Det drejede sig om ikke mindre end 240 rytterskoler. Og i 1739 udsendte Christian 6. to forordninger, hvoraf den ene indførte undervisningspligt overalt på landet, mens den anden dekretede ”danske skoler” i købstæderne og således afstedkom nedlæggelse af flere latinskoler. Ifølge Christian 6. var en dansk skole et sted, hvor eleverne ”alene lærer deres kristendom og at læse, skrive og regne”. Skoletiden skulle for alle børn starte i fem-seks års alderen og undervisningen varetages af degnen under præstens tilsyn. Men kongen og regeringen havde forregnet sig. Den ambitiøse plan var økonomisk urealistisk. Den blev skrinlagt ved plakat af 29. april 1740. Da viste det sig nemlig, at den store landbrugskrise, som man i 1733 havde forsøgt at afhjælpe ved indførelsen af stavnsbåndet som erstatning for det i 1702 ophævede vornedskab, aldeles umuliggjorde skoleplanens finansiering, der primært skulle ydes af de nu kriseramte godsejere. Et andet problem var manglen på veluddannede lærere. I slutningen af århundredet havde situationen imidlertid ændret sig. Landbruget var nu kommet på fode, hvad der i 1788 resulterede i ophævelsen af stavnsbåndet. Det følgende år nedsattes Den store Skolekommission, der kom til at fungere frem til 1814, da den landsdækkende anordning om almueskolevæsenet blev udsendt. Undervisningen omfattede som hidtil religion, skrivning, regning og læsning. Læsningen skulle blandt andet foregå på grundlag af skolebøger i fædrelandets historie og geografi. Lokalt kom skolerne under tilsyn af en skolekommission med sognepræsten som født formand. Skolerne kunne nu også rekruttere uddannede lærere, idet der oprettedes et antal seminarier. Det første var Blågård Seminarium i 1791. På initiativ af præster oprettedes i de følgende år en halv snes såkaldte ”præstegårdsseminarier”, der – som navnet antyder – havde til huse i præstegården. I 1815 var der imidlertid kun fire af dem tilbage. I sidste halvdel af 1800-tallet oprettedes en række private seminarier, der dog fra 1894 skulle have statsanerkendelse for at opnå eksamensret.

Frederiksberg Kirkes status og administration

Frederiksberg Kirke betragtedes under enevælden som kongens ejendom, der med indførelsen af Grundloven 1849 nu overgik til staten. Frederiksberg blev ved lov i 1858 selvstændig kommune og erhvervede ved skøde af 7. maj 1868 kirken for 10.000 rigsdaler. 30 år senere, 1. april 1898 overgik kirken til selveje under stiftsøvrighedens patronat. Samtidig blev Frederiksberg Begravelsesvæsen en selvstændig institution, der nu overtog ejerskabet af de frederiksbergske kirkegårde.

Til opfyldelsen af Grundlovens demokratiske rettigheder var der det næste halve århundrede en række forsøg i Rigsdagen på ved lov at give menigheden indflydelse på sognets anliggender. Det lykkedes først i 1903, hvor der blev indført demokratisk valgte repræsentative menighedsråd. Loven ligestillede mænd og kvinder både til valgret og valgbarhed. Præsten var født formand. I 1912 bestemtes det imidlertid, at menighedsrådet selv valgte formand. Præsten bevarede sit medlemskab. I 1922 blev loven opdateret. Menighedsrådet består nu af mindst seks medlemmer samt pastoratets faste præster. Valg finder sted hvert fjerde år. Valgretten er 18 år og forudsætter medlemskab af Folkekirken samt dansk indfødsret. Menighedsrådet styrer sognets anliggender, foretager indstilling til ledige præstestillinger, ansætter de øvrige kirkelige medarbejdere og administrerer kirkens og præsteembedets faste ejendom. Det bemærkes, at præsten i sin embedsførelse er uafhængig af menighedsrådet.

Kirkebygning og inventar

Kirken er grundmuret med sokkel, røde mure og pudsede hjørnelisener. Den er tegnet af Felix Dusart, der var ansat hos den kendte bygmester Philip de Lange. De var begge fra Holland og var kommet til København efter den store brand i 1728. Kirken er efter hollandsk mønster en ottekantet centralkirke, en såkaldt oktagon. Dens direkte forbillede synes at være kirken Skt. Anna Parochie i Friesland, der er opført i 1682. Felix Dusart fik 12 rigsdaler for sine tegninger. Han døde i 1735. Kirkens hovedentreprenør var tømmersmanden Peder Sørensen Ulv. Han var ikke faguddannet, men fik overdraget arbejdet, fordi han afgav det billigste tilbud. Laugsmestrene var rasende på "fuskeren", og efter at kirken var opført lod de hans svende og drenge arrestere. Men så

greb Christian 6. ind. Som konge var han kirkens øverste bygherre, og han befriede Peder Sørensen for alle trængslerne ved den 10. juni 1735 at gøre ham til frimester.

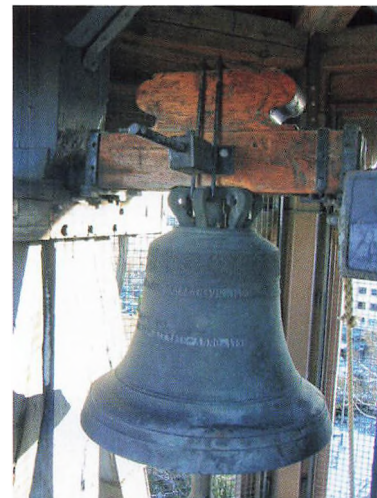
Det pyramideformede tegltag forsynedes med et såkaldt lanternespir, dækket af kobber. Taget havde otte kviste. Tagkvistene rådnete imidlertid og vandet trængte ned i kirken. Vandskaden blev udbedret og kvistene fjernet. Det skete i 1787. Knap hundrede år senere, i 1876, blev taget beklædt med skifer. 1992-93 genskabte arkitekt Per Gents den oprindelige tagtækning med sorte glaserede teglsten. Sakristiet blev bygget i 1782 på kirkens østside (bag alteret). Kirken havde oprindeligt sin hovedindgang mod nord. Den blev tilmuret i 1865, da våbenhuset blev opført på vestsiden. I 1900 indrettedes to reserveudgange. Både sakristi og våbenhus er ombygget og udvidet i henholdsvis 1900 og 1904 med C. Lendorf som arkitekt. En anonym velynder forærede i 1738 kirken et slagur "til Guds ære, kirkens sirat og menneskenes nytte". Uret, der havde fire skiver af zink med sorte romertal, var fremstillet af urmager Peter Mathiesen i København. Urskiverne blev fornyet i 1769 og forsynet med forgyldt årstal (1769). I 1912 fornyedes uret igen, denne gang med guldforgyldte romertal. Årstallet 1769 blev fjernet og erstattedes med kirkens indvielsesår: 1734. Det nuværende ur er fra 1955. Af de to klokker fra den nedbrudte kirke var den mindste revnet i 1730 under sørgeringningen i anledning af Frederik 4.s død og måtte omstøbes, før den igen kunne tages i brug. I 1891 blev den omstøbt endnu en gang. Den store klokke blev umiddelbart installeret i den nye kirke, men blev kasseret i 1765 efter at være omstøbt flere gange. Den nuværende store klokke, der er fra 1846, blev omstøbt i 1876. De lærde er uenige om, hvorvidt Grundtvig, der i 1845 skrev den kendte salme *Kirkeklokke! mellem ædle malme* var inspireret af klokkeklangen fra Frederiksberg Kirke eller fra kirken i fødesognet Udby.

I kirkerummet bæres loftet af otte slanke søjler. De oprindelige kirkestole var lukkede barokstole. Mellem søjler og ydervægge var udspændt pulpiturer (balkoner). De nuværende pulpiturer er fra 1864. Rummets mest markante inventar er det store sammenbyggede prædikestolsalter. Det harmonerede godt med den pietistiske tankegang: at prædiken (ordet) er det væsentligste. Alteret, der er af træ, blev udført af billedskæreren Johannes Christopher Hübner og snedkeren Chr. Holfeldt. Det var færdigt ved indvielsen, men blev først malet og forgyldt nogle år senere. Prædikestolsalteret var et klart brud med kirkernes tidligeres indretning, hvor alter og prædikestol er placeret på hver sit

sted i kirkerummet, og alteret er det centrale. Prædikestolsalter forekommer bl.a. i den efter branden i 1728 nyopførte Reformerte Kirke i Gothersgade, i Christianskirken på Christianshavn, i Vartov Kirke og i Damsholte Kirke på Møn. I Frederiksberg Kirke er der på to af prædikestolsalterets fire korintiske søjler placeret en engel. Englene skuer mod gesimspartiet, hvor lammet fra Johannes Åbenbaring (kap. 5), i stråleglans hviler på bogen med de syv segl. Alterkrucifikset er fra omkring 1880, og antependiet (alterbordsforhænget), der er tegnet af Mogens Jørgensen, er fra 1977.

Alterstager, døbefont og formentlig også altertavlen fra den gamle kirke blev overflyttet til den nye kirke. Altertavlen, der blev restaureret tillige med døbefonten, blev i 1841 erstattet af den nuværende "Nadverens indstiftelse", malet af C. W. Eckersberg. 1769 blev døbefonten udskiftet, mens alterstagerne stadig er i brug. Den nye døbefont kom fra Søllerødgård, hvis kapel var blevet nedrevet fire år tidligere. I 1862 skænkede bådebygger Isaak Bensen og hans søster Cecilie den nuværende døbefont med dåbsfad og sølvkande til kirken. Fonten fra Søllerød blev efter restaurering i 1930 overført til Frederiksberg Slotskirke. Fire af de mange malerier, der var udført af hofmaler Hendrik Krock (1671-1738) til Frederiksberg Slot, modtog Frederiksberg Kirke i 1776. Samtidig begyndte man at samle et portrætgalleri af kirkens præster. Alterkalken af sølv fra 1711 blev i 1911 erstattet af særkalke.

De 2.000 rigsdaler, som Christian 6. bidrog med til opførelsen af den nye kirke, forsløg ikke til dækning af de faktiske udgifter, der beløb sig til lidt over 8.000 rigsdaler. Kirken var således fra starten i dyb gæld. Den fik dog undtagelsesvis tilsagn fra kongens andre kirker om hjælp til reparationer og vedligeholdelse. Det var derfor næppe uden grund, at man allerede i 1735 fandt det nødvendigt at ansætte hele to kirkeværger til varetagelse af kirkens økonomi, hvor indtægten nu som før var stolestadepenge og ligpenge. Først 20 år efter indvielsen var kirkens økonomiske forhold omsider så stabile, at der kunne anskaffes et orgelværk. Det var på 10 stemmer og kostede med det behørlige billedskærerarbejde 536 rigsdaler. Det nuværende orgel, anskaffet i 1947 som det fjerde i rækken, er på 34 stemmer. Orgelfacaden i rokokostil er fra 1754. Fra samme år antog man en organist til en årsløn på 30 rigsdaler. I 1778, ét år før digteren Adam Oehlenschläger blev født, ansattes hans far, Joachim Conrad Oehlenschläger, som organist ved Frederiksberg Kirke, et hverv han fortsat havde også efter at han i 1780 blev fuldmægtig og senere slotsforvalter på Frederiksberg Slot. Han fratrådte først i 1825, to år før

sin død, og man konstituerede en anden organist, der dog ikke fik løn så længe den gamle slotsforvalter levede. Adam Oehlenschlägers tilknytning til området kommer bl.a. til udtryk i den samling hyldestigte, som han under titlen "Frederiksberg" udgav i 1817. Han var både døbt og konfirmeret i Frederiksberg Kirke. Han døde i 1850 og er begravet på Frederiksberg Kirkegård. I 1873 afslørede under stor højtidelighed en mindetavle i kirken, monteret med bl.a. de sølvgenstande (harpe, lyre og krans) som københavnsk skoleungdom havde sendt til hans bære. I kirkerummet findes også en tavle opsat i 1868 af Danske Våbenbrødre til minde om de kammerater fra Frederiksberg Sogn, som faldt i krigen 1864. Der opregnes i alt 19 soldater i militær rangfølge.

Den mest dramatiske episode i Frederiksberg Kirkes historie er uden tvivl de 48 timer fra 29. til 31. august 1807 under englændernes belejring og bombardement af København. Her blev ca. 500 lemmer (sindssyge patienter) fra Ladegården, der nu var omdannet til dårekiste, evakueret og anbragt i kirken. Episoden er beskrevet af Jens Hansen Frechland, der på dette tidspunkt var kaldskapellan hos sognepræsten Michael Frederik Liebenberg og efterfulgte ham i embedet tre år senere. De sindssyge blev ført videre på bøndervogne bl.a. til Esrom Kloster. Efter deres fjernelse var kirken så snavset og beskadiget, at der gik 14 dage inden den kunne tages i brug. Det skete ved gudstjenesten den 13. september. Den 16. oktober forlod englænderne Frederiksberg.

Sogneudvidelse 1736. Selvstændigt provsti og sogneudskillelser 1897

Efter at kirken var færdigbygget, voksede menigheden, idet mange bosiddende på Vesterbro, der hørte under Vor Frue Kirke, lejede stolesæder i den nye rummelige kirke. Resultatet blev reskriptet af 16. marts 1736, hvorved Vesterbro blev henlagt under det nu selvstændige Frederiksberg Sogn. Sogneudvidelsen betød større indtægter for kirken og rettede op på dens slunkne økonomi, men først i 1863 ansattes en kapellan. Indtil da betjentes sognet af sognepræsten alene. Ved et nyt reskript blev det 1. marts 1737 fastslået, at Vesterbro kun kirkeligt hørte til Frederiksberg, mens området i juridisk henseende fortsat hørte under København. Hvidovre blev i 1747 anneks under Frederiksberg, en ordning, der varede lige til indvielsen af Jesuskirken i 1891. I 1854 indlemmedes Kristkirkens sogn i Frederiksberg Sogn. Da Matthæuskirken i 1880 var opført, udskiltes Vesterbro og samme år De Classenske Boliger. Det var

på dette tidspunkt, at den store sogneudskillelse fra Frederiksberg tog fart. Indbyggertallet i Frederiksberg Sogn var nu omkring 60.000 og i stadig vækst. Ved kgl. anordning af 27. juni 1897 fik Frederiksberg eget provsti, og den første provst, OttoValdemar Glahn stiftede Frederiksberg Kirkefond til opførelse af nye kirker med egne sogne. Således oprettedes sognene Skt. Lukas i 1897, Skt. Thomas i 1898, Skt. Markus i 1902, Mariendal og Solbjerg i 1908, Godthåb i 1909 og Lindevang i 1939. Flintholm Kirke indviedes i 1960 og i 1982 blev Frederiksberg Slotskirke selvstændig sognekirke. I dag har Frederiksberg Kommune et befolkningstal på ca. 93.000, hvoraf ca. 64.000 er medlemmer af folkekirken, hvilket er under gennemsnittet på landsbasis.

Frederiksberg Kirkegård

Allerede i løbet af de første 30 år efter Frederiksberg Kirkes opførelse var menigheden fordoblet. Det medførte, at kirkegården, der ved nybygningen var flyttet til sin nuværende beliggenhed, i 1764 måtte udvides med et stort areal ned ad Frederiksberg Allé. Det blev efterhånden mondænt at være landligger på Frederiksberg, og mange landliggere ønskede et sidste hvilested på den idylliske kirkegård. I 1815 kneb det således igen med plads til nye begravelser. En udvidelse, der krævede inddragelse af en del af præstegårdsjorden, blev dog først effektueret i 1823 i forbindelse med vakance i præstekaldet. I 1837 blev kirkegården atter udvidet langs Frederiksberg Allé, denne gang til såkaldte frijords-lig (fattigmands-begravelser).

Præstebolig, degnebolig og skolebygning

I og med at Frederiksberg fik egen præst blev der behov for en præstebolig. Til dette formål fik den nye kirke ved kgl. resolution af 22. marts 1734 overladt tre byggepladser ved Pile Allé syd for kirkegrunden. To af grunden blev bestemt for præsten, den tredje for degnen, der hidtil havde haft skattefri bolig i et af Hollænderbyens gadehuse. Imidlertid foreslog den nye sognepræst Johan Carlessen Kinast, at der skulle oprettes en fast skole på Frederiksberg og at den burde bygges ved degneboligen, så præsten kunne holde øje med undervisningen. Forslaget blev realiseret og skolen placeret imellem præstens og degnens boliger, således at alt kom under samme tag i én lang længe med facade mod Pile Allé. Præstens bolig var nærmest kirken,

degens længst væk og skolebygningen i midten. "Fuskeren" Peder Sørensen Ulv, der nu var frimester og fortsat havde autoriteternes tillid og bevågenhed, overtog entreprisen med undtagelse af murerarbejdet. Tre år senere var byggeriet afsluttet. Skødet blev udstedt 21. marts 1737. Partikulærkassen betalte. Præsten fik dog ikke sin bolig gratis, men måtte i henhold til reglerne i Danske Lov yde 100 rigsdaler til Børnehuset. For at udligne udgifterne ved de forbedringer, som den enkelte præst fremtidig for egen regning lod udføre i sin embedstid, skulle efterfølgeren købe præsteboligen af ham til en pris af maksimalt 500 sletdaler. Degnen, der fra 1737 også var skoleholder, måtte derimod selv vedligeholde sin bolig uden refusion af udgifterne. I 1825 blev den del, der udgjorde præsteboligen, nedrevet. I stedet opførtes den nuværende grundmurede præstegård med kvist og kælder. Skolen, der ophørte i 1865 efter to år tidligere at være blevet afløst af Frederiksbergs første kommuneskole, blev formelt nedlagt i 1874 og bygningen overtaget af kirkens klokke. I 1911 blev også den nedrevet og gav plads for det i 1912 nybyggede menighedshus, tegnet af arkitekt Kristoffer Varming og prisbelønnet af Frederiksberg kommunalbestyrelse.

Kirkelige handlinger og ritualer

Gudstjeneste

Danmarks og Norges Kirkeritual af 1685 gav regler for gudstjenesten. På søn- og helligdage skulle der holdes mindst én gudstjeneste med prædiken over dagens evangelium. 1737 bestemtes det, at en prædiken højst måtte vare 1 time, og på prædikestolen stod derfor altid et timeglas. *Danske Lov* af 1683 gjorde skriftemålet til en betingelse for deltagelse i nadveren. Hvis der var anmeldt altergæster til en gudstjeneste, afholdtes dagen før en skriftemålgudstjeneste med fælles skriftemål, en skriftetale af præsten, en fælles syndsbe kendelse og tilsigelse af syndsforladelse. I 1912 ophævedes bestemmelsen om skriftemål som betingelse for nadveren. I 1794 noteres i alt 1341 altergæster (heraf adskillige ægtepar og børnefamilier) fordelt på 28 skriftemålgudstjenester. I 1815 var antallet 861 personer og i 1833 var det 831. Efter prædiken og kirkebøn fulgte indtil 1824 en række bekendtgørelser af love, som alle skulle kende. *Danske Lov* gjorde årlig altergang og regelmæssig kirkegang til en pligt. Forsømmelse kunne føre til udelukkelse fra nadveren og til en bøde. I 1845 afskaffedes kirkegangspligten.

Dåb

Danske Lov påbød, at et barn skulle døbes senest otte dage efter fødslen, hvad der forårsagede, at mindst en trediedel af alle nyfødte blev hjemmedøbt og senere fremstillet i kirken. Fristen blev dog forlænget ved forordning af 1828. Hvis barnet ved fødslen var så svagt, at der var fare for at det døde udøbt og man ikke kunne nå at tilkalde præsten, var jordemoderen bemyndiget til at forrette nøddåb. Tvangsdåb blev afskaffet i 1857 som følge af den ved Grundloven 1849 indførte religionsfrihed. .

I Hollænderbyens kirke blev der i 1677 døbt 11 børn. I 1696 drejede det sig om 20 børn, mens 2 uægte børn blev hjemmedøbt af jordemoderen og døde uden at være fremstillet i kirken. "Uægte børn" var børn af ugifte mødre. I den nuværende Frederiksberg Kirke blev i 1737 døbt 48 børn, heraf 5 uægte. I 1778 var antallet 46. Til sammenligning var det i 1898 helt oppe på 1126 (602 drenge og 524 piger). Ca. 50 af mødrene var ugifte. I 1948 var fødselstallet 496 (265 drenge og 231 piger), heraf blev 211 døbt i andre kirker. Uægte børn hørte juridisk til moderens slægt og havde ingen arveret efter faderen. Fra 1763 kunne faderen dog pålægges at bidrage til barnets forsørgelse. Indtil 1919 var det imidlertid muligt for den udlagte barnefader at afsvære faderskabet. 1937 indførtes blodprøver til fastslåelse af faderskab til børn født udenfor ægteskab.

Kirkegangkoners introduktion

Danske Lov og Kirkeritualet af 1685 foreskrev, at barselskvinder for deres svagheds skyld skulle holde sig inde i fem-seks uger efter fødsel. Derefter skulle de gifte barselskvinder (ægtehustruer) ved deres første kirkegang modtages og introduceres af præsten efter en indviklet procedure. Ugifte mødre kunne ikke introduceres. 1748 blev bestemmelsen afskaffet for rangspersoner og 1754 ændredes den, således at introduktion kun skulle finde sted, hvis barselskvinden selv udtrykkeligt anmodede om det. Skikken gik efterhånden af brug og ophørte helt i begyndelsen af 1900-tallet.

Konfirmation

I loven om almueskolen fra 1814, der gjorde sognepræsten til formand for skolekommissionen, blev antagelsen til konfirmation kædet sammen med udskrivning af skolen efter bestået kundskabsprøve. Endvidere skærpedes bestemmelsen om at alle børn over 12 år skulle møde i kirken på søn- og helligdage. Afskaffelsen i 1857 af tvungen dåb medførte i praksis tillige afskaf-

felsen af den tvungne konfirmation. Ifølge Grundloven af 1849 var retten til indgåelse af ægteskab for Folkekirkens medlemmer imidlertid fortsat knyttet til konfirmationen, der normalt afholdes to gange årligt.

I 1737 konfirmeredes 11 unge, i 1787 var det 22 (9 drenge og 13 piger). I 1898 var antallet helt oppe på 801 (441 drenge og 360 piger). I 1948 var tallet 251 konfirmander (109 drenge og 142 piger).

Trolovelse

Ægteskabsordinansen af 1582 indførte trolovelsespligt. Pligten blev gentaget i Danske Lov af 1683. Trolovelsen skulle foregå for præsten og fem vidner før vielsen. Eventuelle børn avlet mellem trolovelsestidspunktet og vielsen var juridisk set ægtefødte. Pligten til trolovelse ophævedes ved forordning i 1799.

Vielse

Da den tvungne trolovelse afskaffedes i 1799, måtte enhver, der ville indgå ægteskab, lade sig vie i kirken uden forudgående ceremoni. Vielsen skulle foretages af vedkommende præst, som regel sognepræsten på brudens opholdssted. Ifølge Danske Lov skulle brudgommen være mindst 20 år og bruden mindst 16 år. Parterne skulle fremvise lovligt skudsmål og bevis for, at der intet var

til hinder for ægteskabets indgåelse. Derefter skulle der foretages lysning af præsten fra prædikestolen ved højmessens tre søndage i træk. Kvinden måtte ikke indgå ægteskab, medmindre der forelå samtykke fra hendes forældre eller værge. Ægteskab måtte ikke indgås mellem nærtbeslægtede og besvogrede i den lige linie samt mellem søskende. Alderen for ægteskabsindgåelse blev i 1922 hævet til 21 år for kvinder og 23 år for mænd. I 1969 nedsattes den til 18 år for begge køn, svarende til myndighedsalderen. Er man under 18 år kræves forældrenes og myndighedernes tilladelse.

Tre år efter, at religionsfriheden indførtes ved Grundloven blev den såkaldte "nødcivilægteskabsordning" af 13. april 1851 udstedt. Den giver adgang til borgerlig vielse i tilfælde, hvor præsten ikke har vielsespligt enten fordi parterne er af forskellig tro, eller fordi de er konfessionsløse. Præsten kan desuden nægte at vie en fraskilt. Borgerlig vielse foretages af kommunalbestyrelsens formand, i København af en af borgmestrene. Ægtefæller kan få et ægteskab, der er indgået ved borgerlig vielse velsignet af en præst. I 1737 blev 15 par viet. I 1898 var antallet 293 vielser og i 1948 var det 326. Hvis kun brudgommen havde bopæl i sognet og bruden var "udensogns" foregik vielsen som regel i brudens sognekirke. I 1948 forekom det i 71 tilfælde.

I 1923 trådte en ny ægteskabslov i kraft. Heri understreges det, at ægteskab stiftes enten ved kirkelig eller borgerlig vielse, og at adgang til borgerlig vielse står åben for alle uanset om betingelserne for kirkelig vielse er til stede. Den nye lov løste dog ikke alle vielsesproblemer, idet en præst i Folkekirken kun var pligtig at foretage en kirkelig vielse, såfremt begge brudefolkene hørte til Folkekirken, og at en af dem desuden var medlem af hans kirkes menighed. Desuden kunne præsten fortsat nægte at vie en fraskilt. Mente han i øvrigt af religiøse grunde ikke at kunne eller burde foretage vielse, skulle han forelægge biskoppen sagen. Ifølge ægteskabsloven skulle der før en skilsmisse eller separation som hidtil (dvs. fra slutningen af 1700-tallet) ske en personlig mægling ved møde mellem ægtefællerne og præsten.

I Frederiksberg Kirkes arkiv i Landsarkivet findes en usædvanlig oversigt udarbejdet af Peter Elias Hall over skilsmissesager, der har været til mægling i ni af de fjorten år han beklædte præsteembedet på Frederiksberg. Det drejer sig om ikke mindre end 408 sager i perioden 1863-72. I 87 tilfælde opnåedes forlig, mens 218 par opretholdt separationen og 103 par ønskede skilsmisse. Knap en fjerdedel af skilsmissesagerne endte således med forlig, et ganske imponerende mæglingresultat. Det fremgår af den mandlige parts

erhvervsbetegnelse, at skilsmisse forekommer i alle befolkningsgrupper. Her kan således noteres følgende erhvervsbetegnelser: agent, arbejdsmand, boghandler, bogtrykker, brolægger, cand. phil., cigarmager, distriktslæge, grosserer, jægermester, kaptajn, købmand, lygtetænder, lærer, maskinmester, murersvend, opvarter, pianist, politibetjent, premierløjtnant, skomager, snedker, tjenestekarl, værtshusholder og urtekræmmer. Det bemærkes, at arbejdsmændene udgør langt den største gruppe.

Lov om registreret partnerskab blev indført i 1989. Folkekirken har ikke et ritual for en særlig kirkelig handling (vielse) i forbindelse med registreret partnerskab, men præsten kan foretage en velsignelse af homoseksuelle par.

Begravelse/bisættelse

Den kirkelige handling ved begravelser, som foreskrives i Kirkeritualet af 1685, er til dels stadig gældende. Ved dødsfald skal de nærmeste således sørge for en kristen begravelse med tre gange jordpåkastelse, salmesang og, hvis det ønskes, ligprædiken. Ligbrænding blev tilladt ved lov i 1892. Begravelseshandlingen kan siden 1907 finde sted som enten kirkelig eller borgerlig handling, dvs. med eller uden en præsts medvirken. Anmodning om begravelse eller bisættelse (ligbrænding) rettes til begravelsesmyndigheden, som er den kirkebogsførende sognepræst på afdødes bopælssted, uanset om afdøde var medlem af Folkekirken.

I 1737 begravedes 46 børn, i 1778 var tallet 28 og i 1898, kort før den store sogneudskillelse tog fart, blev 336 mænd, 379 kvinder, 91 drenge og 109 piger begravet. Den ældste mand var 90 år og sadelmagemester, den ældste kvinde, enke efter en postmester, var 92 år.

I 1948 døde 492 mænd, 453 kvinder, ni drenge og ni piger. Af disse blev ikke mindre end 444 mænd og 285 kvinder ligbrændt. Den ældste mand var 92 år og malermester, den ældste kvinde, enke efter en fuldmægtig, var 93 år.

Sognepræstens administrative opgaver

Som det vil fremgå af efterfølgende opregning var sognepræstens administrative opgaver utallige og komplekse:

Et kgl. missive af 1645 pålagde præsterne at føre protokol over døbte, trolovede, viede og begravede. *Kirkebogen* fik status som civilstandsregister. 1812 påbød et reskript, at kirkebogen skulle benævnes ministerialbog og føres i to enslydende eksemplarer, *hovedministerialbogen* af sognepræsten og *kontra-*

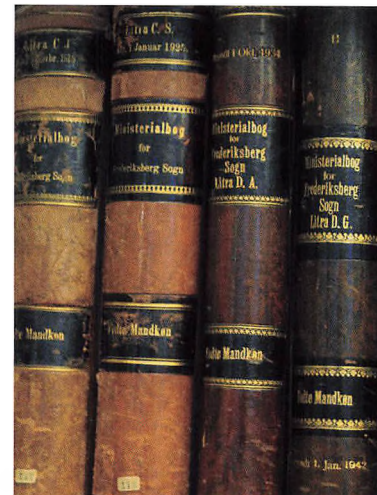

ministerialbogen af klokkeren, fra 1922 af kordegnen. Protokollerne indrettedes med fortrykte skemaer. Præsten udsteder attester, først og fremmest udskrifter af kirkebøgerne på embeds vegne til brug for offentlige myndigheder. Indførelsen af folkeregistre i 1924 og af Det Centrale Personregister i 1968 ændrede ikke ved kirkebøgernes status som civilstandsregister. Samtlige fødsler og dødsfald skal fortsat indføres i Folkekirkens kirkebøger.

I henhold til Danske Lov skulle præsten føre tilsyn med fremmede og løsgængere. 1682 blev det påbudt, at tjenestefolk skulle have *skudsmål* af sognepræsten, når de rejste til et andet sogn, en ordning, der blev skærpet flere gange i 1700-tallet, senest i 1775. I 1832 forordnedes, at tjenestefolk i stedet for præstens skudsmål nu skulle have en skudsmålsbog, hvori husbonden skulle give vidnesbyrd om deres tjeneste. Indtil 1810 førte præsten tilsyn med jordemødrene og endnu længere med deres embedsførelse i forbindelse med dødfødte børn. Han var medlem af den lokale sundhedskommission fra 1831 og af den lokale skolekommission fra 1814. 1898 reformeredes skolekommissionen, hvorefter den selv vælger sin formand. Præstens medlemskab ophørte i 1933. Ifølge loven om fattigvæsenet 1803 var sognepræsten født formand for fattigkommissionen og daglig administrator af fattigvæsenet. Han førte forhandlings- og regnskabsprotokollerne og korrespondancen samt inddrev fattigskat hos sognets beboere. Men i 1868 overgik kommissionens forretninger til kommunalbestyrelsen i den i 1858 nyoprettede Frederiksberg Kommune.

Menighedens vækst og det voksende antal administrative opgaver nødvendiggjorde ansættelse af flere teologisk uddannede kandidater. I 1863 oprettedes således embedet som Første Kapellan pro loco (kaldskapellan) og i 1873 embedet som Anden Kapellan pro loco. Forholdet mellem sognepræst og kapellan blev fastsat i en lokal kontrakt. Embederne nedlagdes dog allerede i henholdsvis 1880 og 1889, da det skønnedes nødvendigt at ansætte en residerende kapellan, hvis embedsopgaver svarede til sognepræstens.

Slotskirkens præst havde nominelt stilling som Anden residerende Kapellan ved Frederiksberg Kirke. Allerede i 1868 ansattes ordinerede medhjælper, hvoraf flere opnåede stilling som sognepræst eller kaldskapellan ved Frederiksberg Kirke. I 1947 fik kvinder ved lov adgang til præsteembede. 1972 ordineredes den første kvindelige teolog (Margrete Auken) som kaldskapellan ved Frederiksberg Kirke. De nuværende fem præster ved Frederiksberg Kirke har alle titel af sognepræst. Den kirkebogsførende har tjenestebolig i præstegården på Pile Allé 1.

Arkivalier og Litteratur

Med hensyn til arkivalier henvises generelt til Frederiksberg Sogns arkiv i Landsarkivet for Sjælland (arkiv nr. EC-064).

Eiler Nystrøm: Frederiksbergs Historie I-III, 1942-53.

Frederiksberg gennem tiderne I ff. 1946ff. (tidsskrift).

Allan Tønnesen og Claus M. Smidt (hovedredaktør Bo Bramsen): København før og nu – og aldrig. Bd. 12: Frederiksberg, 1991.

Henning Bro og Helga Mohr: Frederiksberg kommune 1858-2008. Historisk-topografisk Selskab for Frederiksberg, 2008.

Trap Danmark, 5. udgave, bd. II, Storkøbenhavn, 1960.

Danmarks Kirker, udg. af Nationalmuseet: Frederiksberg Kirke. Bd. 3 ved Jan Steenberg, 1966-72.

Den danske Kirkes historie (redaktion: Hal Koch og Bjørn Kornerup). Bd. V. 1951. Bd. VI. 1954.

Chr. Rasmussen: Frederiksberg Kirke 1734-1934. 1933.

S. V. Wiberg: Personalhistoriske, statistiske og genealogiske Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie. Bd. 1-3. 1870-71.

Paul Nedergaard og Anders Pontoppidan-Thyssen: Personalhistoriske, sognehistoriske og statistiske bidrag til en dansk præste- og sognehistorie. Bd. 1ff, 1949ff.

Dansk kulturhistorisk Opslagsværk I-II. Dansk Historisk Fællesforening 1991.

Ole Feldbæk: Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie. Bd. 9. 1990.

Claus Bjørn: Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie. Bd. 10. 1990.

Dér ligger opgaven!

Et tilbageblik over næsten 40 år ved Frederiksberg Kirke

Af Helge Lundblad

Efter min indsættelse som kaldskapellan ved Frederiksberg Kirke 4. søndag i advent 1959 indbød dr. Nøjgaard til frokost i Præstegården. Under frokosten holdt dr. Nøjgaard en lille tale. Den sluttede med, at han pegede udover haven, forbi kirken, mod de røde etageejendomme, som var bygget på den bombe-ramte franske skoles grund og sagde: "Dér ligger Deres opgave!"

Vi var 'Des' ved Frederiksberg Kirke, indtil Nøjgaards afgang, dvs. vi var halvt 'Des', da Nøjgaard godt kunne sige til Abitz og mig: "Hvad mener I"? Men da Nøjgaard gik af, foreslog Abitz, at vi skulle være 'dus', og det blev så alle ansatte ved kirken. Jeg havde en god bekendt, som aldrig rigtigt godtog dette med 'dus': det var nemmere at skælde een ud, som man sagde 'De' til og sværere at vise en stærkere forbundethed med et menneske, når man sagde 'du' til alle.

Der lå så opgaven. Men hvordan skulle den løses? Som præst ved at forkynde det kristne evangelium for dem? Javel, kirkeklokkerne ringede søndag formiddag (ovenikøbet først kl. 10.30, det var en fælles Frederiksberg-indsats for at skabe større kirkegang. Alle sogne var med i det engang i 60'erne, men en del faldt fra igen. Provst Rald havde også advarende sagt: Hvad nu om det lykkes at få dem til at komme, og de så oplever, at det ikke er noget for dem), men sogneboerne sov sødeligt videre eller drak kaffe og læste søndagsavis.

Som præst at forkynde det kristne budskab for dem. Den sag havde to sider: at forkynde det kristne budskab og den anden at skabe kontakt til dem, som man gerne ville forkynde for.

At forkynde det kristne budskab. Min fars kollega i Godthåbs sogn, Ove Johansen, siges at have besøgt alle hjem i sognet og stillet spørgsmålet: Tror du på Jesus?

Det var i hvert fald ikke løsningen.

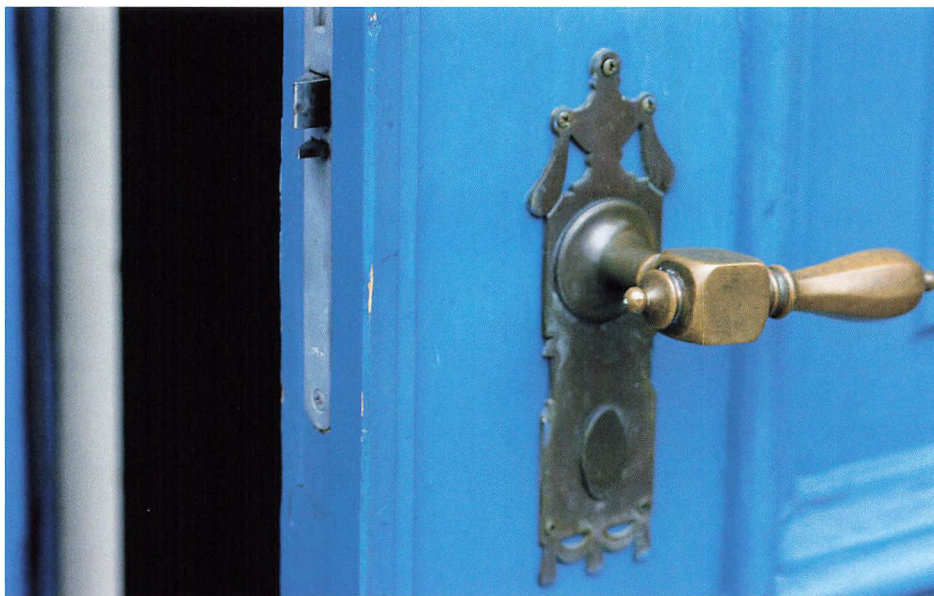
Men måske en besindelse på spørgsmålet: Hvad er det kristne budskab? Jeg var vokset op med teologien i Danmark, med Luthers eftertryk på syndernes forladelse og det syndige menneske. I 1967 var jeg på tre måneders studieophold i Cambridge, og her mødte jeg engelsk teologi med vægt på første trosartikel, at vi er skabt med alle de evner og muligheder, som Gud har givet os. Ikke sådan, at Jesu frelsergerning blev sat i skygge, men to trosartikler ved siden af hinanden.

Men det var ikke nok, det kristne evangelium var pakket ind i den tids ord og verdensbillede, så gjaldt det om at pakke det ud og anbringe det i vor verden.

Det var en opgave, som fyldte hele min præstegerning. Korte studieture til England og Tyskland, læsning af romaner, studium af bildende kunstnere. Alligevel kunne man føle sig fattig om lørdagen med en prædiken. Men jeg ville ikke have undværet den kamp.

Den anden del af opgaven var at få kontakt med sognebeboerne. Ligeledes i England mødte jeg et godt billede.

I begyndelsen af 2. verdenskrig var afstanden mellem USA og England for stor til, at man kunne flyve forsyninger i eet stræk. Derfor lagde man en række

hangarskibe midt i Atlanterhavet, hvor man så kunne mellemlande og tanke op.

Ideen var at skabe en række sådanne mellemladser, hvor kirke og befolkning kunne mødes.

Og de "miljøer", som på den måde kunne skabes mellem beboerne og kirken ville så efterhånden (i min drøm) kunne blive til den levende menighed (for nu at tale lidt grundtvigsk) som var Frederiksberg Kirkes menighed, og som samledes i kirken om søndagen.

Men hvor skulle vi begynde, min kone og jeg?

Nu må jeg lige indskyde et citat "mon Hannibal gik alene over alperne?". Jeg var jo en del af et præsteteam, som hver havde deres opgaver, og som gennem årene har ydet hver deres indsats på forskellige måder sammen med mig i sognet. Derfor spørgsmålet: hvor skulle vi begynde, hvor lå vor opgave?

Det spørgsmål blev løst for os.

Allerede den første mandag i det nye år, i 1960, gik jeg på besøg i Frederiksberg Sogns Ungdomskreds i teenageafdelingen Juventus. Det var en filmaften, og jeg sad og nød Buster Keaton i "Generalen". Men da filmen var slut, gik lederen Bent Verner Jensen på talerstolen og sagde, at nu bød han mig velkommen og overdrog mig Juventus. Sådan! Helt uforberedt var jeg vel ikke. Da jeg var ansøger til embedet, var jeg indbudt til et møde hos menighedsrådsformand Oluf Skjerbæk i hans villa på Bülowvej. Anbragt på en stiv spisestuestol sagde han til mig: Det er jo almindeligt, at den unge præst tager sig af ungdomsarbejdet. Hvad siger De til det? Ja, der var jo ikke megen tvivl om, hvad svaret ville blive.

3. juledag 1959 var vi til søndagsskolens julefest i store sal. Her var juleoptrin med mange små engle med vinger (englevingerne var ikke i brug i vor tid).

Søndagsskolen blev ledet af et ældre ægtepar, hr. og fru Ditlevsen. Et godt halvt år senere meddelte de dr. Nøjgaard, at nu stoppede de. Ved et præstemøde derefter sagde Nøjgaard til mig: Ja, enten overtager De søndagsskolen, eller også lukker vi den.

Her var egentlig heller ikke megen tvivl.

Hermed var afgjort, at det var børnene og de unge, vi skulle begynde med.

Børnene

Vi skiftede navn fra søndagsskole til søndagsklub og lagde den søndag kl. 10.30, idet tanken var, at forældre så kunne anbringe deres børn i søndagsklubben, mens de selv gik i kirke. Det var ikke den store succes, men nogle benyttede sig da af det.

Vi sang salmer, bad fadervor og benyttede tegneark med bibelske begivenheder fra Religionslærerforeningens Materialecentral på Frederiksberg Alle. Men vores dybeste pædagogiske idé var, at børnene udfra sig selv skulle finde frem til, hvilken forunderlig person de selv var, og forunderlig verden, de var en del af.

Således havde vi et halvt år et projekt, som hed "Menneskene i det store hus, jeg bor i".

Børnene var inddelt i grupper hver med stort paphus. I en anden termin skulle nogle udforske mennesker i Indien, Afrika, Grønland osv. for at finde frem til skabningens mangfoldighed.

Inspirationen til denne metode havde vi også hentet fra England. Under mit englandsophold havde jeg fået fat i nogle små hefter af Ronald Goldmann med titler som brød, vand, lys osv. De begyndte i barnets verden og kaldte på barnets spørgelyst og konstruktive evner. Det var kristendomsundervisning, men gående ud fra barnets verden.

Systemet var baseret på Piagets teorier om barnets udviklingstrin. Men tænk på, hvilken revolution dengang, da det store samtaleemne dengang var Aage Nørfelts bibelhistorie, som for første gang opererede med begrebet myter.

En lille illustrativ erindring: I 1962, nærmere bestemt 30. marts havde jeg en skoleklasse på besøg i kirken. Jeg fortalte om Frederiksberg Kirke, men pludselig blev jeg afbrudt af en pige på ca. 10 år. Hun sagde: "Tillykke, Lundblad." Jeg svarede, at jeg ikke havde fødselsdag, men så sagde hun: "Det har døbefonten. På døbefonten er indgraveret et bånd, hvor der står, at den er skænket af den og den og så det afgørende: 30. marts 1862."

Nu er døbefonten flytbar af hensyn til kisters anbringelse ved begravelse, og så kan den jo drejes i forskellige retninger. Men den dag stod den sådan, at en tiårig pige kunne læse datoen.

Edith Rode har i en novellesamling "Små børn og store" skrevet følgende: "Hvad bliver der af alle de kloge børn, spurgte engang en digter. Det kan jeg

godt fortælle ham: De bliver til de forstandige mennesker med de forstandige menneskers skepsis.”

Til julefesten opførte vi forskellige små stykker: Jyttes juledrøm, hyrderne på marken osv.

Efterhånden samledes en kreds af unge medarbejdere. Det blev en virkelig god stab, hvoraf nogle i dag er blandt vore venner.

Claes Andersson, som var fulgt med fra mit gamle sogn, var en formidabel klavervirtuos. Man skulle blot nynne en melodi for ham, og så havde han den på klaveret. Et par gange hvert halvår havde vi familiegudstjenester i kirken kl. 13.30. Her havde vi stor glæde af skolekoret fra Thorvaldsen Skolen under ledelse af Mogens Wenzel Andreasen. Et enkelt lille stemningsbillede: En vinter-søndag morgen på vej fra Langelandsvej, hvor vi boede, i dyb sne efter snestorm om natten med barnevogn med vores ældste, Jørgen, midt ned ad Falkoner alle med lysbilledapparat på barnevognen og lærred under barnevognen. “I frost og slud skal posten ud” hed det i en julekalender.

Da jeg blev sognepræst måtte vi opgive søndagsklubben og flytte vægten til fire familiegudstjenester: Allehelgen, Advent, Fastelavn og Påske.

Påsegudstjenesten måtte vi ret hurtigt opgive, for folk var taget i sommerhus. Men de tre andre fortsatte.

Fra Allehelgen husker jeg en gudstjeneste, hvor vi havde dækket et lavt bord gennem hele kirken fra alterbilledets første nadver til evigheden ude over Frederiksberg Have, og så delte vi brød og saftvand.

Ved menighedsrådets økonomiske velvilje og gode menighedsrådsmedlemmers indsats begyndte vi at sende en hilsen til børn, der var døbt i Frederiksberg Kirke. En bog på etårs-dåbsdagen, toårs-dåbsdagen og treårs-dåbsdagen. Til fireårsdagen kom en indbydelse til familiegudstjenesterne i kirken.

Jeg har flere gange i årenes løb oplevet forældre, som kom med deres barn for at se den døbefont, hvor de var blevet døbt.

Endelig afsluttede vi årets familiegudstjenester med en lejr på FDFs store lejr “Jomsborg” i Hornsherred ved Kulhuse.

En lang række dejlige erindringer fra samværet om det store spisebord, hvor vi et par gange var oppe på 80 deltagere. Vi forsøgte med særlig “forældretime” kl. 22 lørdag aften, efter at børnene på papiret var sendt i seng. Det gled dog ud, det var svært at få foredragsholdere til at komme kl. 22 (de blev så bagefter kørt til sidste tog i Frederikssund), men forældrene var også for trætte efter dagens gerninger.

En flok medarbejdere hjalp også til her. Efterhånden spurgte bedsteforældre og nogle enlige ældre, om de måtte deltage. Det gav jo en fornemmelse af en familie, af et stykke menighed, som var flyttet til Hornsherred fra Frederiksberg.

Og endelig: Jomsborg har en skovkirke i en lille lund i fyrreskoven ned mod vandet. Her holdt vi gudstjeneste søndag formiddag. Præludium og postludium var fuglesangen. Jeg kan endnu se de drivende skyer for mit indre blik og høre fuglesangen i mit indre øre.

Ungdommen

Ja, det begyndte jo helt automatisk med konfirmanderne.

Tre hold overtog jeg fra min forgænger, den senere biskop Wiberg. Man “læste” i Blå Kors-salen, den lille forsøl til store sal. Konfirmanderne sad i to rækker med front mod store sal og i hvert hjørne stod en stor kakkelovn (i dag er her el-skabe mv.)

Nu og da var de gået ud, og så begyndte konfirmandtiden med at fyre op. Men samtidig havde jeg et morgenhold på Østersøgades Gymnasium, hvor jeg var student fra, og hvor jeg underviste i religion i gymnasiet og latin i fjerde mellem. Rektor Freil mente, at det var en god ide, at eleverne på en skole, som hentede sine elever fra hele byen, havde lejlighed til at gå til konfirmandforberedelse sammen med deres klassekammerater og ikke som fremmede fugle ved deres lokale kirke. Det var en god ide, men hørte relativt hurtigt op igen på grund af klager fra Østerbro-præster om, at jeg tog deres konfirmander fra dem.

Men det medførte et par år konfirmation kl. 9 og kl. 11.

I de første år af min tid ved Frederiksberg Kirke var der en livlig debat om, hvorvidt det var bedst at have konfirmandforberedelse i 7. eller 8. klasse. Jeg var tilhænger af 8. klasse og fastholdt det årene igennem ud fra den betragtning, at jo mere teenagere de blev, desto mere ville de også interessere sig for ungdomsproblemer. Desuden var de så også (i pagt med Piagets teorier) i stand til at begynde at tænke abstrakt, hvad der vel er en fordel i forhold til kristne trosbegreber.

Men det betød, at de måtte komme efter skoletid kl. 15.30 eller 16.30, men det syntes jeg ikke betød noget, fordi de dermed viste, at man godt “ville ofre noget” for at gå til præst.

De mødte heller ikke i en dobbelttime een gang om ugen, men 45 minutter mandag og torsdag. Det gav større mulighed for at lære hinanden at kende og for mig at lære dem at kende, og en skolefridag gav ikke et 14 dages hul i undervisningen.

Jeg begyndte vel som de fleste med et ønske om at skabe forståelse for gudstjenesten, de kristne trosartikler og forsøge at gøre dem til kirkegængere.

Men jeg indførte aldrig et krav om, at de skulle gå et vist antal gange i kirke. En lille fyr, som jeg ikke kendte, kom hen til mig efter en aftengudstjeneste og bad mig skrive under på et skema, om at han havde været i kirke. "Så har jeg klaret tre gange i dag", sagde han stolt. Jeg tror, at han afgjorde sagen for mig.

I de første år fik de en opgave, som de skulle besvare ved en gudstjeneste, men det holdt jeg op med. Et år prøvede jeg at lade konfirmander og forældre komme til en generalprøve kl. 9.30. Organisten medvirkede også, jeg prøvede at forklare gudstjenestens gang, men det var alt for lang en formiddag.

Efterhånden begyndte jeg at lægge vægten et andet sted. En lang række år fik konfirmanderne i een af de første timer et skema med 25 ord og de skulle skrive deres allerførste reaktion ned: Far, smør, ferie, hav, Gud, skole, tysk, Jesus, kammerat, kirke. Bogstavelig talt i alle besvarelserne var Gud-Jesus-kirke et lukket system: Svar på Gud: kirke. Svar på kirke: Gud.

Hvorledes kunne man forbinde deres dagligdag og dens glæder og sorger med kristendom og Gud.

På en måde oplevede jeg selv, at den kristne lære om treenighed var et godt udgangspunkt for mig.

En Gud, et princip, en virkelighed, som står bag denne verden, en person Jesus, som levede på denne jord og prædikede, at man skulle elske sin næste. Og endelig, at disse sider kunne blive til en levende virkelighed inde i en, kunne blive til med et godt bibelsk udtryk: en dynamis, en dynamik.

Jeg oplevede derfor, at genfortælling af romaner, som handlede om mennesker for hvem kristendom blev deres grundlag, gjorde dybt indtryk, og jeg indførte at genfortælle påskebegivenhederne i dagene op til jul, for at prøve at frigøre den fra dens glimmer.

Et konfirmandhold oversatte sammen med mig trosbekendelsen. Store dele af den kan jeg også i dag nikke samtykkende til. I de senere år læste jeg den fra prædikestolen ved konfirmationen for at forklare, hvad vi mente, når vi senere sammen sagde den apostolske trosbekendelse fra alteret (sammen

med alle i kirken, ofte lidt spagfærdigt). En eller anden må have misforstået sagen og skrev i *Tidehverv*, at jeg havde afskaffet trosbekendelsen. Den and gik videre i *Dansk Kirketidende* og derfra til *Kristeligt Dagblad* og *Frederiksberg Bladet* og endte med en opringning fra min biskop. Ja, sådan kan en "nyhed" bevæge sig i pressen, når man ikke verificerer den.

Jeg tog også på konfirmandweekend til Ganløse, men først i januar, da vi skulle kende lidt til hinanden inden. En god flok medarbejdere var med, bl.a. fra Juventus. Den weekend var god til at komme nærmere på hinanden. Om aftenen fortalte jeg "Quo Vadis" og ved 23-tiden gik vi til Kirke Værløses gamle middelalderkirke og holdt aftensang. Det var mange gange en oplevelse.

En lille situation: Klokken er vel ca. 2.00, og jeg sidder i kaminstuen og venter på at de sidste skal falde til ro. Så dukker der tre piger op som alfer i Ole Lukøje-kjoler: "Lundblad, det er vel ikke sådan, at du har bind?" Det havde vi ikke, men året efter havde vi det – sammen med hefteplastret.

14 dage før konfirmationen kom festaften for konfirmanderne og deres forældre. Vi begyndte i kirken, og jeg plejede at sige, at vi ved den lejlighed ville tage kirken i besiddelse, så den var vores på konfirmationsdagen og ikke tanters og onklers og skolekammeraters og nysgerriges.

I timerne inden den aften planlagde konfirmanderne sammen med mig gudstjenesten. I små grupper skulle de forme indslag.

Der kom mange spændende forslag, mange ubrugelige, og så ind imellem en stjerne. 12 konfirmander på 12 stole i midtergangen. Jesus står oppe ved døbefonten og siger med ordene fra nadverens indstiftelse: "Jeg har længtes meget efter at holde måltid med jer i aften. "Undskyld" siger den første af de 12 "jeg må desværre gå, jeg har et møde". Lidt efter nr. 2: "Undskyld, jeg må gå, det er mig der skal passe børn i aften" og sådan, indtil alle er gået og Jesus siger: "Ja, det var jo ikke det, jeg havde tænkt".

Der var virkelig stille på stolerækkerne blandt forældrene.

En sidste lille situation: I begyndelsen af forløbet plejede jeg i en time at genfortælle patriarkhistorien om Abraham, Isak, Jakob og Josef. Efter fortællingen om, at det var Abrahams agt at ofre Isak, fortalte jeg normalt om Woody Allens udtryk "Jamen Abraham, siger Gud, kan du da ikke forstå *a practical joke*?" Efter timen kom en alvorlig og stilfærdig dreng hen til mig og sagde: "Tak skal du have. Den fortælling har jeg aldrig kunnet bære. Nu kan jeg."

4 AFTENER ▲

FORÆLDREUNIVERSITETET ▼

FREDERIKSBERG SOGN ▼

VINTEREN 1965-66 ▼

Konfirmandforældre og Forældreuniversitetet.

I løbet af vinteren, mens konfirmanderne gik til præst, indbød vi forældrene til tre aftener, hvor jeg gennemgik det stof, som jeg havde med konfirmanderne. Her kom fra 30 og opefter, en flok meget interesserede forældre.

Økonomisk klaredes aftenerne ved, at der stod en skål ved udgangen. Men allerede efter andet eller tredje år stillede en far hos mig efter konfirmationen og spurgte, om der ikke var mulighed for, at disse aftener kunne fortsætte.

Sådan blev forældreuniversitetet til. Det skete i en samtale mellem Karen og mig, husker jeg tydeligt, på en spadseretur med barnevogn i Grøndalsparken (på Københavnsiden, som vi kaldte det i min barndom), dvs. Grøndalsparkvej-siden.

Vi fandt frem til seks forældrepar, og sammen med dem lagde vi planer. Vi blev et godt team, og hvert forår planlagde vi næste vinter. To foredrag, først et bibelsk ved mig (hvad der jo gav mig god lejlighed til fornyelse i sommerhalvåret ved læsning og studieture til udlandet). Dernæst et foredrag ved en fremmed taler.

Vi trykte et indbydelsesprogram med en tilmeldingsblanket med portoen betalt, og så sendte vi to indbydelseskort, det andet til et par venner eller andre familiemedlemmer, som kunne have glæde deraf.

Spændte var vi, da blanketterne kom retur. Ville der komme 10? Der blev tilmeldt mellem 100 og 150!

Økonomisk klaredes det igen med en skål ved udgangen til betaling af kaffe mv.

Arbejds-mæssigt lavede et ældre ægtepar hr. og fru. Hvedstrup kaffe og vaskede op bagefter. Unge hjælpere lavede opstilling af borde m.v.

Fru Hvedstrup fik en stor plads i mit hjerte (hun gjorde også rent i menighedshuset), da hun en dag, da jeg kom for at holde træffetid i menighedshuset (det var før, vi flyttede i præstegården) sagde: "Kontoret er klar til, når der kommer klienter." Jeg voksede flere tommer: klienter.

Forældreuniversitetsaftenerne blev en perlerække af foredragsholdere: Peter Schindler stor og bred siddende i en lænestol på podiet. Overrabbiner Marcus Melchior (Bent Melchiors far), som på vej hen ad gangen spurgte, om det var en lille studiekreds og stod overfor en sal med op mod 150 mennesker og så holdt dem tryllebundet fra 21.00-22.30. Der var ikke een, der gik, heller ikke af dem, som plejede at sive. Han sluttede med en lille fortælling om den

kristne, muslimer og jøden, som rejste sammen i ørkenen. De slog telt op om aftenen, men så generede de sig for at bede aftenbøn i de andres nærvær og gik i seng. De sov dårligt, for de havde jo ikke bedt aftenbøn, så de vågnede tidligt og hørte fuglene synge hver sin sang. Så stod de op, knælede og bad morgenbøn hver til deres gud. Ja, det var vel den samme Gud. En fortælling man også kunne trænge til at høre i dag.

Anna Sofie Seidelin kom i sin "kravledragt", John Danstrup, P. G. Lindhardt, Poul Hammerich, Mogens Fogh, Flemming Madsen, Per Arnoldi og Elsa Gress, og fra Nakskov kom skoleinspektør Cornelius, født i Vestindien af afrikansk afstamning. Han skildrede også sin vestindiske musik, sådan at vor ellers stilige organist Krarup sluttede aftenen med "Blomstre som en rosegård" på flyglet i jazz-rytme. Det var svært at følge med, men det var nok den eneste gang, at aftensangen fik bifald.

Det forunderlige er, at Otto Abitz startede sin Seniorhøjskole, og den evnede også at samle mange mennesker. Da Otto Abitz gik af, stoppede Forældreuniversitetet og Seniorhøjskolen og afløstes af de foredragsaftener, der stadig findes.

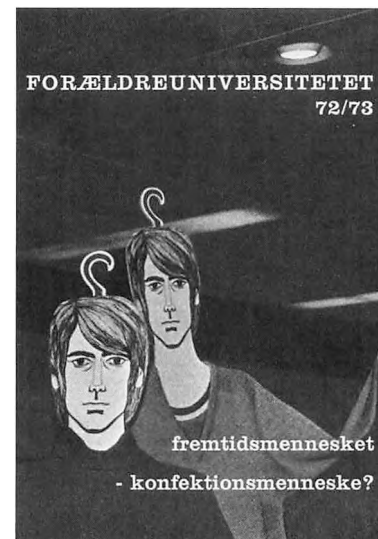
Juventus, Frederiksberg Sogns Ungdomskreds' teenage-afdeling

I festskriftet *Otte kanter af en kirke* til kirkens 250 års jubilæum har jeg skrevet en artikel om ungdomsarbejdet i sognet, men jeg bør nok trække nogle sider af Juventus frem igen.

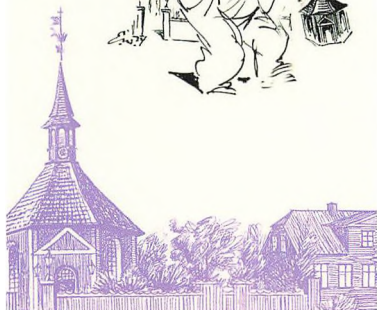
Mandag aften kl. 19.15 stod jeg på trappen til nr. 3 og tog imod. Grundstammen i programmet var en månedlig filmaften, en månedlig åbent-hus-aften med bordtennis, billard, div. blade og brætspil. Den tredie aften var et broget potpourri bestående af et besøg af en person – f.eks. Bodil Koch, borgmester Stæhr Johansen, Harald Sandbæk eller en musiker. Derudover en moderne kunsthøj på et kvarter, optræden m.v. (engang havde vi filmforevisning fra fire hjørner af salen med forskellige film). Det var arrangementer, som krævede mange forberedelser.

Den fjerde aften var en temaaften. En lille gruppe medarbejdere forberedte disse. Samtalen på forberedelsesaftenen kunne gå i hårdknude. Men så gik jeg ud og lavede te og roulade med flødeskum (det var fast traktament på disse forberedelsesaftener), og så var programmet færdigt, når jeg kom ind igen.

Det var i forbindelse med een af disse aftener, at jeg gjorde en væsentlig

Fremskridtpartiets
stadspolis
til mødeudgivelse
af folkekirkens tidende
pr. 1. januar 1975.
Læs nærmere næsten side 3.

Erik Werner var min klassekammerat i mellemskolen og sendte os venligst denne tegning til en artikel i kirkebladet i anledning af Fremskridtpartiets forslag om at folkekirkemedlemmer skulle betale direkte for folkekirken.

Erik Werner var gennem mange år tegner ved Berlingske Tidende.

iagttagelse. Vi havde en gammel kinamissionær Kathrine Nielsen på besøg. Hun fortalte om dengang hun havde været i Kina (lidt uro). Dernæst så vi to små film, som vi havde lånt på den kinesiske ambassade (lidt mere uro). Men så sluttede hun aftenen af med at fortælle om nogle af sine kinesiske venner: levede de endnu, sad de mon i fængsel? Hun sluttede med at sige, at hun dagligt bad for dem (dødstyle!).

Hvis en taler var engageret, så hørte man efter.

Jeg glemmer aldrig redaktør Rütting. En lille skævyrgget mand, som bl.a. fortalte om sit fangenskab i Plötsensee-fængslet, hvor han havde set deltagere i Hitler-attentatet blive ført over gården til hængning. Han kunne i en time tryllebinde 100 teenagere.

Derimod kneb det for Gunnar "Nu" Hansen, som talte og talte, men hjertet var ikke rigtigt med.

Preben Kaas fortalte, da han skulle optræde i Juventus, at teenagere var det værste publikum: de kunne se igennem een, om man havde noget på hjerte.

En helt anden erindring. Niels Hoigen havde været søndagsskoleledrer hos mig i mit tidligere sogn. Så havde han været to år med slædepatruljen på Grønland, og han fortalte oplevelser. Til sidst stillede han en tændstikæske på højkant på kanten af podiet, gik ned til bagvæggen i salen, tog sin hundepisk i hånden for at vise, hvordan man dirigerede hundeforspandet ved at ramme førerhundens bagben. Hundepisken smældede op ad midtergangen mellem alle de siddende og væltede tændstikæsken.

Vi holdt også bal tre gange om året til kl. 23(!), ofte med orkestre, og det foregik i god ro og orden. Vi fandt måske nogle flasker på Runddelen om morgenen, måske havde nogle også aflagt besøg i "Hit-house", men i det store og hele var det alkoholfrit. Når vi sluttede, stod jeg igen på trappen og sagde farvel. Jeg præciserede ofte for forældrene, at mit ansvar gik til trappen, hvad der ellers skete på vejen hjem, kunne jeg ikke have ansvar for.

I dag ville jeg ikke turde holde bal!

I St. Bededagsferien havde vi medarbejderlejr på Asnæs, hvor man lagde næste års program. Ofte havde vi lange diskussioner om, hvorfor vi hed Frederiksberg Sogns Ungdom. Skulle vi ikke stryge det med kirke og sogn? Jeg måtte skildre mit syn på, at Juventus også var et fællesskab sammen med alle de andre fællesskaber, som alle havde det fælles karakteristiske, at de hørte til Frederiksberg Kirke. Det er vores kirke, der er jeg døbt, konfirmeret, måske senere viet, og der skal jeg også engang begraves fra. For mig var det nok, og

for mange mennesker har jeg oplevet, at det var nok. Om de kom meget i kirke eller lidt, dér hørte de til.

Og så Asnæs. Gennem mange år deltog jeg i sommerlejr på Asnæs i 10 dage. Oprindeligt var der kun en brønd i gården og gammeldags das. Så med 35 deltagere skulle der graves et hul på størrelse med Fakse Kalkbrud, hed det, for spandene skulle tømmes hver dag.

De primitive forhold gjorde, at enten kom man kun een gang på Asnæs, eller også oplevede man, hvad et stærkt fællesskab kunne betyde. Om formiddagen havde vi samling, i godt vejr blev den kort, i dårligt vejr længere. Hjemmefra havde jeg forberedt emner, som jeg forelagde, og derefter drøftede man dem i grupper og endelig i plenum.

Det var mange stærke eksistenseмner, vi havde fremme. Jeg husker en medarbejder, som efter en drøftelse sagde: "Kunne man da ikke få lov til at holde ferie", mens mange andre bagefter har fortalt mig, at de samtaler betød meget for dem.

Bryllup

Vielsen var så den tredje kirkelige handling, hvor man kunne knytte til. Jeg havde brudeparrene til en kop kaffe og en snak hjemme hos os en times tid.

En morsom erindring: Da vores børn Jørgen og Hanna var tre og fire år, havde de indført den skik at banke på døren klædt i nattøj og så komme ind og hilse på brudeparret. Det var de rørte over, men sagen var, at så kunne man få en småkage eller tage et stykke sukker i sukkerskålen. Karen og jeg forsøgte en studiekreds for unge ægtepar, men det blev ikke rigtigt til noget. Især når der kommer børn, har man ikke tid til at drøfte Gud eller Luther.

Begravelse

Efter begravelser gik jeg på besøg, når der var enker eller enkemænd. Een af de sidste døde her i september 2008 på Ingeborggården. For mange af de ældre efterladte blev det besøg til en linje til seniorklubben. Oprindeligt var der ældremøder for "pauvre honteux", som een af lederne kaldte det, Men pastor Abitz fik dannet den seniorklub, som hver tirsdag til den dag i dag er et levende fællesskab for ældre.

Men man kan jo ikke nå alting. Jeg husker, at dr. Nøjgaard fortalte om det, han kaldte telefonbesøg. Det forargede den unge præst. Var det ikke at slippe for nemt om ved det?

Men tiden har lært mig noget andet. Det at blive ringet op på sin fødselsdag eller bare på en tilfældig dag, betyder utrolig meget for en ensom ældre. "Tænk, jeg er husket endnu." Mange gange har jeg oplevet, hvordan røsten i den anden ende af tråden voksede og blev glad i samtalen.

Og så var der med hensyn til at besøge ældre et godt meddelelsesnetværk, som skyldtes "Sewerine", frk. Sewerin, som boede i sine forældres ejendom på Hortensiavej, og som havde gået med kirkeblad i 52 år (kirkebladet blev uddelt 8 gange om året af frivillige uddelere. De låsede gadedøre ved indgangen til ejendommene gjorde ende på det). Hun dannede et netværk, som med fire-fem andre ældre skiftedes til at besøge syge på hospitalet. Oda Pedersen overtog den opgave. Telefonen ringede: "Det er Oda. Den og den er kommet på hospitalet, jeg besøger hende i eftermiddag." Så var man klar over, hvad der forventedes af een.

Kirkens store fællesskab

Dertil kom KFUM-spejderne og FDF, som gjorde et stort arbejde blandt børn og unge og dannede deres fællesskaber.

Og så gik alle disse fællesskaber op i et stort fællesskab ved særlige lejligheder. Først vil jeg nævne høstsøndagen og kirkens fødselsdag.

Begge søndage var kirken festligt pyntet, og ved høstgudstjenesten stod borde ned gennem midtergangen, hvor man lagde de blomster og den frugt, som man blevet opfordret til at tage med. Frugt og blomster blev så fordelt af frivillige til ældre og handicappede i sognet. På samme måde fremstillede nogle damer og konfirmanderne i december måned små juledekorationer, som konfirmanderne så fordelte til syge og svagelige. På et tidspunkt nåede vi næsten op på 100!

Efter gudstjenesterne var der så buffet i store sal og beskæftigelse af børnene i de små lokaler.

Ved sognedagene havde vi besøg af forskellige personer. Dr. Nøjgaard kom og holdt foredrag, teaterdirektørerne i sognet bragte hilsner, Per Stig Møller var på besøg, vi så filmen "Ben Hur" og meget andet.

Men de to sognedage blev aldrig helt det, som havde været ideen. Et samlingspunkt for alle grene af arbejdet ved Frederiksberg Kirke. Især kneb det for medarbejderne fra børne- og ungdomsorganisationerne at møde op. Det gjorde de så til gengæld, når der var brug for praktisk hjælp.

Som værter ved disse sognedage stod menighedsrådet og kirkens præster.

Jeg har altid haft et godt samarbejde med menighedsrådet, og de har altid lyttet velvilligt til mine "vilde" planer. Vi kunne naturligvis godt blive uenige (som dengang man ville male facaden på menighedshuset sort), men vi sluttede altid møderne i fordragelighed. Mange initiativer godkendte de og støttede økonomisk.

Menighedsrådet var også økonomisk garant og indbyder til de to store arrangementer: Kirkens 250 års jubilæum i 1984 og festivalen sammen med Verdensnaturfonden i 1990. Det vender jeg tilbage til.

Nøjgaards præstemøder fredag morgen fortsatte vi årene igennem. Vi har haft mange gode timer sammen, måske med mere praktiske problemer og mindre teologi end i Nøjgaards tid, men vi klarede uoverensstemmelser for lukkede døre. Det kunne godt anes, når man i menighedsrådet sagde: Hvad siger præsterne, så var det ligegyldigt, hvem man spurgte. Svaret var det samme.

Vi drøftede også ofte gudstjenesteformen. Men vi holdt i det store og hele fast ved højmessens og aftengudstjenestens form.

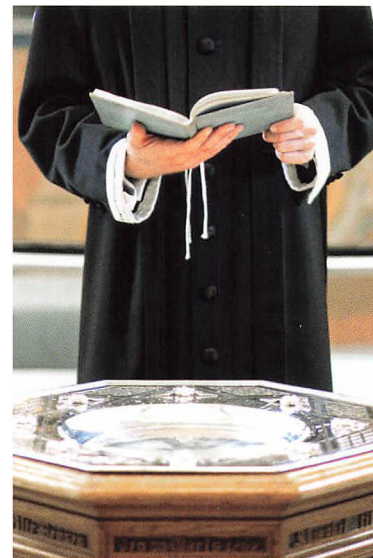
Dog indførte jeg selv en lille dåbstale før dåbsritualet. Vi havde hjemme talt meget sammen om dåbsforældrene. De kom ind i kirken efter prædikenen og deltog så i dåben ligesom forudsætningsløst (jeg ved godt, at flere præster nu lader dåbsforældre og dåbsbørn deltage fra gudstjenestens start. Jeg er ikke sikker på, at det er en god idé. Jeg tror, at de og det øvrige følge er mest optaget af, om børnene er rolige).

Den lille dåbstale bestod i en lille fortælling, et billede, et symbol eller lignende, ganske kort. Det pudsige var, at almindelige kirkegængere bagefter betroede mig, at de historier kunne de da forstå.

Jeg holder selv meget af denne: En guru kommer til en lille indisk landsby og sætter sig uden for byen under et træ. En mand har hørt om ham og kommer ud til gurun. Da de mødes, tager gurun en meget stor diamant fra sin klædning og siger: Jeg har tænkt på dig, denne her er til dig. Manden går hjem med diamanten. Han kan ikke sove om natten. Alle hans økonomiske problemer er løst. Men alligevel går han næste morgen ud til gurun og siger til ham: Her har du din diamant igen: Giv mig så det andet, du må have, så du kunne give mig diamanten. Er det dåbens gave?

250 års jubilæum

Kirkens 250 års jubilæum blev fejret med en festgudstjenesten i kirken, hvor Dronning Margrethe var til stede og en stor jubilæumsfest i Rådhushallen.

Hovedpunktet her var historisk kavalkade over tiden fra den første kirke i 1660'erne til i dag. Hver arbejdsgræn havde sit tableau med samtidig påklædning og alle mulige tekniske hjælpemidler. Kavalkaden sluttede med præsten på vej til kirke, mens man kunne høre Frederiksberg Kirkes klokker, og han mødte sogneboerne på vej til bageren eller efter avis eller ud at spille golf. Men de hilste da venligt på ham.

Verdensnaturfonden

I 1989 var vi blevet spurgt fra Verdensnaturfonden, om vi ville deltage i et projekt med titlen: "Religioner og naturbevarelse".

Menighedsrådet godkendte det, og en arbejdsgruppe blev nedsat med deltagere fra Frederiksberg Kirke: præsterne Boyen Rasmussen, Krogh Madsen, Lundblad og Margrete Auken, når hun kunne indpasse møderne i sit øvrige arbejde. Fra den katolske kirke deltog pater Anton Dekker, fra det mosaiske trossamfund overrabbiner Bent Melchior, fra Vishwa Hindu Parishad president S. L. Sharma, fra Muslim World Leages Abdul Wahid Pedersen, og enkelte gange Ole Nordstrøm fra Center for tibetansk Budisme. Verdensnaturfondens leder af gruppen var lektor Tim Jensen.

Vi havde en lang række gode møder sammen og oplevede, hvordan den store verden blander sig i den lille, da Sharma var ved at forlade gruppen på grund af grænsestridigheder imellem muslimer og hinduer i Kashmir.

I dagene 14.-16. september 1990 holdt vi så festival. Vi deltog i hinandens "gudstjenester" og sluttede med en stor fest søndag eftermiddag i Frederiksberg Rådhus, der var helt fyldt, med at overdrage den resolution, som arbejdsgruppen havde udarbejdet, til miljøminister Lone Dybkær. Desuden blev fem træer, et for hver religion, overgivet til borgmester John Winther til at plante som en Fremtidens Skov et eller andet sted i kommunen. De står nu i Grøndalsparken, nær ved Grøndal station. Det var en stærk oplevelse at se kunstnere i fælles optræden, og at se kristne, jøder, muslimer, buddhister og hinduer sidde imellem hinanden på stolerækkerne. Et øjeblik så man en drømmeverden blive til.

Menighedshus og dramatik

Vi indførte at fejre menighedshusets fødselsdage hvert femte år. Det gav også et godt arbejdsfællesskab. Een af gangene var det en vandring gennem husets

historie fra i dag og bagud til Stiftprovst Hoffmeyer stod og tog imod i den store sal.

Dramatik og Frederiksberg Kirke var begyndt langt tilbage. Fra mit englandsophold havde jeg et "teaterstykke" med. Det havde været opført på trinnene til den nye Coventry Domkirke og forfatterinden gav lov til opførelse i kirken. Stykket blev oversat af skoleinspektør Kjeld Mejding, og instrueret af John McEwan med musik under ledelse af hans bror Tom McEwan.

I 1994 var Børne- og ungdomskoret med deltagere fra FSU og seniorklubben i Estland og Letland med koncerter og musicalen "Vingefang". Den blev opført i Frederiksberg Kirke inden afrejsen.

Her var et stort hold medarbejdere aktive i forberedelser og gennemførelse, og jeg skal ikke glemme personalet, som hjælpsomt var til stede og assisterede. De lagde mange frivillige timer dér.

Det samme gjaldt de fem gange, vi holdt "Midnat" i Frederiksberg Kirke. Ideen var hentet fra Sverige: et gudstjenesteforløb, når teatrene sluttede, derfor kl. 23.15 og bagefter to timer åbent i menighedshuset med sandwiches og øl og vand til kl. 3.00.

"Midnat" havde et tema som blev belyst af professionelle og frivillige amatører, og som sluttede med en miniprædiken af Møllehave, Edvard Nielsen fra Stengaard, Margrete Auken og Steen Kålø. Den sidste havde ingen prædikant. Den havde sin idé fra Henrik Sartou (den blev til ved en idebank ved et samvær i i præstegården): Alt vand i kommunen er blevet forurennet, men til sidst sprang det rene vand i et lille springvand, kunstfærdigt skabt i døbefonten.

Basaren

Til sidst basaren. Den var til fordel for menighedshuset, som var privat, indtil mine sidste år, hvor det lykkedes at få driften under den kirkelige ligning.

Altså havde vi brug for pengene, men som Gunnar Engberg engang sagde om KFUMs høstmarked i KFUM-bygningen i 20'erne: "Selvom vi ikke havde brug for pengene, så burde vi holde det for samarbejdets og festens skyld." Sådan oplevede man også Fredriksberg Sogns basar. To basardage, men inden da lange forberedelser, nogle begyndte på deres håndarbejder dagen efter, at den forgående basar var slut. Mange skaffede varer udefra, fra butikker og firmaer, mange solgte lodsedler. I den sidste uge var der travlt med indretning

og opsætning. Spejdere, FDFere og FSUere løb med løbesedler. Op mod 100 aktive mennesker i et levende fællesskab og tæt mod 90.000 kr. til sidst og netto 50.000-60.000 til menighedshuset.

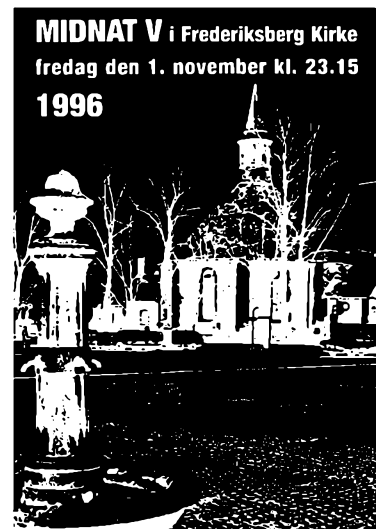
Epilog

Meget hører fortiden til, og meget må nødvendigvis også forblive dér, for tiderne skifter.

Men når jeg går en tur på kirkegården omkring kirken, passerer jeg det ene navn efter det andet, som fortæller om fællesskabet omkring Frederiksberg Kirke: vi knælede sammen ved alterbordet, men vi ryddede også op sammen efter et møde.

Jeg ønsker lykke og velsignelse over gudstjeneste, fællesskab og dagligdag i og omkring Frederiksberg Kirke i fremtiden.

Det er med dyb taknemmelighed, at jeg tænker tilbage på de mange år ved Frederiksberg Kirke.

Frederiksberg Kirke for børn

Af Pia Nordin Christensen

Tiderne forandrer sig, og Frederiksberg Sogn forandrer sig i takt hermed. Jeg skal her præsentere fire forholdsvis nye tiltag, når det gælder formidlingen af kirke og kristendom for børn.

Engang var ungdomsarbejdet ved Frederiksberg Kirke det naturlige samlingssted for rigtig mange unge på Frederiksberg, men efterhånden kom der op gennem halvferdserne og firserne mange andre konkurrerende tilbud fra sportsklubber, ungdomsklubber og ikke mindst tv. Der var grund til på ny at overveje: hvordan lever kirken op til forpligtigelsen om ikke alene at døbe men også lære børn, hvad kristendom er?

Juniorkonfirmander

Rundt omkring i landet var der efterhånden ganske gode erfaringer med en indledende konfirmationsforberedelse – et undervisningstilbud til 3. klasser kaldet juniorkonfirmander eller populært minikonfirmander. Som nyansat ved Frederiksberg Kirke var det derfor oplagt at foreslå, at vi prøvede at gå den vej. Skiftende menighedsråd ved kirken har altid haft blik for arbejdet med børn og unge og var straks med på ideen. Det var der til gengæld mange andre, der ikke var. “Det kan ikke lade sig gøre at lave den slags undervisning i Københavns Stift”, lød det fra forskellig side i 1995. Men det kan det!

Frederiksberg Kirke er privilegeret i kraft af, at Ny Hollænderskolen og Frederik Barfods Skole ligger i sognet og i kraft af, at begge skoler dengang tillod, at vi inviterede 3. årgang gennem dem. Solbjerg kirke har derimod ingen skole i sognet og som gode naboer, var det derfor oplagt at indlede et samarbejde herom. Det blev begyndelsen på et fint samarbejde omkring Ny Hollænderskolen, der har eksisteret siden.

Det første år inviterede vi børnene pr. brev. Der kom kun to tilmeldinger! Det gik ganske enkelt ikke. Næste år inviterede vi derfor de enkelte klasser på “virksomhedsbesøg”. Vi lavede et lille orienteringsløb rundt i kirken omkring orgel, døbefont, alterbillede m.m. Så kom tilmeldingerne! Så var vi i gang – og

har været det siden! Efter få år udvidede vi tilbuddet til også at omfatte Barfods Skole.

Børnene tilbydes et ti ugers undervisningsforløb, hvor vi en gang om ugen henter og bringer dem efter skoletid. Vi begynder hver gang i kirken omkring døbefonten, hvor der synges, fortælles bibelhistorie og fortællingen tolkes. Børnene har let ved at fange ledetråde og elsker at fortælle om egne erfaringer og oplevelser i forbindelse hermed. Efter kirken går vi på 2. sal i Menighedshuset, hvor børnene får lidt frugt, og gennem forløbet fyldes en lille kuffert med kreative ting, der relaterer til dagens historie. Det kan f.eks. være lys dekorerede med kirkelige symboler, perlekors, et fortabt får m.m. Kuffert med indhold udstilles i kirken i forbindelse med den afsluttende gudstjeneste.

Det er en stor fornøjelse at arbejde med børn i den aldersgruppe, og der er meget leg og latter undervejs. Uforglemmelig var f.eks. en tur på kirkegården, hvor vi kiggede på forskellige gravsteder. På spørgsmålet om hvad resterne af den døde lægges i, hvis man er blevet brændt, var flokken tavs, indtil én lyste op og svarede: et askebæger!

I dag findes der juniorkonfirmandundervisning mange steder i Københavns Stift. Tiderne ændrer sig stadig, og det gør forholdet mellem kirken og samfundet også. Ny Hollænderskolen tillader ikke længere, at kirken inviterer gennem skolen. Det gør det vanskeligere at nå målgruppen. Man kan håbe, at den indledende konfirmandundervisning er blevet så etableret, at vi kan nå børnene på anden vis.

Kravleklubben

En dag kom Julie Wiese ind på kontoret og sagde: "Der er brug for et sted, hvor vi, der er på barsel, kan mødes, så vi ikke går så meget alene derhjemme"! Julie Wiese gik allerede til efterfødselsgymnastik i Menighedshuset. Det var fint, men der var ikke rigtig tid til at tale sammen. Det blev begyndelsen til Kravleklubben, hvor Menighedshusets store sal hver onsdag formiddag stilles til rådighed for dagplejemødre og forældre med børn mellem 0-3 år. Der blev indkøbt legetøj, ligesom der var mulighed for at lave kaffe/the i køkkenet og således gode ramme for samvær.

Forældrene har indtil september 2008 selv haft ansvaret for Kravleklubben. Den har lidt under den svaghed, at der er en naturlig stor udskiftning efter-

som forældrene hurtigt skal tilbage på arbejde. Derfor er det en stor glæde, at vi nu har fået ansat en projektmedarbejder, Charlotte Falmer, der bl.a. har Kravleklubben som sit arbejdsområde og på den måde kan være en god vært for stedet.

Julie Wiese blev siden kreativ medarbejder for juniorkonfirmanderne, ligesom hun står for forskellige børnearrangementer som altertavleværksted og engleløb på kirkegården. Sådan kan det ene føre til det andet! Kravleklubben ligger i samme tidsrum som babysalmesangen og er derfor også et muligt mødested for socialt samvær før og efter.

Babysalmesang

Babysalmesang er i løbet af ganske få år blevet en stor folkekirkelig succes. Idéen udsprang af et kursus arrangeret af Københavns Stifts undervisningsudvalg, hvor professor Inge Marstal fra Musikkonservatoriet fortalte om betydningen af, at selv små børn tidligt får kvalificeret sang- og musikoplevelser. Hvad var da mere oplagt end at gøre brug af kirkens musik og salmetradition? Tilbage stod at finde ud af, hvordan der skulle undervises, og hvordan vi kunne få forældre og børn med på idéen. Der var stor skepsis rundt omkring og en

del gnækken: Babyer kan jo ikke synge osv. osv. Det kan de ganske rigtigt ikke, men det kan deres forældre!

Igen bakkede Menighedsrådet op, og Frederiksberg Kirke var en af de første i landet, der kunne tilbyde "Babysalmesang". Vi ringede rundt og inviterede børn, der var blevet døbt samme år, og interessen var overvældende. Langsomt fandt undervisningen sin form og i dag synges der med mindst to hold både forår og efterår. De første to hold begyndte efteråret 2001. Undervisningen varetages i dag af lektor i musikpædagogik på Det kgl. Danske Musikkonservatorium Anne-Mette Riis, der er en af pionererne indenfor babysalmesang.

Det er ganske bevægende at overvære, med hvilken kontakt og med hvilken glæde forældre og børn er sammen om sang, dans og leg. Og som præst bliver man rigtig glad, når et kommende brudepar f.eks. beder om salmen "Sorrige og glæde, de vandre til hobe", for den har de lært til babysalmesang og er kommet til at holde af! Normalt løber et forløb over ti uger og det afsluttes altid med en gudstjeneste, hvor hele familien inviteres med.

Pastagudstjenester

For godt 10 år siden begyndte de første pastagudstjenester at dukke op og er i dag også en folkekirkelig succes. Vi begynder med en kort gudstjeneste, hvor der fortælles fra Bibelen, og hvor børnene på forskellig vis gerne inddrages i fortællingen. Det er en fin anledning til at lære kirkerummet og gudstjenesten at kende. Hos os er det en stor glæde, at Frederiksberg Kirkes Pigekor hver gang deltager og gør salmesangen til en særlig oplevelse. Pigerne optræder dertil med et enkelt indslag eller to undervejs. Efter gudstjenesten er der pastabord i Menighedshuset. Familierne samles "midt i ulvetimen" til et måltid mad uden stress og jag, og når børnene har spist bruges dagens sidste energi nede i den store sal. Et godt team af frivillige sørger for mad og forplejning undervejs. I løbet af året er pastagudstjenesterne også et godt tilbud til juniorkonfirmanderne.

Således ser Frederiksberg Kirkes aktiviteter for børn ud i 2009. Derudover findes tre andre tilbud, som omtales særskilt i denne bog: Frederiksberg Sogns Ungdomskreds (FSU), KFUM-spejderne og Frederiksberg Kirkes Pigekor.

Ved højtider og andre gode anledninger lægger vi kræfterne sammen til glæde for alle.

FSU – Frederiksberg Sogns Ungdomskreds

Billeder fra Asnæslejren

Af Jørgen Lundblad

FSU – en del af Frederiksberg Sogn

Inspirationen til FSU's frivillige arbejde for børn og unge i mere end 50 år fremgår af FSU's formålsparagraf, der er hentet fra Grundtvigs sang:

“Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord
som det jeg ville ej med kongers bytte,
opklaret gang i ædle fædres spor
med lige værdighed i borg og hytte,
med øjet, som det skabtes, himmelvendt,
lysvågen for alt skønt og stort hernelen,
men med de dybe længsler velbekendt,
kun fyldestgjort af glans fra evigheden.”

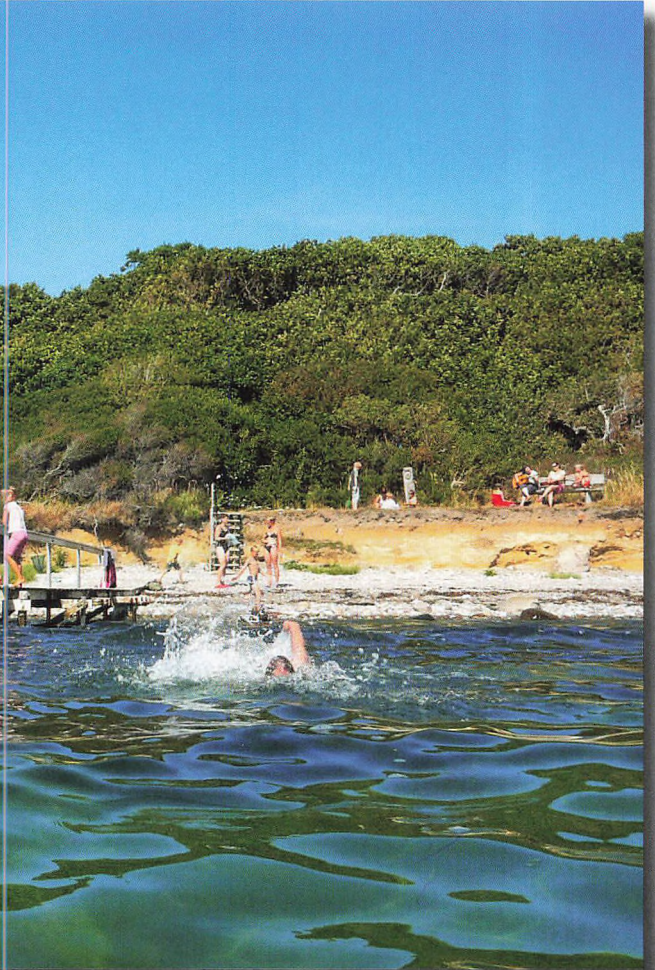
Gennem alle årene har en trofast, bred og varierende medarbejderskare værnet om de menneskelige værdier i det fællesskab, som udgør FSU. Et fællesskab, hvor der er plads til alle, også de skæve eksistenser, som fortsat findes i vores travle og målrettede hverdag. En hverdag, hvor der ikke altid er plads til dem, der er lidt anderledes.

Et stort aktiv for FSU er Asnæslejren, hvor børn og unge oplever fællesskabet gennem arbejde, leg, spil, musik og sang. Hvem husker ikke de hyggelige og dejlige minder fra samværet omkring stearinlysene i kaminstuen, i køkkenet omkring det hyggelige brændekomfur, eller en stille tur i skoven en dejlig sommeraften.

Fællesskabet i FSU og en sommerlejr på Asnæs bør opleves af alle børn og unge. Glæden ved at opleve en sommerlejr på Asnæs bevares gennem hele livet.

Leve FSU og Asnæslejren!

KFUM-spejdere ved Frederiksberg Kirke siden 1924

Af Niels Søe

Spejderenheden i Frederiksberg Sogn har gennem mange år drevet spejderarbejde for børn og unge i alderen 6-24 år. Arbejdet foregår i lokalsamfundet samt ved ture og arrangementer rundt om i landet – af og til også i udlandet sammen med andre danske og udenlandske spejdere.

Vi har ugentlige møder i Menighedshuset, hvor vores unge har deres bæver-, ulve- og spejdermøder med aktiviteter både indendørs og udendørs. Løb, madlavning, pionering, hike og søaktiviteter med kanosejlads.

Gruppen har en hytte – Posthuset – i Rude Skov kun 20 km fra København. Her er man ude i naturen med frisk luft og rig mulighed for udendørssport og spejderaktivitet som for eksempel hike og pionering samt teltovernatning for de større spejdere. Der er ikke langt til Mølleåen, hvor spejderne sejler i kano.

Det at være spejder er samtidig medlemskab af en international organisation repræsenteret i stort set alle lande. Vi har kontakter til andre spejdere i Europa og hvert 5. år afholdes en national lejr, kaldet Jamboree, med gæstespejdere fra andre lande.

Gruppen skal i juli 2009 til Skotland, hvor vi er inviteret til en Minijamboree ved Auchengillan tæt på Glasgow. Vi er således hvert andet år på internationale lejre, hvor vi møder andre spejdervenner og oplever sammenhold og venskab på tværs af landegrænserne.

Man kan se mere på hjemmesiden:

www.kfum3frb.dk og samtidig se vores hytte på:

www.hyttefortegnelsen.dk/hytte/605

På gensyn hos 3. Frederiksberg Gruppe, Clan

Sct. George, Pile Allé 3.

Frederiksberg Kirkes Pigechor 1984-2009

Af Lis Vorbeck

At synge sammen

At synge i kor er en stor gave, – hver enkelt sanger skal aktivt yde sit bedste for at resultatet bliver godt. Samtidigt er der den uvurderlige styrke i et kor, at de stærke hjælper de mindre stærke – spreder deres tonevinger ud over de mindre stærke. Alle har oplevelsen af at synge med én stemme – en stor, flot, overtonerig korklang – et musikalsk fællesskab, der ikke kan beskrives, men skal opleves. Det gælder om at se på dirigenten og følge dennes anvisninger, lytte til de andre i koret og ikke kun høre sig selv – det er faktisk livsvisdom at synge i kor. At være korsanger og få oplevelsen af en fin korklang – oplevelsen af at bringe god, levende musik ud til tilhørere og gode sociale koroplevelser, er en fin “gangbjælke” i livet.

Derudover kommer så øget kendskab til musik, øget opmærksomhed på øret, stemmedannelse samt fortrolighed med noder.

6. september 1984 var startskuddet til et nyt børnekor ved Frederiksberg Kirke. Et talentfuldt menighedsrådsmedlem havde lavet en forsideillustration til en folder og efter et omfattende PR-arbejde med uddeling af folderen, var spændingen stor. Hvor mange ville mon møde op?

26 glade og forventningsfulde børn mødte op. Inden længe sang koret flerstemmigt. Ildhuen og trofastheden var stor. Der gik sport i, hvem der alene kunne holde en understemme, mens en melodistemme blev spillet. Allerede en måned efter starten optrådte koret ved en familiegudstjeneste i Frederiksberg Kirke med flerstemmig sang. Hver fredag eftermiddag øvede vi fra kl. 15 til 17. Vi tog på kor-weekend, hvor vi lærte hinanden bedre at kende, og vi øvede rigtig mange timer. Lige fra begyndelsen var der en flok aktive forældre, der hjalp til med det praktiske – en uvurderlig hjælp for et kor.

Koret sang til højmesser, familiegudstjenester, på plejehjem og hospitaler, og så tog vi på ture. Den første korrejse gik til Nakskov, hvor vi sang i en af byens

kirker og ved et arrangement på et plejehjem. I Nakskov var der sjove situationer. Jeg havde min egen to-årige søn med. Midt i et stykke kormusik, som jeg dirigerede midt foran i kirken, ville han gerne have fat i sin mor, dirigenten. Han løb hen, hvor jeg stod og dirigerede og trak godt til i min nederdel. Der var elastik i linningen! – Hele koret så på dirigenten, der både dirigerede og hev op i nederdelen. Bagefter roste jeg koret for deres store koncentration og sagde, at så meget skulle de altid se på dirigenten!

Vi havde et ret stort repertoire med til Nakskov, hvor meget af det var trestemmigt uden instrumental ledsagelse.

Sverige

Takket være Karen Lundblad fik vi forbindelse med to kirker i Småland: Sandvik og Burseryd. I over 20 år har koret en gang om året været i Sverige en weekend og synge. Nordisk Råd har givet tilskud, så vi har kunnet leje en bus og tage af sted fra fredag eftermiddag til søndag aften. Mange korforældre og venner til koret har igennem årene hjulpet til på rejser – både før, under og efter. Uden sådan en indsats har korets høje aktivitetsniveau ikke været muligt. I Sandvik har vi sovet i et menighedshus, der ligger helt paradisisk – lige ud til en vidunderlig svensk sø. At opleve naturen en morgen i Sandvik er som

1989

at træde ind i eventyrets land. Vi sad bare helt stille og sugede til os. Det gav en god inspiration til resten af dagen med korprøver, koncerter, leg, gode samtaler og oplevelser. Vores svenske veninde Sigrid var aktiv i Sandvik og Burseryd Kirke, og takket være hendes store hjertelighed og indsats har vi fået vidunderlige oplevelser i Småland. Vi blev modtaget med et festligt kage- og saftbord. Hun stod for maden til os. Med hendes store omsorg havde vi fint overskud til at synge i kirken, på plejehjem og ved menighedsarrangementer. Vi sang i en årrække faktisk lige efter vores ankomst fredag aften ved en koncert i Sandvik Kirke. Et år var vi lidt forsinkede og ankom først kl. 20.15 (et kvarter efter koncertens start). Vi skiftede hurtigt til kortøj i bussen og gik direkte ind i Sandvik Kirke, hvor vores svenske venner tålmodigt sad og ventede på os. Det gik fint, selv om vi ikke havde haft prøve før i selve kirken. Vi har fået vældig god respons på vores sang fra svenskerne. Vi har også fået et fint indblik i svenske forhold, både hvad angår kirken, svensk kultur, det svenske sprog og naturen. Et genbesøg i København af et svensk børnekor fra Burseryd er det også blevet til samt besøg af både Sigrid og præsten derfra.

Finland

Efter en årrække at havde heddet *Frederiksberg Kirkes Børnekor*, var flere af børnene blevet så store store, at de foreslog, at koret nu skulle hedde *Frederiksberg Kirkes Børne- og Ungdomskor*.

Vi fik nyt kortøj, som forældre både designede og syede. Fra at have været sorte og hvide, blev vi nu blå og hvide. Dragterne blev færdige lige før vores Finlandstur, så det passede fint med de finske farver. Frederiksbergs finske venskabsby Tavastehus fejrede i 1989 rund fødselsdag og inviterede i den anledning repræsentanter fra deres venskabsbyer. Vi blev inviteret og drog glade af sted. Vi skulle bl.a. synge ved en tv-transmitteret festgudstjeneste i byens store kirke. Det var en stor, men meget lang oplevelse. Gudstjenesten varede tre timer. Koret opførte sig fantastisk eksemplarisk. Vi huskede hinanden på, at sådan som *vi* er, sådan er Frederiksberg Kirke. Vi repræsenterer Frederiksberg Kirke lige meget hvor vi er i verden, og den fortjener det bedste. Vi forstod intet ud over "amen" i gudstjenesten, som foregik på finsk. På et tidspunkt spidsede vi dog ører. Præsten stod foran alteret og sagde "Pyha, pyha, pyha"! Det ord kendte vi, men det sagde præsterne da ikke i Frederiksberg Kirke. Senere fik vi at vide, at "pyha" (det staves sikkert anderledes på finsk) betyder "hellig". Vi

sang to gange undervejs i gudstjenesten, og vi gjorde det godt! Vi boede i en stor konfirmandlejr med rigtig finsk sauna, der lå lige ud til en sø. Maden til os havde finnerne sørget for – og vi lærte at sige “Tak for mad – det smagte dejligt” på finsk. Vi sang til forskellige officielle arrangementer i Tavastehus og også på en imponerende, flot, moderne skole, hvor der i hvert klasseværelse var tandbørster og indendørs sko til hver elev!

Vi har også været med, når Frederiksberg Kommune har været vært for venskabsbyerne og på denne måde været med til at repræsentere både Frederiksberg Kirke og Frederiksberg. Vi har haft kontakt med og besøg af kor fra venskabsbyerne og har haft gode oplevelser sammen.

Vilde vover

Efter at koret havde eksisteret i ni år, opstod en “vanvittig idé”. I Frederiksberg Kirke er det tilsyneladende umulige ofte blevet til virkelighed. Hele kirken skulle i fællesskab lave en musical fra bunden med både tekst, musik, scenografi, kostumer, instruktion og opførelse. Alle, der kom i kirken, skulle have mulighed for at være med på en eller anden måde. Efter forskellige overvejelser blev teksten en moderne version af H. C. Andersens “Den grimme ælling” med titlen “Vingefang”. Fra kirkens forskellige grene – bl.a. FSU – blev der ydet en fantastisk indsats. Der blev næsten arbejdet i døgndrift – de fleste af korets medlemmer deltog samt en del forældre. Den ældste deltager i musicalen var over 80 år, og den yngste var bare seks år gammel. Vi opførte musicalen i kirker og i Vestre Fængsel samt i de baltiske lande. På rejsen til de baltiske lande var to store busser fyldt med alt, hvad der skulle bruges til musicalen. Enhver vidste, hvad de skulle gøre – og i løbet af meget kort tid, kunne vi stille kulisser, rekvisitter, lys, lyd m.m. klar. Heldigvis havde vi på turen en skriftlig hilsen med fra de baltiske landes gode ven, Uffe Ellemann-Jensen. Den hilsen sparede os for mange timer i tolden. Det var en fantastisk oplevelse – ud over musicalen sang koret koncerter i både kirker og sale. Vi mødte mennesker med høj kulturel uddannelse, der var så fattige, at de næsten intet materielt havde. De havde dog noget andet, som langt overgår penge. Vi havde koncert i en kirke i Tartu i Estland. Der var en præst langt oppe i firserne. Han havde været i fangenskab i Sibirien og var atter præst for en kirke. Ingen penge var der, men hans stærke tro og livsvisdom var en meget stor inspiration for os. Når vi gav noget, ja, så gav vi bare af vores overflod, og hvor lærte vi meget. Vi boede på steder, der var

præget af fattigdom – bl.a. på en skole, hvor det vrimlede med mus og kakkelakker. Vi boede i private familier, der gjorde alt for os. Vi kom på guidede ture, vi lærte meget om menneskene i de baltiske lande og om deres liv og historie. Vi så på vores eget liv med andre øjne efter en sådan tur.

Vi sejlede med Estonia – det skib, der sank blot få måneder efter vores tur. Det vakte stof til eftertanke.

At det er muligt at gøre noget sådant i en dansk folkekirke, skyldes de levende sten – alle er med og gør, hvad de kan. Vi oplever fællesskabet – faktisk kristendom i praksis.

Koret har været i Norge, Sverige, Finland, de baltiske lande, på Færøerne, i Holland, Tyskland, Frankrig, USA og Japan.

Mange gange er ideen til en rejse opstået helt spontant. F.eks. måtte et af korets medlemmer flytte til USA, da hendes far skulle arbejde derovre.

Pigen sagde til mig: “Jeg kommer til at savne koret”.

Jeg svarede: “Det må vi da gøre noget ved. Vi kan komme og besøge dig, kan du have 50 personer boende?”

Det mente pigen nok, hun kunne. Så begyndte planlægningen, og i 1995 tog vi til USA, hvor vi besøgte flere byer på østkysten. Vi boede i private familier, fik oplevet amerikansk kultur, fik gode venner og gode oplevelser. Vi holdt koncerter i bl.a. kirker, koncertsale og på skoler. Vi fik et meget fint forhold til en amerikansk kirke, som havde en aktiv dame, hvis mor bor i Frederiksberg Kirkes sogn. Som sædvanligt var der en god forældregruppe med. Hver voksen havde en lille gruppe på omkring fire børn at tage vare på, lige fra afrejsen til vi igen efter turen landede i Kastrup. Vi havde lært en masse om USA, og i den følgende tid havde vi meget fokus på lige netop den verdensdel, hvad der skete kulturelt og politisk.

Færøerne

I 1998 var vi på Færøerne med musicalen “Arven”, hvor vi atter oplevede et fint samarbejde blandt forskellige grene i Frederiksberg Kirke. Igen var FSU meget aktiv med både unge og voksne. Igen lavede vi i kirken det hele selv – både tekst, musik og opførelse, musicalens tema var en moderne version over “Den fortabte søn”. En nutidig beretning, der indrog både casinoer, dankort, mobiltelefoner og hvad der ellers kan friste i nutiden.

Som ved projektet i de baltiske lande, deltog koret både i musicalen og gav kirkekoncerter på Færøerne. Ofte blev det opfattet meget provokerende på

Færøerne at opføre musicals i kirker. I én kirke måtte vi i stedet for musicalen synge en almindelig kirkkoncert. Selv om musicalopførelsen var planlagt, var rygtet gået fra de steder, vi havde været, og man ville ikke have en musical i en kirke. Da vi ikke ønskede at støde nogen, sang vi i stedet et program med klassisk kirkemusik. I kulturhuset i Strendur kom dog en ung færøing begejstret hen efter en musicalopførelse og sagde: "Det var en flot aften – tusind tak for budskabet!" De fleste på Færøerne var glade, men nogle færøinger var ikke helt vant til den måde at forkynde kristendom på.

Naturen på Færøerne er storslået. Vi blev aldrig mætte af at se på fjeldet, havet, den grønne bevoksning, dyrelivet og de smukke huse. Vi var på lange vandringer i fjeldene, og så måtte man bare nyde det. Koret måtte på sin egen måde sige "tak" for alt dette storslåede, så vi sang "Almagts Gud, velsignet vær" midt på fjeldet, som en tak til Skaberen.

Ved samværet med færøingerne var vi bl.a. på besøg hjemme hos en færøsk familie. Vi fik et indblik i, hvordan samfundet er i dag, hvordan færøingerne lever og deres mangeårige kulturhistorie.

Japan

I 2004 var vi i Japan. Det begyndte som endnu en vild idé. To fra koret havde boet der for nogle år siden. Var det mon muligt at organisere en koncertrejse til dette fjerne land? Og var det økonomisk muligt at samle tilstrækkelige midler til en sådan? Efter en del søgning lykkedes det lidt efter lidt af få planlagt en tur. Under forberedelserne mødte vi ofte forskelligheder i dansk og japansk kultur. At kommunikere kun ved hjælp af almindelig post og e-mail viste sig at være ikke helt tilstrækkeligt, så det blev også til timelange telefonsamtaler med Japan for at få alt på plads. Til hver del af vores arrangementer blev der i Japan oprettet en japansk komité, der forberedte alt til mindste detalje. Vi havde to japansk-talende kyndige med på turen og fik på denne måde oplevet utroligt meget. Turen gik lige fra Hokkaido i nord til Tokyo og længere sydpå til Kyoto og Osaka. Vi blev indkvarteret i japanske familier og oplevede japansk kultur på nærmeste hold. Vi spiste på ægte japansk manér siddende på gulvet og blev vant til at spise med pinde. Under første del af vores Japantur blev vi hele døgnet fulgt af et japansk tv-hold, der lavede en udsendelse om os. Det var en oplevelse – også i velopdragen spontanitet. I den japanske kopi af vores eget Tivoli i byen Kurashki holdt vi to udendørs koncerter om dagen i stegende hede og bagende sol, officielle møder hver dag med taler og overrækkelse af

gaver. Vi blev fornemt beværtet og skulle også medvirke i direkte japansk tv. På et bestemt stikord var vi på skærmen. Det var spændende, da vi ikke forstod japansk, så koncentrationen var stor fra hele korets side. Vi sang H. C. Andersens "I Danmark er jeg født" og sagde derefter en hel japansk sætning i kor, som vi havde lært udenad. Japanerne forstod det og det vakte stor jubel, den japanske sætning sidder i hovedet endnu!

Vi lærte utroligt meget om Japan i de godt to uger, vi var af sted. Selv om pigerne måtte undvære deres sædvanlige skoleundervisning under rejsen, var vi dog i en slags "livets skole" med en anden form for koncentreret, levende undervisning i Japan.

Europa, USA og Danmark

Vi har også været i Holland. Igen var anledningen, at et af korets medlemmer skulle flytte dertil, da hendes mor skulle være præst i Den danske Sømandskirke. I Holland besøgte vi bl.a. en kirke, der var en tro kopi af Frederiksberg

Kirke. Kirken var begejstret, for nu kunne deres besøgstal komme over 1.000 personer dette år. Vi har været i Tyskland – helt sydpå, hvor vi besøgte et tysk pigekor, der kom på genvisit hos os.

Vi har været i Slesvig. Vi har været i Hamborg, hvor vi har sunget tre koncerter på én dag i den store St. Michaëlis Kirke for flere tusinde tilhørere. Kirken var stuvende fuld alle tre gange (det var Den danske Kirke i Hamborg, der arrangerede koncerterne). Det var en kæmpe oplevelse. Vi har været i Paris, hvor vi sang i de store parisiske kirker (bl.a. Madeleine-kirken) og naturligvis også i Den danske Kirke. En søndag formiddag i Paris gjorde vi det tilsyneladende umulige. Vi sang to steder på én gang – halvdelen af koret sang til højmesse i Den danske Kirke, og en halvdel sang til messe i Trinitatis Kirke (Eglise de la Trinité). Det var en oplevelse for os alle den formiddag at opleve en dansk protestantisk gudstjeneste i udlandet og deltage i en fransk katolsk gudstjeneste og se, hvor meget fælles, der egentligt er. Hver dag var der rundvisning i Paris. Korets egne medlemmer havde hver sat sig ind i en seværdighed, som de fortalte om. De voksne bidrog også med oplysninger om seværdigheder, så koret fik en masse at vide om Paris og kunne opleve byen med egne øjne. Vi oplevede finalekamp i fodboldmesterskab mellem Frankrig og Italien og stemningen bagefter på Champs Elysées. Vi oplevede Bastilledagen med et fan-

tastisk fyrværkeri ved Eiffeltårnet sammen med millioner af franskmænd, og naturligvis var vi til modeopvisning. Vi spiste på dejlige parisiske restauranter. Efter et sådant restaurantbesøg lavede pigerne helt spontant en gadekoncert i latinerkvarteret. Der var en fantastisk stemning, og pariserne gav en masse penge i en hat – nok til en stor is til alle dagen efter. Musée d'Orsay havde i den periode, vi var i Paris, en udstilling med malerier af Willumsen; Grethe Krogh gav på samme tid orgelkoncert i Notre Dame-kirken, hvor Fuzzys nye orgelværk "Hommage à Willumsen" (inspireret af et maleri af maleren) blev opført. Naturligvis var vi og Fuzzy til koncerten. På vore rejser har vi altid haft nogle fantastiske akkompagnatører med, der er faldet fint ind i korfællesskabet.

Vi har to gange været i USA – vi har været i Chicago, i Minneapolis, vi har sejlet på Mississippi, vi har været i en lille by Tyler (der lignede en cowboy-by fra en westernfilm) og sunget i noget, der lignede en dansk kirke; vi har besøgt Det hvide Hus i Washington, og vi har været i New York og overnattet i en kirke på Broadway. Det var mærkeligt at sove i selve kirkerummet, men sådan gjorde man altså dér. Vi sang i en kirke, der om lørdagen blev omdannet til synagoge. Økonomien er trang i mange amerikanske kirker. Medlemmerne betaler selv alt. Vi lærte at sætte pris på vores kirkesystem i Danmark.

I Danmark har vi også rejst en del. Vi har været i Vendsyssel og sunget i kirker i Frederikshavn og i Hjørring samt i en lille kirke i Ugilt. Vi har oplevet, hvor fantastisk naturen er i Danmark. Vi har været i klitterne, vi har set Maarup Kirke, før den blev taget ned. Vi har været på Danmarks nordligste punkt, og som så ofte har vi haft en lokal, stedkendt guide, der har været ven eller familie til nogen i Frederiksberg Kirke. Det har gjort turene indholdsrige, så vi ikke bare har haft fine musikalske oplevelser, men de steder, vi har besøgt, er ved direkte oplevelser kommet til at stå lyslevende for os. Vi har en fin, alsidig "bagage" med hjem.

Stærke oplevelser

Vi har sunget ved mange lejligheder – lige fra en festgudstjeneste med Dronningens deltagelse, optræden i Tivoli, på fashionable steder, i mange kirker, i koncertsale, på plejehjem, i fængsel, på hospitaler. – Vi har også sunget i rotunden i Rundetårn om aftenen, hvor vi stod i nattøj i nicherne og sang, kun fyrfadsoplysning. Det var i forbindelse med et moderne, musikalsk dramastykke, hvor vi både medvirkede i rotunden og i bibliotekssalen.

Vi har sunget for døende på et hospital – en meget stærk og smuk oplevelse. Vi har sunget for syge, som manglede et ben eller en arm, eller som havde været ude for trafikulykker og havde brækket knoglerne adskillige steder. Ved en sådan oplevelse på et hospital, sagde en fra koret spontant bagefter: “Det er faktisk mere spændende at synge her end i kirken”.

De syge lå med tårer i øjnene og smilede. At få lov til at opleve det, er bare stort!

Ved gudstjenester er lydhørheden blandt kormedlemmerne stor – også blandt de mindste. De kommer tit med spørgsmål og kommentarer. Kormedlemmerne er ikke ret gamle, før de er helt fortrolige med den danske højmesse. Ofte udtrykker både personale og kirkegængere glæde over korets medvirken. Det varmer og giver lyst til næste gudstjeneste. Kirkens organister har gennem hele korets eksistens akkompagneret koret både i og udenfor kirken. I tidens løb har også andre spillet sammen med koret. Det er meget inspirerende at synge til et fint akkompagnement og at lytte til vidunderlig orgelmusik.

At synge til en højmesse med ikke bare en god præst, men også en brillant organist, er inspirerende for koret. Vi oplever nogle gange at synge lidt bedre, end vi selv troede var muligt. Det nyder vi, og vi lærer at værdsætte musikkens betydning i gudstjenesten.

På plejehjem mærker vi de ældres glæde, når vi kommer og synger. Vi har mødt en gammel og meget syg dame, der ikke kunne tale og ikke kunne gå. Hun lå i sengen hele døgnet og havde ikke sagt noget i flere måneder. Vi gik ind i hendes værelse og sang de sange, hun nok selv som barn havde sunget. Pludselig skete der noget helt forunderligt: Den gamle dame begyndte at synge med. Det var en stærk oplevelse – også for personalet.

Ud over koncerter og gudstjenester har vi opført syngespil som “En søndag på Amager”, “Nej” og “Nøddebo Præstegaard”. Ved sådanne projekter har det igen været vidunderligt at opleve så megen hjælp fra kirken, forældre og korets venner.

I Frederiksberg Kirke har vi lavet en musikalsk beretning om Noahs Ark, hvor alle kormedlemmerne var i dyrekostumer. Arken, et kæmpeskib i flere dele, lå mellem opførelserne, der strakte sig over en uge, i kirkens lille sakristi. Alle, der i den uge skulle være i sakristiet, også præster i præstekjole, måtte skræve hen over arken, der fyldte det hele. Der var dog smil over hele linjen.

Når koret har lavet projekter, der medfører lidt “unormale praktiske tilstande”, er der i Frederiksberg Kirke altid set med velvilje på de ulemper, det evt. har medført. Det er en medvirkende årsag til, at lysten stadig er der – og at den stortrives.

Vi har optrådt i tv flere gange bl.a. i “Snurre Snup” og i “Go’Morgen Danmark”.

Altid har kormedlemmerne været parate til at yde deres bedste – også i lidt pressede situationer, hvor vi f.eks. har skullet synge på mærkelige tidspunkter af døgnet.

CD’er og lejr

Igennem årene har vi indspillet flere CD’er, bl.a. med kirkemusik, julemusik og danske sange. Det har krævet nogle weekender og stor ildhu, når vi en hel dag har indsunget. Det er et stort arbejde, men når CD’en ligger klar, så er det anstrengelserne værd, og korets niveau er steget nogle trin.

Igennem mange år deltog vi i kirkens årlige Jomsborg-lejr, som var en familie-weekend for alle i kirken. Ved at være sammen med mange fra Frederiksberg Kirke på Jomsborg-lejren, fik vi udbygget menighedsfællesskabet. Mange korforældre har igennem tidens løb været med på Jomsborg. Vi havde nogle fantastisk sjove og indholdsrige dage med rundbold, korsang, en god

snak, hygge, sjov, gudstjeneste, ture, god mad, og vi oplevede hinanden i andre situationer, end vi var vant til. Weekender, der gav utroligt meget.

I august 2008 havde der i nogle år været udelukkende piger i koret, og vi bestemte da, at koret fra nu af skulle hedde "Frederiksberg Kirkes Pigechor".

Til Pigechoret er der ikke optagelsesprøve. Som i kirken er alle velkomne. Det er dog et krav, at man skal passe den ugentlige korprøve. Man behøver ikke at kunne noder for at synge i koret. Det lærer vi hen ad vejen. Mange i koret spiller et instrument – og ved at høre andre spille, kommer lysten til selv at spille. Igennem en del år havde koret sit eget lille kammerorkester, så ved forskellige lejligheder har kormedlemmerne selv kunnet akkompagnere koret eller spille en instrumentalstemme til kormusik. Det har bl.a. været tværføjte og violin.

Vores fornemmeste opgave er at synge til gudstjeneste i Frederiksberg Kirke og være en levende del af menigheden ved kirken. Når vi synger andre steder, er vi repræsentanter for Frederiksberg Kirke, og kormedlemmerne har gjort det godt. Igennem korets historie siden 1984 har ca. 200 børn og unge deltaget aktivt i koret. Mange af korets medlemmer har været adskillige år i koret, og der er knyttet venskaber blandt korets medlemmer. Mange har sammen med deres familier fortsat et fast tilhørsforhold til kirken.

Musikken

Musikken vi synger er både kirkelig og verdslig. En stor del af vores repertoire er kirkemusik fra de sidste 400 år. Vi har sunget barokmusik, og vi har sunget nyere kormusik. Vi har også prøvet kræfter med rytmisk kirkemusik, og det er dejligt til en forandring også at synge det.

Ved mange arrangementer skal vi have et rent verdsligt program. Korets repertoire spænder i den henseende fra de danske sange over romantisk, dansk kormusik til negro-spirituals, populære musicalsange og nye værker af bl.a. Fuzzy. I jubilæumsåret 2009 skal koret uropføre "Februargækker" for kor og orgel, skrevet specielt til koret, af Fuzzy. Det er sprudlende, verdslig musik, der varer en god halv time. Det er med stor taknemmelighed, at vi skal opføre værket, og vi er i fuld gang med forberedelserne. Det forpligter, når nogen skriver et værk til os.

Ved at synge så meget forskelligt, er der hele tiden nye udfordringer, og hvert musikværk får sin helt egen værdi. Korets medlemmer har hver deres ynglingsværker, og pigerne er kvalitetsbevidste. De kan hurtigt fornemme, når det er god musik.

Igennem flere år har forældre til mindre børn spurgt, om deres barn kunne komme i koret. Da man skal være fyldt 10 år for at synge i koret, kunne jeg mærke et behov for at lave et kor for mindre børn, og i september 2008 startede Frederiksberg Kirkes Spirekor. Ca. 20 børn fra 4 år synger sammen en gang om ugen og optræder i Frederiksberg Kirke flere gange om året. Når “de musikalske spirer” fylder 10 år, er de velkomne i Pige-koret.

Dit bedste

Pige-koret har igennem årene bestået af 25-40 medlemmer. Når nogle er gået ud af koret, kommer andre ind. Vi har i alle årene haft et højt aktivitetsniveau. Det er vigtigt, at vi kommer ud med det, vi har lært, og at koret mærker den glæde hos tilhørerne, som deres sang giver. Ved at have så mange arrangementer, synger vi ikke kun til den ugentlige korprøve.

Vores ugentlige fredagsprøve forløber således, at de mindre (de 10-14 årige) kommer først og øver. Derefter har de mindre pause, mens de ældre varmer deres stemmer op. Så er der en fælles korprøve, og de mindre kan så gå efter i alt halvanden times korprøve. De er dog velkomne til at blive til de ældres korprøve, hvis de har lyst. Faktisk er der flere mindre, der deltager i hele fredagens korprøver, og de ser glade ud, både før og efter korprøven.

Jeg har igennem alle årene ledet de ovennævnte kor. På et tidspunkt ville de ældste og dygtigste gerne lave et lille elitekor – det gjorde vi. I dag er det en glæde at opleve, at Pige-koret kan synge de sange, som elitekoret sang dengang. Det er dejligt at mærke, koret bliver dygtigere og dygtigere. Koret har sin helt egen klang, som på ret kort tid går i arv til nye medlemmer af koret. I opvarmningen af stemmen er det vigtigt at fokusere på både en overtonerig klang på vejtrækning og på teknik. Jeg forsøger at få begge dele frem ved at bruge billeder, som de kan bruge i sangene – og kormedlemmerne er med på den!

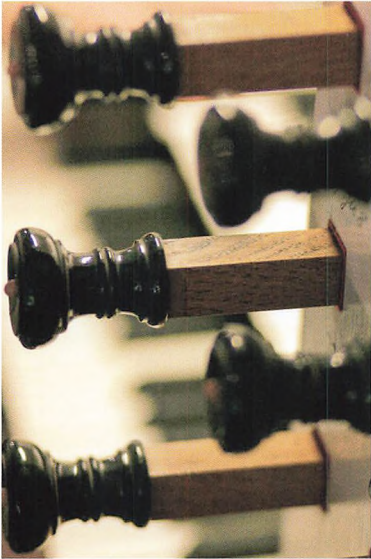
Der er faktisk ingen grænser for korsang – vi kan ikke tale alle sprog, men vi kan *synge* på alle sprog – og vi kan både synge gammel og ny musik. Musik sprænger grænser, giver fællesskab, glæde og liv.

Mit ord til kormedlemmerne er: “Gør du dit bedste, så er det godt nok” – og så tilføjer jeg: “Men det skal også være det bedste!” Så nikker og smiler de og gør deres bedste!

Koncertliv i Frederiksberg Kirke

Af Allan Rasmussen

Frederiksberg Kirke har i mange år været kendt for et musikliv af høj standard. Pigekorets bedrifter og høje aktivitetsniveau taler for sig selv, og motetkoret af professionelle sangere leverer til hver eneste søndags højmesse fin korkunst.

Men kirkens egentlige koncertliv kom først for alvor i gang efter bygningen af det nuværende orgel.

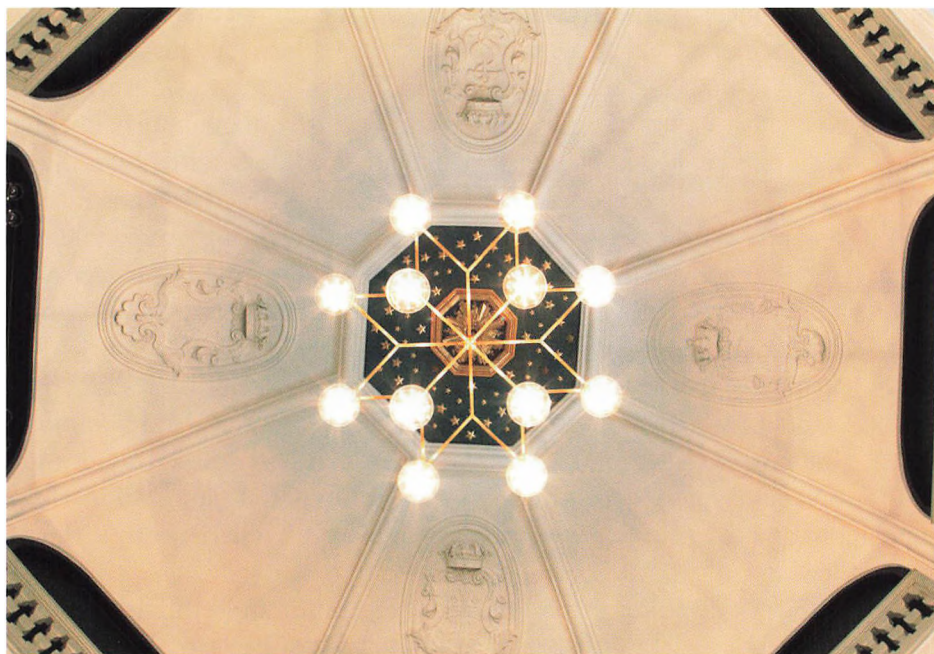
Da Frederiksberg Kirke holdt 200-års jubilæum i 1934, opstod ønsket om at få kirkens gamle orgelfacade tilbage fra Øster Hassing Kirke ved Ålborg, hvor den havde befundet sig siden 1880'erne. Det lykkedes, og da det gamle orgel var udtjent, fandt man det naturligt at bygge et nyt instrument i overensstemmelse med facadens stil og arkitektur. Dette faldt helt i tråd med tidens nye tendenser indenfor orgelbygning, som under navnet "Orgelbevægelsen" lod sig inspirere af især 16- og 1700-tallets orgler for derigennem at nå frem til en "sunder" og mere "ægte" orgeltype end de orgler, der under indflydelse af romantikkens klangidealer var blevet bygget igennem de sidste 100 år. I 1947 stod det nye instrument færdigt med 31 stemmer, tre manualer og pedal. Det blev bygget af firmaet Marcussen & Søn i Åbenrå, som på verdensplan også var tidens førende indenfor de nye tendenser. Klangens var lysere, friskere og mere gennemsigtig end de fleste andre orgler, som fandtes i København på den tid. Dette begejstrede især mange med forkærlighed for de gamle mestres musik. Den oprindelige orgelfacade fra 1754, som var bygget til kirkens første orgel på ti stemmer, var naturligvis ikke stor nok til at dække det nye værk. Derfor udvidede man, dels med et ekstra hus bagtil, som skulle rumme bl.a. pedalværkets store baspiber, dels med et overværk helt oppe under loftet, skjult bagved 3. pulpiturs balustrade og forsynet med sveller, som med et fodtrin kan åbnes og lukkes og dermed graduere klangstyrken. Som kronen på værket blev der udført en kopi af et lille 1700-tals bøhmisk orgelpositiv, der står på Musikhistorisk Museum i København. Dette kom til at danne rygpositivet (det værk, som er placeret bag organistens ryg) i det nye orgel. Senere – i 1980'erne – blev der føjet endnu tre stemmer til orglet, og det er faktisk utroligt, at der er blevet plads til et anseligt orgel med 34 stemmer på

den relativt beskedne plads. Instrumentet rummer omkring 2000 piber samt bælg og mekanik.

Det nye instrument blev betragtet som særdeles vellykket og vakte berettiget opsigt i det københavnske musikliv. Kirkens organist Georg Krarup arrangerede en række indvielseskoncerter med J.S. Bachs orgelværker, spillet af de fremmeste danske organister. Endnu findes på orgelpulpituret et indrammet billede af Bachs buste, foræret til Georg Krarup og med en hilsen på bagsiden: "Til Organist Georg Krarup i taknemlig erindring om Bach-koncerterne 1947-48 fra de medspillende: Ethan Rosenkilde Larsen, Svend-Ove Møller, Finn Viderø og Georg Fjelrad".

Efter at Hellerup Kirke fik et nyt orgel bygget efter samme ideer som Frederiksberg Kirkes, blev der i 1953-55 afholdt 40 koncerter i de to kirker, hvor samtlige Bachs orgelværker blev fremført – igen med datidens førende organister. Hvert program blev spillet med en dags mellemrum i de to kirker. Billetpriisen var to kroner, og et abonnement til alle 40 koncerter kunne fås for 30 kroner hos Wilhelm Hansens musikforlag og Sindahl Pedersens boghandel på Gl. Kongevej.

Da Georg Krarups efterfølger Erik Artved i 1971 tiltrådte stillingen, var koncertlivet imidlertid næsten gået i stå. Der blev afholdt en årlig julekoncert, hvor nogle af Frederiksberg Gymnasiums elever medvirkede. Men inden længe var “Frederiksberg Kirkes internationale orgelkoncerter” en realitet. De fandt sted hver søndag kl. 17 i august måned og blev en institution i kirken gennem 23 år. I starten med stor økonomisk støtte fra Frederiksberg Kommune og i alle årene med åbningstale af daværende borgmester John Winther.

Her kunne man – ganske gratis – opleve nogle af verdens fornemste orgelspillere: Gaston Litaize, Michael Radulescu, David Sanger, Dame Gillian Weir og vor egen Grethe Krogh er bare et lille udpluk af de kunstnere, der har givet koncert på Marcussen-orglet i Frederiksberg Kirke. Erik Artved gav selv sin afskedskoncert den 31. august 2003.

Da denne artikels forfatter samme år efterfulgte Erik Artved som kirkens førsteorganist (den 8. i rækken siden 1754!) var det fristende at afprøve nogle andre muligheder for at benytte kirkerummets enestående akustiske kvaliteter bl.a. til kammermusik. Det nye initiativ blev søsat i april 2004 under navnet “Aftenmusik i Frederiksberg Kirke”, og dermed var grundlagt en ny tradition med koncerter på fredag eftermiddage kl. 17 med gratis adgang. I begyndelsen foregik disse koncerter hver fredag, men efterhånden er det blevet hver anden uge året igennem med en pause i sommerperioden. Ideen med disse koncerter er at give publikum en spændende musikalsk oplevelse som afslutning på arbejdsugen i det smukke kirkerum, med vokal- og instrumentalmusik i mange afskygninger og på et højt kunstnerisk plan. Blandt de udøvende har naturligvis været kirkens egne sangere, organister og kor, men også medvirkende udefra, bl.a. studerende ved landets musikkonservatorier. Flere af de unge talenter, der har optrådt ved Aftenmusik i Frederiksberg Kirke, er allerede blevet store stjerner i den klassiske musikverden.

I december 2005 arrangerede kirken i samarbejde med Danmarks Radio og det polske barokorkester Arte dei Suonatori en mindre festival over tre dage kaldet “AdventsBarok” med solister og medvirkende fra Danmark, Polen, Holland, Sverige og Frankrig. Gennem den europæiske radiounion EBU er optagelserne fra disse koncerter blevet udsendt af radiostationer i 21 lande og har på denne måde været med til at placere Frederiksberg Kirke på verdenskortet.

Året efter gik de ti kirker på Frederiksberg sammen i et fælles projekt, “Menneske-Musik-Kirke”, hvor hver af kirkerne bestilte et nyskrevet værk

hos en dansk komponist. Frederiksberg Kirke dannede i denne sammenhæng rammen om uropførelsen af John Frandsens "Benedic Domino" for kor og kammerensemble.

Kirken har også fra tid til anden afholdt velgørenhedskonserter til støtte for forskellige formål, senest i 2007 hvor årets Sonningprismodtager, cembalisten Lars Ulrik Mortensen optrådte, og overskuddet fra billetindtægterne gik til Kræftens Bekæmpelses sorggrupper for børn.

Mens disse linjer skrives, planlægges efterfølgeren til "AdventsBarok" – en festival kaldet "Midsommerbarok" over ca. fem dage op til Sct. Hans 2009 med koncerter til fejring af kirkens jubilæum. Den vil byde på musik skrevet i årene omkring 1734 og med særlig fokus på de gamle, men særdeles livskraftige komponister Henry Purcell og Georg Friedrich Händel, som henholdsvis blev født og døde for 350 og 250 år siden. Som tidligere vil det polske barokorkester Arte dei Suonatori danne den musikalske grundstamme, og solisterne vil komme fra Frankrig, Sverige og Danmark.

Tak til organist Erik Artved for oplysninger til denne artikel.

Om orglets historie henvises desuden til Ole Olesens artikel "De fromme, hellige Toner" i bogen "Otte kanter af en kirke"

Hvor de levende taler med de døde

Af Fie Krøyer Dahl

Der er stille. Lige så snart den sorte smedjernslåge lukker bag os, er vi i en anden verden. De dødes verden. Som lige her på dette sted bliver en del af vores verden.

Vi går ned ad skæve flisegange omkranset af stedsegrønne træer og små, lave hække, som beskytter de mange minder om mennesker, der engang var til. Så mange gravsteder side om side.

Der må være trangt i Himlen.

“Kom nu,” råber Ida Marie, min lillesøster. Hun vinker til mig.

Jeg ser op. Har mest lyst til at finde en bænk og bare sidde her og se på sneen, der falder langsomt. Fantasere om, hvilke skæbner som gemmer sig bag alle navnene på gravstenene. Men jeg må videre. Der er et formål med, at vi er her. Et vigtigt ét. Vi skal sige hej til far.

Livets modsætning

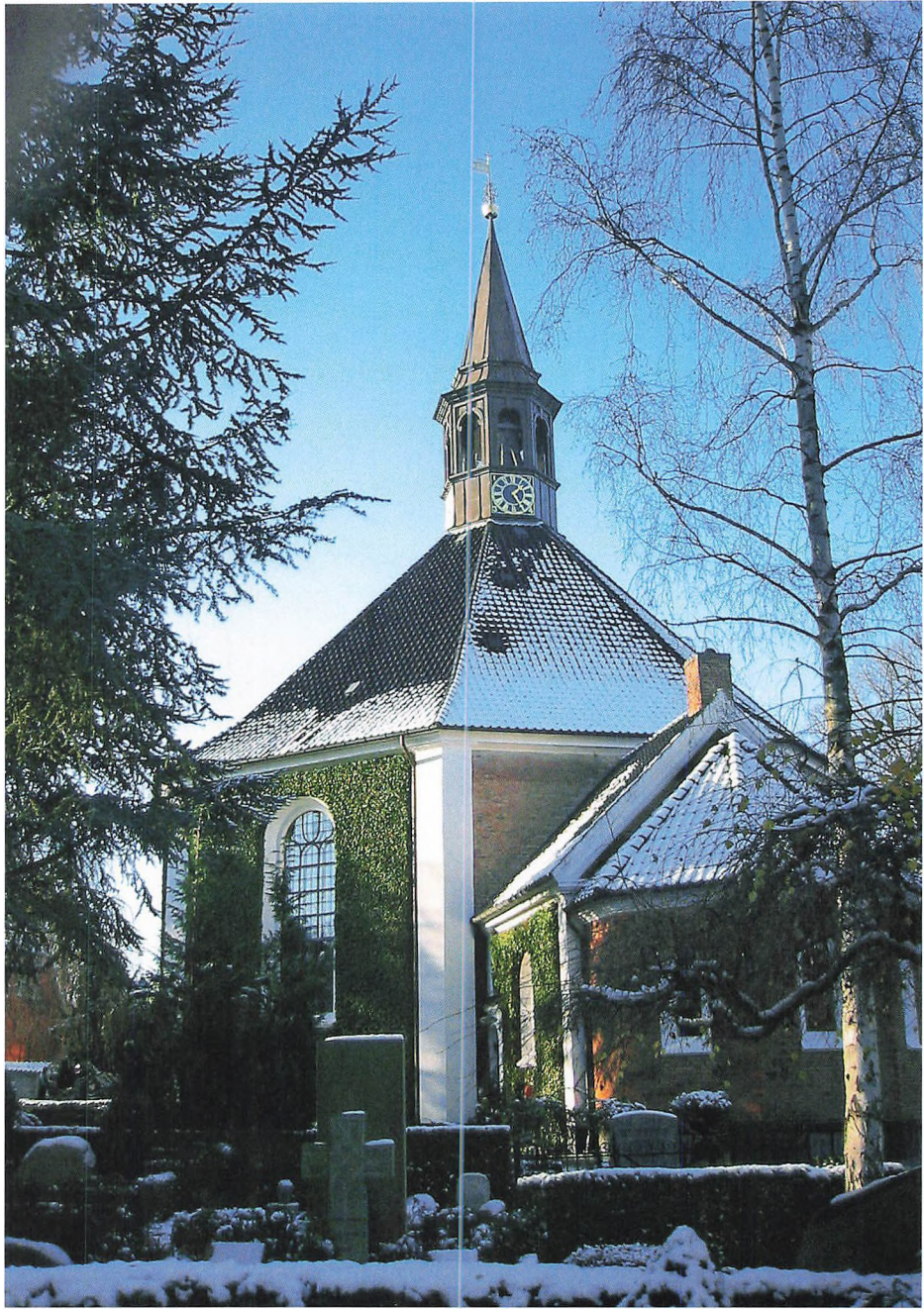
Som mange andre forbandt jeg som barn altid kirkegårde med uhygge. Med skeletter og hænder, som skyder op gennem fugtig, sort jord. Det var et sted, som var synonymt med døden, og den ville jeg helst ikke konfronteres med. Jeg forstod ikke dem, der gik frivilligt derhen.

Selvfølgelig forstod jeg funktionen i at begrave folk, i det mindste den tekniske. Det var jo smart at gemme de døde væk under jorden, som så oven i købet fik dem til at forsvinde efter et stykke tid.

Efterhånden som jeg blev ældre, gik det selvfølgelig op for mig, at kirkegårde ikke kun var til af praktiske årsager. De var i ligeså høj grad til for de levende som for de døde. Men jeg var stadigvæk ikke tryk. Jeg ville helst lukke øjnene for visheden om, at livet har en modsætning, og alting har en ende.

Det fortsatte lige indtil dén dag. Hvor telefonen ringede, og min mor kun behøvede at sige mit navn med gråd i stemmen, og så vidste jeg, at nu kunne jeg ikke slippe for konfrontationen. Min far var død. Og i en alder af 12 og 19 år

skulle min søster og jeg pludselig tage stilling til, hvor og hvordan vi helst ville mindes ham.

Sorg er kærlighed

“Jeg tror altid mennesket har haft brug for et sted at gå hen med dets sorg.”

Der er stille lidt i den anden ende af røret. Jeg ringede til Helle Krogh Madsen forleden. Hun er præst i Frederiksberg Kirke. Herfra har hun sendt mange af sted på deres sidste rejse. Også min far.

Det er ikke ret mange gange, jeg har talt med en præst. Men det virker naturligt. Hun må vide, hvorfor vi bliver ved med at grave huller og plante sten og blomster, når vi mister nogen, vi elsker. Hvorfor det føles så godt, at vi dengang for snart længe siden valgte, at vores far skulle have lige præcis alt det. Og ikke bare smides ud over havet eller ligge på en grøn plæne mellem hundrede andre urner.

Vi snakkede længe. Helle Krogh Madsen fortalte, at de, som fravælger et gravsted, ofte oplever, at de mangler noget. Det at kunne gøre noget fysisk, sætte en buket eller bare komme forbi lige præcis dér, er vigtigt. Selvom man måske ikke tror det, før man står der.

Hun fortalte om sin datter Louise. Da Louise var lille, var de engang ude på kirkegården for at se til Helles forældres grav.

“Hvorfor bliver vi ved med at komme, når du græder hver gang, vi er her?” spurgte Louise sin mor.

Men det er dét, som er pointen. At man kan lade tårerne løbe frit i fred. At man kan pege og sige, her ligger der et menneske, som betød meget for mig. Stoppe op. Måske for at vise det til nogen. Måske bare for at bevise for sig selv, at man ikke har glemt vedkommende, selvom han eller hun er væk.

“Sorg er jo kærlighed, man ikke kan komme af med,” sagde Helle Krogh Madsen til mig.

Fingerkys

Det er jo derfor, vi nu står her igen. På kirkegården, foran gravstedet. Granit. Sorte bogstaver og et hjerte. De lyserøde tulipaner, vi har haft med, står pænt i den grønne dragt, som er stukket ned i jorden. En kvadratmeters sorg. Tusind kilo kærlighed, som gerne vil ud.

“Den er jo helt vild,” siger Ida Marie, og skæver til nabograven.

Der er sirlig orden. Små babytræer holder vagt. Tætte og trimmede. Lanterner, stearinlys og et væld af påskeliljer og kranse dækker næsten stenen.

Ida Marie begynder at glatte gruset på fars grav med sine sko og fjerner de brune blade. Stopper lidt efter. Hun kan vist egentlig ret godt lide måden, den ser ud på.

Faktisk sagde Helle Krogh Madsen, at det kan være lidt af et problem nogle gange. Når folk har et behov for at holde mindet i ave og overdænger gravstedet med billeder, legetøj eller blomster i alt for store mængder.

På flere kirkegårde er der endda meget specifikke regler om, hvordan og med hvad, man må pynte, fortalte hun. Det, som virker selvfølgelig for én familie, kan måske støde en anden. Det giver jo meget god mening. Helle Krogh Madsen har også oplevet, at sorgen hos nogle kan blive trukket i langdrag af besættelsen af at holde graven ved lige.

Jeg er nu også godt tilfreds med det, jeg ser. Vi står lidt og kigger. Siger ikke noget. Tænker faktisk ikke rigtig på så meget. Og så alligevel.

Jeg spørger Ida Marie, om hun nogensinde snakker med far. Jeg tænker, at hun nok vil sige nej.

“Ja.”

Hun smiler for sig selv. Fortæller, at hun altid siger hej, når hun kommer, og farvel, når hun går. Farvel og et fingerkys.

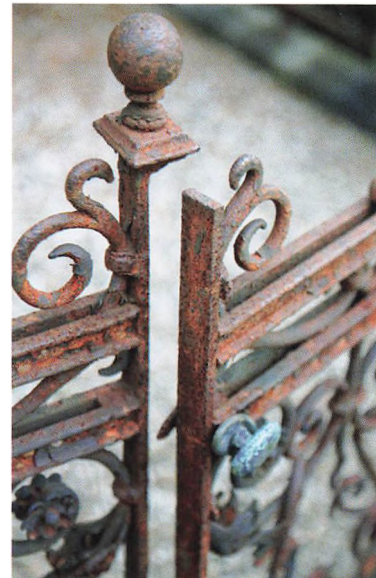
Jeg siger ikke noget. Jeg tuder for det meste bare, når jeg ser stenen med hans navn. Hvorfor gør hun ikke det?

Ida Marie tager min hånd. Det handler jo bare om, at man græder på forskellige tidspunkter, siger hun. Jeg er fascineret af min lillesøster. Hun virker meget afklaret. Hun synes ikke længere, det kun er sørgeligt. Det er mere bare fint.

Jeg nikker og snøfter. Ved godt, at jeg ikke skal sammenligne. Man gør tingene på hver sin måde.

Gravstedet løber ingen steder

Måske skyldes min søsters styrke, at hun har været så meget bedre til at besøge gravstedet end mig. Hun gør det ikke for nogen andens skyld end sin egen. Hun har fundet sin egen rytme. Sine egne ritualer, som passer hende.

Da hun var yngre, gik hun og en veninde, som også havde mistet sin far, gennem kirkegården hver fredag, når de havde været til kor oppe i kirken. Først hilste de på den ene far. Så den anden. Nogle gange gik korlæreren med og lagde en buket hvert sted. De to piger behøvede ikke at forklare noget for hinanden. De vidste præcis, hvad den anden følte. De var ikke alene.

Jeg talte med Helle Krogh Madsen om det med at dele sin sorg med nogen. Hun sagde, at det er det eneste, som duer. Man skal ud med det. Sætte ord på det. Først derefter kan man være stille på en sund måde, tænker jeg.

Skulle jeg måske komme lidt mere på kirkegården? Sammen med Ida Marie?

Jeg fornemmer ikke, at det er det, hun mente. Man behøver ikke komme hver dag, for at det skal give mening. Det er helt individuelt, sagde hun. Vissheden om, at man har muligheden, kan være nok.

Selv besøger Helle Krogh Madsen sjældent sine forældres gravsted. Men hun hører en gang i mellem fra en slægtning, som har været forbi, at alt ser pænt ud. Og så er det godt nok og okay, at man ikke lige selv har tid. Dårlig samvittighed fører ikke noget godt med sig.

Jeg har faktisk heller ikke dårlig samvittighed. Gravstedet løber jo ingen steder. Jeg kan komme, når jeg vil. Jeg ved, at far synes, det er helt i orden.

Farvel

Kulden er kravlet ind under vores jakker nu.

Ida Marie vil hjem. I modsætning til da jeg var barn, har jeg slet ikke lyst til at forlade kirkegården, men jeg kan se på hende, at hun er klar til at gå. Hun har allerede sagt farvel.

En ældre mand går forbi os. I hånden bærer han en stofpose med en lille klapstol i. Smart. Vi er ikke de eneste, som kan lide at være her.

Vi kaster et sidste blik på det lille gravsted begge to. Jeg kunne ikke forestille mig, hvordan vi skulle føle os tæt på vores far, hvis ikke vi kunne gå herhen.

Prædikener fra Frederiksberg Kirke

*I påsken 2008 blev højmesserne i
Frederiksberg Kirke transmitteret af Danmarks Radio.
Fire ud af de følgende fem prædikener
stammer fra disse gudstjenester.*

Et bedehus

Prædiken til tiende søndag efter trinitatis 2007

Af Helle Krogh Madsen

Lukasevangeliet, kap. 19, v. 41-48:

Da Jesus kom nærmere og så Jerusalem, græd han over den og sagde: "Vidste blot også du på denne dag, hvad der tjener til din fred. Men nu er det skjult for dine øjne. For der skal komme dage over dig, da dine fjender skal kaste en vold op omkring dig, belejre dig og trænge ind på dig fra alle sider. De skal jævne dig med jorden og dine børn sammen med dig, og de skal ikke lade sten på sten tilbage i dig, fordi du ikke kendte din besøgstid."

Så kom han ind på tempelpladsen, og han gav sig til at jage dem ud, som drev handel dér, og han sagde til dem: "Der står skrevet: 'Mit hus skal være et bedehus.' Men I har gjort det til en røverkule."

Han underviste hver dag på tempelpladsen. Ypperstepræsterne og de skriftkloge, ja, alle folkets ledere søgte at få ham ryddet af vejen; men de kunne ikke finde ud af, hvad de skulle gøre, for hele folket hang ved ham for at høre ham.

Som en del vil vide, og som jeg fortalte lille Louis' mor og far, da vi i sidste uge sad herinde og talte om dåben i dag, er kirken her bygget af hollændere. Det er den, fordi Frederiksberg er grundlagt af hollændere, og de ville gerne have en kirke i stil med dem, de kendte hjemmefra. Derfor lod de en hollandsk arkitekt tegne kirken, og derfor ser Frederiksberg Kirke ud som en del af de kirker, der ligger i det nordlige Holland.

Da den stod færdig i 1734, bestod den kun af dette ene store ottekantede rum. Først senere kom sakristiet ude bagved til og i 1865 de nuværende pulpiter herinde og våbenhuset, som nu udgør indgangen til kirken. På et tidspunkt har man syntes, det var passende at placere et bibelcitater over indgangen til selve kirkerummet. Nogle lagde måske mærke til det på vej herind, ellers kan man se det, når man forlader kirken. Og af de utallige ord, de kunne vælge fra Det Gamle eller Det Nye Testamente, valgte de et citat fra den bibeltekst, der er prædiketekst til i dag, nemlig ordene "Mit hus skal være et bedehus". Det er de ord, der ganske let omskrevet står at læse over dørpartiet ude i våbenhuset.

Mig bekendt foreligger der ikke noget om, hvorfor man valgte netop de ord. Måske er det blot fordi, de er ret nærliggende. Ligesom man nogle steder bliver mindet om, at man skal slukke sin mobiltelefon, inden man går ind et sted, eller at man ikke må have flasker eller beholdere med væske med ind, bliver man her mindet om, at man træder ind i et hus, der er bygget for at være et *bedehus*.

Det er et lidt gammeldags ord. Det var det allerede på Jesu tid, for sætningen "Mit hus skal være et bedehus" er et citat fra profeterne i Det Gamle Testamente, som det fremgår af formuleringen, "Der står skrevet "Mit hus skal være

et bedehus””. Det er hos profeterne Esajas og Jeremias, det står skrevet. De brugte ordene mere end 700 år før Jesus – imod folks trang til at dyrke andre guder end Jahve i templet. Jesus bruger dem, som vi hørte, til at jage de handlende væk, der havde forvandlet templets forgård til et bedre kræmmermarked.

Og hvad er det så lige, de skal minde os om – f.eks. sådan en dejlig august-søndag, hvor både en lille dreng og hans mor skal døbes? For *bedehus*, det lyder både lidt tungt og lidt trist. Måske fordi det ord, det minder mest om, er ordet *bedemand*, og det er jo ikke just en oplivende association. Eller måske fordi vi som moderne mennesker i det hele taget har det lidt svært med begrebet *at bede*. Det passer så dårligt sammen med trenden i et samfund, hvor vi opdrages til – og opdrager vore børn til at kunne selv, til at tro på egne kræfter, finde ud af hvad vi – og de – er gode til, forfølge det, dokumentere det osv.

For bøn – og at bede – er det modsatte. Det er at turde slippe forestillingen om, at vi kan alting selv og skal have kontrol over, styr på og ansvar for alting selv. Men ikke bare slippe i en desperat kasten fra sig og lukken øjnene for konsekvenserne, men i tillid til, at det i sidste ende ikke *er* os, men en magt, der er stærkere end os, der holder livet oppe og bærer os og alle igennem.

Det har vores generationer ikke mindre brug for at høre, end generationerne før os – helt tilbage til profeternes tid. Måske tværtimod, fordi de økonomiske og teknologiske muligheder – i al fald i vores del af verden – så let kan forlede os til at tro, at vi *kan* kontrollere alting. Men man behøver såmænd kun ligge vågen en halv nat og vente på at høre teenagedatterens trin på trappen som tegn på, at hun er kommet hjem, før man ved, at det kan man ikke. At prøve på det, er at sætte livet i stå. Det skal teenageren nok forklare en!

I min sommerferiebog, Carsten Jensens mammutroman, “Vi, de druknede” om søfolk fra Marstal, er der en af de hjemmeværende mødre og hustruer, der ikke længere kan bære bekymringen for dem derude på havet. Hun har mistet sine forældre og sin mand til havet, og har oplevet så mange andre miste, at hun ikke kan bære mere. Så da hun ved tilfældighedernes spil får store økonomiske midler til rådighed, går hun igang med at omskabe Marstal fra at være en søfartsby til at satse på andre former for erhverv. Med det resultat, at byen stagnerer, og mændene kommer endnu sjældnere hjem, fordi de nu må tage hyre på skibe, der hører til i andre og fjernere havne. For ud vil de.

Man kan forsøge at opdrage teenageren til at opføre sig fornuftigt, og man kan arbejde på, at søfolk ikke må tage unødvendige risici, men på disse som på alle livets andre områder må vi leve med, at livet er os en overmægtig størrelse,

som det ikke står i vores magt at herske og råde over. Det er omvendt også det, der gør, at vi gang på gang kan overrumles af glæde, betagelse, overraskelse og forundring.

En hospitalspræst sagde engang, at hospitalerne er vore største *bedehuse*, fordi det ofte er her glæde og sorg, håb og afmagt for alvor mødes, og sætter os i situationer, hvor bøn ikke er en særlig from udtryksform, man kan vælge til eller fra, men simpelthen er et menneskeligt udtryk, der kommer af sig selv i mødet med det, der er større end os. Med Gud.

Det er det, der rumligt og arkitektonisk kommer til udtryk i, at de religiøse bedehuse, kirkerne, ofte er større, end de huse vi ellers færdes i. De, der byggede kirken her, havde som nævnt ikke beregnet rummet til at skulle indeholde store pulpiturer, så de kunne sådan set godt have nøjedes med at bestille de 8 bærende, pommerske egestolper i halv højde, og derved også sparet en hel del mursten og andet. Men det gjorde de ikke. For i modsætning til, hvad nogle tror og måske føler, så er et højloftet kirkerum ikke beregnet på at få mennesket til at føle sig lille og trykket, men på at minde os om, at *så højt* til loftet er der i det liv, vi er en del af. Så meget mere, end det vi lige kan se, tælle og forstå, rummer det. I kirken er der derfor plads til alle de tanker og følelser, vi måske ellers ikke lige ved, hvor vi skal gå hen med, fordi hverdagsrummene kan være for snævre til at rumme dem.

En af nutidens søfolk, en maskinmester fra Aalborg, skrev forleden i sømands- og udlandskirkernes blad, "Jeg går kun til en kirkelig handling i Danmark til jul, ved dåb, konfirmation, vielse og begravelse, men går en gang imellem ind i en kirke helt alene og sidder og tænker, især når jeg har virkelige problemer. Finder så på en eller anden måde ro, og erkender at mit problem måske ikke er det største i verden."

Sådan tror jeg, at rigtigt mange har det, og det er i virkeligheden en lidt blufærdig måde at udtrykke brugen af kirken som bedehus på. For bøn er ikke kun at indtage bestemte kropsholdninger – at bøje hovedet og folde hænderne – og at sige nogle bestemte ord. Bøn kan også være tavs. Bøn kan være at gå ind i kirken, et hus med andre proportioner end almindelige huse, hvor tilværelsen derfor også for en stund får lidt andre proportioner, og kan ses i et nyt lys. Hvor der måske er ro, så man kan opleve noget så sjældent i det moderne samfund som stilhed. Så man får lejlighed til at lytte til tanker, man måske ellers overhører eller overdøver. "Bøn er en lytten ud mod uendelighedens pulsslag", er der en, der har sagt.

Eller måske sætter man ord på bønner. Ikke nødvendigvis for at det, man beder om, skal gå i opfyldelse. Sådan er bøn ofte blevet misforstået, som om det var en slags ønskebrønd, man gik hen til. Men fordi alene det at sætte ord på noget – højt eller for sig selv – virker befriende og forløsende. Det tror jeg, at alle kender. At det letter at få noget sagt, også selvom den anden part måske ikke kan gøre andet end at lytte. Det er en hjælp til at få styr på tankerne at skulle formulere dem overfor en anden. Sådan er det i samtalen med andre mennesker, og sådan er det i samtalen med Gud – i bønner.

Ved gudstjenestens begyndelse læste jeg nogle ord fra 5. Mosebog i Det Gamle Testamente, der jo også er jødernes hellige bog. Netop de ord – nedskrevet på små stykker papir og anbragt i små bokse eller æsker – placerer mange jøder på husenes dørstolper eller binder, som man måske har set, fast på hånden eller panden med bederemme, sådan som teksten foreskriver. Som en meget håndgribelig påmindelse om forholdet til Gud.

Det minder lidt om gamle dages dåbstraditioner, hvor der er eksempler på mødre, der skrev Fadervor ned på et stykke papir, gennemtyggede det, og madede dåbsbarnet med det, så den lille i bogstavelig forstand fik Guds ord ind sammen med modermælken. Andre nøjedes med at lægge en salmebog eller en bibel under den lilles hovedpude.

Det er udtryk for ønsker om at beskytte den lille, og større ønske har man som forældre og familie iøvrigt jo ikke. Men dybest set ved vi godt, at det kan vi kun til en vis grænse, både når det gælder de smås og vort eget liv. Derfor er det befriende at få lov til at bære vore små til døbefonten eller selv træder hen til den og få at vide, at vi ikke skal bære ansvaret for deres – og vort eget liv – helt alene, men at Gud er med os alle dage indtil verdens ende, som det hedder i dåbsritualet.

Det kan man ofte have brug for at blive mindet om, og vi gør det ikke ved at binde Guds ord om hånden eller sætte det på panden og heller ikke ved at spise sedler med det på, men ved at mødes i kirken f.eks. sådan en søndag formiddag.

I det hus, som Grundtvig digter så poetisk om i den næste salme, vi skal synge, hvor han beskriver kirken som stedet, hvor hjertets søde morgen-drømme holdes i live, trods alt hvad der sker. Fordi vi her får at vide, at Gud har bøjet sig ned og valgt at tage del i vores liv, fordi han “har sagt, han ville bo, hvor sig stjerner for ham bøje, og hvor bly kærminde bo.”

Salmer: 754, 308, 411, 348, 674 v. 1, 2 og 7, 353

Sammenspist med Kristus

Prædiken til skærtorsdag 2008

Af Margrete Auken

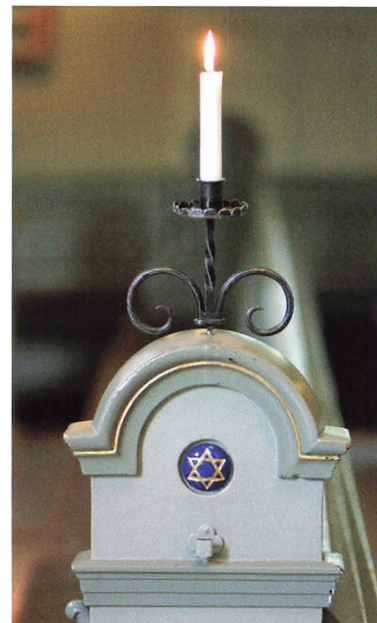
Johannesevangeliet, kap. 13, v 1-15:

Det var før påskefesten, og Jesus vidste, at hans time var kommet, da han skulle gå bort fra denne verden til Faderen; han havde elsket sine egne, som var i verden, og han elskede dem indtil det sidste. Og mens de holdt måltid – Djævelen havde allerede sat sig for, at Judas, Simon Iskariots søn, skulle forråde ham; og Jesus vidste, at Faderen havde lagt alt i hans hænder, og at han var udgået fra Gud og nu gik tilbage til Gud – så rejser Jesus sig fra bordet og lægger sin kjortel, tager et klæde og binder det om sig. Derefter hælder han vand op i et fad og giver sig til at vaske disciplenes fødder og tørre dem med klædet, som han havde bundet om sig.

Han kom så til Simon Peter, og Peter sagde til ham: “Herre, vasker du mine fødder?” Jesus svarede ham: “Hvad jeg gør, fatter du ikke nu, men senere skal du forstå det.” Peter sagde: “Aldrig i evighed skal du vaske mine fødder.” Jesus svarede: “Hvis jeg ikke vasker dig, har du ikke lod og del sammen med mig.” Simon Peter sagde til ham: “Herre, så ikke kun fødderne, men også hænderne og hovedet!” Jesus sagde til ham: “Den, der er badet, behøver ikke få vasket andet end fødderne, men er ren over det hele. Og I er rene; dog ikke alle.” Han vidste nemlig, hvem der skulle forråde ham; derfor sagde han: I er ikke alle rene.

Da han nu havde vasket deres fødder og taget sin kjortel på og sat sig til bords igen, sagde han til dem: “Forstår I, hvad jeg har gjort mod jer? I kalder mig Mester og Herre, og med rette, for det er jeg. Når nu jeg, jeres Herre og Mester, har vasket jeres fødder, så skylder I også at vaske hinandens fødder. Jeg har givet jer et forbillede, for at I skal gøre, ligesom jeg har gjort mod jer.”

Enhver der har været i de varme lande om sommeren og gået rundt på støvede veje med bare fødder i sandaler, kender lyksaligheden ved at få fødderne i vand. Man kan endda finde på at stikke dem i byens fontæner hvis man kan komme til det, det giver friskhed og velvære til hele kroppen. Jeg boede engang, tre voksne og fem store børn, i en lille treværelses lejlighed i august i det gamle Rom: der var kø ved badeværelset, når vi kom hjem fra

byturene: alle skulle have fødderne i badet bare et par minutter – så kunne vi holde hinanden ud igen.

I oldtiden var det overalt i Mellemøsten skik at gæster fik fødderne vasket før måltidet. I reglen var der slaver til det, men værten kunne også gøre det selv hvis en gæst i særlig grad skulle hædres. Fod- og håndvaskningen var derudover i hvert fald hos jøderne en rituel, dvs. en religiøs renselse. Man skulle hælde en sjat vand over hånden når man kom det hellige nær, og maden var hellig. Jesus brød tit disse ritualer og blev bebrejdet det. Det var ved en sådan lejlighed han sagde til farisæerne at det ikke er det der kommer *ind* i munden der gør et menneske urent, men det der kommer *ud* af munden. Således blev der samtidig gjort op med religiøse regler om ren og uren mad, nu må vi spise lige hvad vi vil. Det gør vi så ikke alligevel, der er masser af forskellige spisetabuer alle vegne, mest af kulturel art. Det er vist kun kineserne der ikke har dem – efter sigende spiser de f.eks. alt hvad der har fire ben undtagen borde, stole og senge.

Jøderne havde ikke kun religiøse spiseregler, de havde også religiøse fester med måltider hvor centrale begivenheder i Israels historie genoplives. En af de vigtigste var, og er stadigvæk påsken hvor man mindes dengang, da Moses førte folket ud af Ægypten, væk fra Faraos tyranni. Hver ting på bordet har en betydning som fortælles i løbet af måltidet: dette er... det spiser vi fordi...

Den sidste aftensmad eller nadver Jesus spiste med sine disciple før alle rædslerne begyndte langfredag, var sådan et påskemåltid. Men det blev også den *første* nadver. Brødet og vinen på bordet fik en ny betydning, en ny historie blev fortalt om det. I det lille afsnit fra Paulus' brev til de kristne i Korinth som I hørte før, skrevet bare 20 år efter Jesus' død, er nadverordene allerede blevet tradition. Paulus skriver det: "jeg har modtaget fra Herren og overleveret til jer", tradition er noget der gives videre. Betydningsordene, indstiftelsesordene, er næsten som dem vi bruger i dag – de har fundet form og rytme, er blevet ritualord! Jesus tager brødet og vinen og forklarer det som ved det jødiske påskemåltid: dette er mit legeme, dette er mit blod – udgydt for Jeres synder! Jesus bliver sonoffer for alt det elendige vi mennesker gør mod Gud og hinanden og aldrig selv vil kunne sone.

Men forestillingen om et sonoffer var næppe nået frem til os, fremmedartet som den er, hvis det ikke havde været foldet ind i opstandelsens mange betydningslag. Jesus opstod påskemorgen, og alt hvad der fortælles om ham, også ved nadveren, fortælles om den opstandne. Han opstod i kød og blod,

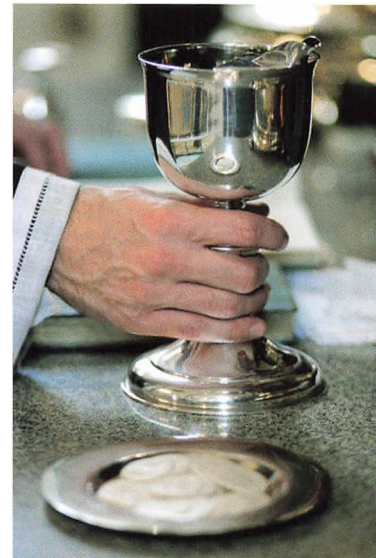
men forlod kort efter sine venner. Hans nærvær er ikke længere bundet til tid og sted, nu er den opstandne hos os fysisk som brød og vin. Når vi spiser og drikker det, opstår Kristus i os, vores kød og blod bliver Kristi krop. Og vi sammenspises med hinanden i denne Kristus krop.

I Johannesevangeliet er det endda sådan at da Jesus påskeaften efter sin opstandelse kom til de forskræmte disciple der sad og gemte sig bag lukkede døre, blæste han ånde i dem og sagde: "Modtag Helligånden!" Det er næsten et citat fra skabelsesmyten hvor der står: "Gud Herren formede mennesket af jord og blæste livsånde i hans næsebor, så mennesket blev et levende væsen"! Jesu kød og blod bliver gennem brød og vin til den opstandnes jordiske krop – med åndedræt fra den opstandnes livsånde, Helligånden! Den krop kan nu være fysisk til stede over hele jorden, fra dengang og frem til nu og uendeligt ind i fremtiden.

Kristi krop er den kristne menighed, kirken af levende sten, holdt levende af Helligånden. Jeg tror på at jeg har set det helt konkret når jeg har haft hospitals- eller hjemmealtergang med syge, allerstærkest med aidsdøende: der lå den syge blandt venner og familie, han var næsten væk fysisk, og ånden ville også snart forlade ham. Men så blev han og vi spist og drukket ind i denne forunderlige krop, dette gådefulde fællesskab, vi fik åndedræt, liv og fremtid – sammen.

Der sker også andet i nadveren, det måltid er så grænseoverskridende at det er absurd formindsket: brødet er en lille bid af næsten ingenting, vinen en enkelt slurk – ingen kan opretholde livet en time på det måltid. Men hvordan skulle man ellers anskueliggøre at det fysisk/konkrete kun *kan* vise en ganske lille del af det uendeligt store, den usynlige virkelighed, det metafysiske? *Mysterion* hedder det på græsk, "gåden" siger Grundtvig. Du kan fatte en del, men uanset hvor meget du griber, får du aldrig greb om det.

I min barndom oplevede jeg ikke nadveren som fællesskab. Den var indadvendt, privat. Ville mine forældre ikke til alters (børn var aldrig med), gik vi under salmen efter prædikenen. Når de ind imellem deltog, så de ud som om det var noget næsten sørgeligt der skete, koret sang altid "Vorherre Jesu mindefest", dæmpet som var det en tung begravelsessalme – hele salmens ekstatiske fryd var det ikke til at opdage (men vi sang jo heller ikke med). Sådan er nadveren heldigvis ikke mere!

Hvordan stemningen var ved nadveren på Johannes' tid, 70-80 år efter den første påske, aner jeg ikke. Men Johannes har i hvert fald villet fortælle en anden historie om den sidste aften. Det blev en historie der går op imod enhver ide om at nadveren kan være en indadvendt privatsag. Og han gør den nærmest *mere* fysisk: Jesus rejste sig fra bordet, tog sin kappe af og bandt en slags håndklæde om sig og begyndte som en tjener at vaske disciplenes fødder. Da han kom til Peter, afviste denne bestyrtet at lade Jesus vaske *hans* fødder. Men Jesus sagde tre vigtige ting til ham: vil du ikke lade mig gøre det, har du ikke lod og del sammen med mig. Dernæst at det er en rituel renselse han foretog, "nu er du ren", og endelig at fodvaskningen var alt nok for blive ren over det hele.

Vi skal igen huske hvad det var Jesus sagde der gjorde et menneske *urent*? Ikke det der kom *ind* i munden, men det der kom *ud* af den. Går der ondt ud fra os, bliver vi beskidte over det hele. Siger vi hånlige, foragtende og latterliggørende ord om andre, kommer vi til at stinke ud af munden. Får misundelse og smålighed fat i os, kan vi skrubbe os aldrig så meget: vi er snavsede! Der er mange måder at forpeste det gudskabte liv på, og vi bliver selv pestbefængte af det.

Men hvordan kan så en fodvask gøre os rene, endda rene over det hele? Fordi det er en kærlighedshandling fra Gud selv. Vi bliver rene af at blive elsket! Det er en renselse der kommer ude fra ind i os. Det er det Jesus viser sine disciple ved at vaske deres fødder. Velvære, friskhed og nye kræfter breder sig ud i kroppen som det gør i sindet når man hører at man er elsket og tror på det.

Man kan godt *ikke* ville tage imod det. For Judas var det dét der slog hovedet på sømmet. I stedet for at blive optøet af kærligheden, frøs han endnu mere til. Og skønt Johannes siger at det var Djævelen der var faret i ham, var det jo ham Judas selv, der bitter og forurettet gik til ypperstepræsterne og forråbte Jesus ved at hjælpe dem med at pågribe ham.

Men hvad så med de andre disciple: Inden hanen havde galet, havde Peter nåede tre gange at nægte ethvert kendskab til Jesus da der blev for farligt i hans nærhed. Peter hvis navn betyder klippe, er den grusbunke kirken er bygget på? Ja, for Peters hjerte var ikke af sten. Han græd da hans svigt gik op for ham! Kirken af levende sten er ikke af sten, men bevægede og bevægende mennesker af alle slags, kloge og dumme, selvoptagede og selvforglemmende, tillukkede og tillidsfulde. Alle der vil være med i dette forunderlige fællesskab,

kan komme det. Vi er gode nok fordi vi er elskede. Vi er rene fordi vi er badet i kærlighed, som vi blev det i dåben.

Denne sidste aften giver Jesus dem sit testamente. Han giver sig selv til dem og os i nadveren. Ved fodvaskningen viser han os hvordan vi som hans krop i verden skal leve med hinanden, leve hans arv. Han siger udtrykkeligt at han er et forbillede: som han, der er herre og mester, har været tjener, sådan skal vi også være hinandens tjenere. Af kærlighed gav Jesus os sit liv. Nu bliver det til liv i os. Hans kærlighed rensede disciplene, og den rensede os. Derfor kan vi give kærlighed videre i nære og fjerne fællesskaber. Og kærlighed har, som glæde – og ånd – det fornøjelige ved sig at jo mere man giver, jo mere får man. Det er det nye testamente: en arv givet med varm hånd af en levende. Og han lever stadigvæk hos os. Derfor kan vi forvalte testamentet: fordi den hånd aldrig bliver kold!

Det hele er jo meget let at forstå, dagligdags og menneskeligt som det er, fodvask, mad – og kærlighed. Men samtidig er det ikke til at få hold på – for det er alt sammen tegn der peger hen på noget meget større som vi ikke kan rumme. I evangeliets optakt siges det helt klart: “Ordet blev kød og tog bolig iblandt os, og vi så hans herlighed, en herlighed som den Enbårne har den fra Faderen, fuld af nåde og sandhed”. Men det er jo også dunkelt. Himmelsk herlighed ser vi her i verden kun som glimt, den kan kun anskueliggøres for os ved tegn. Og så er den alligevel helt til stede hos os i disse tegn, ja så meget at den næsten er synlig i ord og handlinger der griber os. Som når vi om lidt skal synge om Guds herlige bolig!

Guds ord forbinder os med denne herlighed: *Ja, i vort hjerte fra tårernes dal trappe du bygger til Himmerigs sal!* Ved Herrens måltid er ingen blevet gjort små, ingen er oversete, for: *lavt er ej bænket, hvem Gud sidder nær!* Det sker når Vor Herre tjener os med sin kærlighed. Og det sætter os i stand til som medlemmer – læg lige mærke til det ord! – på Kristi krop i verden at gøre som Vorherre har vist os: være tjenere for hinanden. At gribe og gribe ind. Og der er rigeligt at tage fat på på Guds skønne og mishandlede jord.

Salmer: 180, 321 v. 4-7, 179, 411, 466, 473

Verdens ende – livets begyndelse

Prædiken til langfredag 2008

Af Pia Nordin Christensen

Markusevangeliet, kap. 14, v. 32-38a, Kap. 14, v. 70b-72, kap. 15, 29-34
Så kom de til et sted, der kaldes Getsemane, og han sagde til sine disciple: "Sæt jer her, mens jeg beder." Så tog han Peter og Jakob og Johannes med sig. Og han blev grebet af forfærdelse og angst og sagde til dem: "min sjæl er fortvivlet til døden. Bliv her og våg!" Og han gik lidt længere væk, kastede sig til jorden og bad om, at den time måtte gå ham forbi, om det var muligt. Han sagde: Abba, fader, alt er muligt for dig. Tag dette bæger fra mig. Dog, ikke hvad jeg vil, men hvad du vil." Så kommer han tilbage og finder dem sovende, og han siger til Peter: "Simon, sover du? Kunne du ikke våge blot en time? Våg, og bed om ikke at falde i fristelse."

Lidt efter sagde de, som stod der, endnu en gang til Peter: "Jo, sandelig er du en af dem; du er jo også fra Galilæa." Da gav han sig til at bande og sværge: "Jeg kender ikke det menneske, I taler om!" I det samme galede hanen anden gang. Og Peter huskede det ord, Jesus havde sagt til ham: "Før hanen galer to gange, vil du fornægte mig tre gange." Og han brast i gråd.

De, der gik forbi, spottede ham og rystede på hovedet og sagde: "Nå, du, som bryder templet ned og rejser det igen på tre dage, frels dig selv og stig ned fra korset!" Også ypperstepræsterne og de skriftkloge håned ham på samme måde og sagde til hinanden: "Andre har han frelst, men sig selv kan han ikke frelse. Kristus, Israels konge – lad ham nu stige ned fra korset, så vi kan se det og tro!" Også de, der var korsfæstet sammen med ham, håned ham.

Og da den sjette time kom, faldt der mørke over hele jorden indtil den niende time. Og ved den niende time råbte Jesus med høj røst: "Eloí, Eloí! Lamá sabaktáni?" – det betyder: "Min Gud, min Gud! Hvorfor har du forladt mig?"

“Man sætter sig ned for at spise, og livet som man kender det, ender”!
Sådan skrev en amerikansk forfatter, hvis mand pludseligt blev ramt af et hjertestop og døde, mens deres datter på femte døgn lå bevidstløs på intensivafdelingen.

“Man sætter sig ned for at spise, og livet som man kender det, ender”!
Mandag morgen kom meddelelsen om, at to danske soldater var blevet dræbt og én såret ved et selvmordsangreb i Afghanistan. I aften døde en sekstenårig dreng efter et brutalt overfald på åben gade. Det er ikke vanskeligt at sætte sig i de berørte familiers sted. Alle lever vi et eller andet sted med angsten for, at noget skal gribe ind i vores hverdag, så livet, som vi kender det, hører op. Hvem frygter ikke det øjeblik, hvor man ser alvoren i et andet menneskets øjne, hører sirenen tæt på eller telefonen ringe en sen nat. De, der har erfaret dette, kan genkalde sig øjeblikket, hvor livet forandrede sig for altid. Det øjeblik, hvor det stod klart, at man havde mistet en ægtefælle, et barn, en mor eller far, en ven, ens helbred, arbejde eller værdighed.

“Man sætter sig ned for at spise, og livet som man kender det, ender”!
Sådan oplevede Jesu disciple i tilbageblikket det sidste måltid. Torsdag aften havde de siddet sammen omkring bordet. Jesus havde sagt, én af dem, ville forråde ham. Han havde velsignet brødet og vinen og forklaret, at det var hans legeme og blod. Han havde delt sig selv med dem og bedt dem mindes ham sådan i fremtiden. De var klar over, at det var alvor. Fra det øjeblik var intet længere som før.

“Man sætter sig ned for at spise, og livet som man kender det, ender”!
Vi har i læsningerne fra alteret i dag hørt evangelisten Markus fortælle, hvad der skete efter de havde rejst sig fra bordet.

Jesus var ude af sig selv af angst og sorg. Alligevel kunne disciplene ikke holde sig vågne og være der for ham. Han var alene!

Judas kysser ham. Han anholdes, som var han en forbryder, dømmes for blasfemi af jøderne og for politisk oprør af romerne. Disciplene er på et sekund spredt for alle vinde. Kvinderne så til på afstand! Peter bandede og svor, han ikke kendte ham. Folkeskaren råbte ad ham. Han blev pisket, hånet, torne-kronet, ydmyget og korsfæstet. Forladt af Gud og mennesker.

Det er en grusom fortælling, der spejler alle menneskelige former for smerte, svig og svigt. Som én gang betroede mig: “Jeg går aldrig i kirke langfredag. Det er ikke til at holde ud!”

Og det er ganske rigtigt ikke til at holde ud! Man får lyst til at lukke øjnene og stikke fingrene i ørene, som dengang man var barn og kunne holde en pude for ansigtet for at blive fri for at se på, når det blev for voldsomt. Og det er voldsomt at se ind i det mørke, der hører langfredag til. Men man kan ikke gå gennem livet med en pude for øjnene, og langfredag fortæller om et mørke, der på et eller andet tidspunkt i en eller anden form møder os alle.

Jeg ved ikke, hvad der er værst – at forråde eller blive forrådt. At fortvivle eller være vidne til et andet menneskes fortvivelse. At fornægte eller selv at blive forkastet. At forlade eller blive forladt?

Men jeg ved, at hver gang vi svigter hinanden, forråder vi det, der binder os sammen. Og hvor det sker, har vi brug for at forsone os med det skete og forsone os med hinanden for at kunne ånde og leve frit, så vi ikke kommer til at give mørket og døden ret endnu engang.

Det er det Jesu kors handler om. Forsoning og nærvær! “Under korsets træ fandt vi ly og læ”, siger Grundtvig i salmen om lidt. Uretfærdighed, tab og nederlag findes i alle afskygninger – vi kender bedst vores egen historie og krymper under den. Jesu lidelse og død langfredag er fortællingen om, hvordan man kan miste sig selv og alligevel vinde livet.

Som det skete for Peter. “Det kan godt være alle de andre vil svigte dig, sagde Peter til Jesus lige efter måltidet – men ikke mig!” “Allerede i nat, svarede Jesus, inden hanen galer to gange, vil du svigte mig hele tre gange”. Jesus forberedte ham på, hvad der ville ske. “Aldrig”, svarede Peter ophidset. Heller ikke om jeg så skal dø sammen med dig”. Peter troede, han magtede sit liv.

Men da en tjenestepige i ypperstepræstens gård udpegede ham som en af dem, der fulgtes med Jesus, lærte Peter afmagten at kende – og efter tre gange at have fornægtet Jesus, mistede han sig selv. Og han græd bitterligt.

Først i mødet med den opstandne får han sig selv tilbage.

På den ene side er Jesu korsdød det sværeste i verden at forstå. Hvorfor viser Gud ikke bare sin styrke? Hvorfor skal Jesus lide og dø? De, der hylder ham som konge, da han palmesøndag rider ind i Jerusalem, kan heller ikke holde ud at se på det! Det ser ynkeligt ud! De skammer sig over at have taget så meget fejl. Så da de får valget mellem Barrabas og Jesus råber de: Korsfæst ham!

På den anden side har mennesker lige siden fundet trøst i Jesus lidelse og død. Man kan måske ikke forklare, men man kan erfare, at Gud er nær – også når mørket er tættest. Når vi synker ned i fortvivlelse, giver det mening at kalde på ham, der har været der selv. Man kan miste alt, ja, man kan miste sig selv – og livet som man kender det, ender!

Jesus erfarede det.

På korset mistede han alt. “Min Gud, min Gud, hvorfor har du forladt mig”, råbte han. For det var, hvad han oplevede. Også han mistede sig selv. Også han erfarede på egen krop afmagten, at alt blevet taget fra ham. Også han måtte igennem det, for påskemorgen at opleve, at Gud giver ham livet igen!

Det sidste folkemængden så på Golgatha den dag, var imidlertid Jesu hænder, der nagledes til korset.

*De hænder, mange bønfaldende havde bedt ham lægge på deres syge.
Han havde spyttet i de bare næver og lagt dem over den blindes øjne.
Stukket fingrene i den døves øre.
Berørt den stummes læber.*

*Taget den døde piges hånd og rejst hende til livet.
De hænder havde vasket disiplenes fødder. For til sidst at bryde brødet, løfte
kalken og forbinde sig med mennesker til evig tid.
Nu løb blodet fra hans hænder!*

*De så Jesu fødder nagledes til korset.
Søm gennem kød – dybt ind i træ – skulle forhindre disse fødder i nogensinde igen
at gå på vandet. Forhindre dem i at vandre gennem Gallilæa, Samaria, Dekapolis
og Judæa – og frem for alt forhindre dem i nogensinde igen at betræde Jerusalem –
Guds hellige by. For det er fødder, der overskrider grænsen mellem ren og uren, rig
og fattig, syg og rask, mand og kvinde, jøde og hedning. Han gik hele vejen! Nu løb
blodet fra hans fødder!*

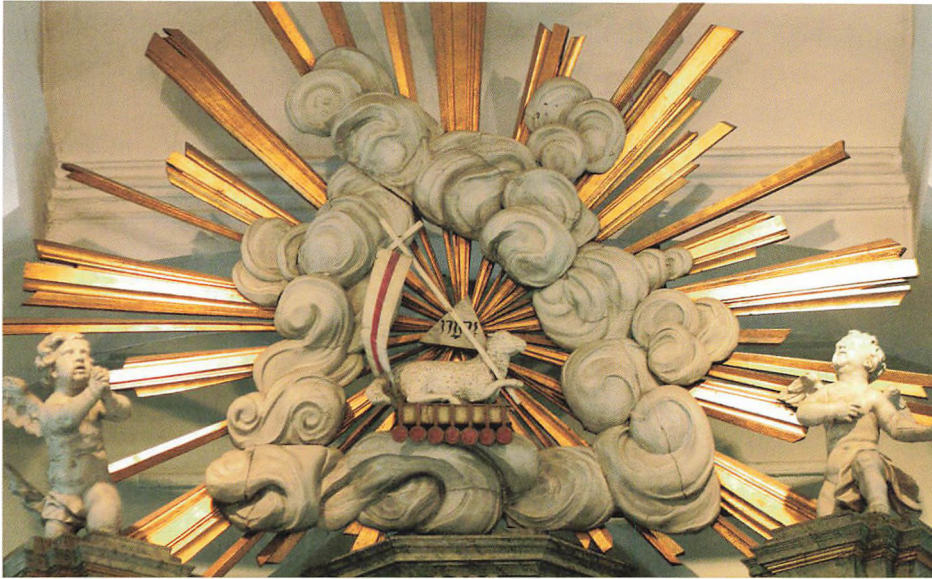
*De så et ansigt, kronet med torne, skæmmet og forslået. De øjne havde engang leet
af farisæernes fælder, grædt over døden, gnistret af vrede over tempelkræmmere,
øjne, der havde lyst af Guds kærlighed, var nu uden liv. Sådan lukkede man mun-
den på ham, der revsede hykleri og umenneskelighed og befalede onde ånder at
fortrække. Munden, der havde fortalt om Guds rige i billeder og tilsagt mennesker
at elske Gud og hinanden.
Nu løb blodet fra hans ansigt!*

(Meditation over hymnen "Salve mundi salutare", Arnulf af Louvain, o. 1250)

“Man sætter sig ned for at spise og livet som man kender det, ender”!
Da den sjette time kom, faldt der mørke over hele jorden. Hvad folkeskaren
midt i mørket ikke kunne vide, var, at det ikke var det sidste, de så til ham!

Salmer: 193, 188, 204, 211, 192

En verden af håb

Prædiken til påskedag 2008

Af Søren Sievers

Matthæusevangeliet, kap. 28, v. 1-8:

Efter sabbatten, da det gryede ad den første dag i ugen, kom Maria Magdalene og den anden Maria for at se til graven. Og se, der kom et kraftigt jordskælv. For Herrens engel steg ned fra himlen og trådte hen og væltede stenen fra og satte sig på den. Hans udseende var som lynild og hans klæder hvide som sne. De, der holdt vagt, skælvede af frygt for ham og blev som døde. Men englen sagde til kvinderne: "Frygt ikke" Jeg ved, at I søger efter Jesus, den korsfæstede. Han er ikke her; han er opstået, som han har sagt. Kom og se stedet, hvor han lå. Og skynd jer hen og sig til hans disciple, at han er opstået fra de døde. Og se, han går i forvejen for jer til Galilæa. Dér skal I se ham. Nu har jeg sagt jer det."

Og de skyndte sig bort fra graven med frygt og stor glæde og løb hen for at fortælle hans disciple det.

Den tomme grav er enten altings begyndelse eller altings slutning. Så enkelt forholder det sig. Den tomme grav er nemlig slutningen på al sund fornuft og al begribelighed. Den tomme grav er alene for troen. Den lader sig kun begribe med troen, og den lader sig kun tolke med troen. Den tomme grav er derfor i troens univers altings begyndelse på ny. Alt det, vor Herre forkyndte, er med udgangspunkt i den tomme grav, og derfor er den det sted, hvor vi kan begynde på ny med ham. Vi er ved påskens ubestridte højdepunkt. Der hvor vandene skilles, hvor tro og vantro skilles. Fortællingen om den tomme grav er kvindernes særskilte bidrag til frelseshistorien. Uden deres afgørende bidrag, havde vi næppe siddet her i dag og genfortalt deres historie. En historie der overtræder den streg, som den sunde fornuft og sandsynligheden, trækker. Alt det, der er gået forud i påsken, kan vi komme om ved uden at sætte vor sunde fornuft ud af spil. Palmesøndags indtog lyder sandsynligt. Også selv om det kan undre, at der sikkert i den skare, der hilste ham med hosianna-råb og palmegrene, nogle dage senere også var nogle, der var med til at råbe, at han skulle korsfæstes. Indstiftelsen af nadveren skærtorsdag kan vi også forholde os til, uden at skulle gå på kompromis med vores forstand. Og med langfredagens korsfæstelse forholder det sig i det store og hele ligeså. Hvad der overgik ham, var i bund og grund ikke væsensforskelligt fra, hvad der er overgået adskillige andre revolutionære og modige mennesker, der har talt magter og myndigheder imod. Men påskemorgen tager vi skridtet bort fra alle kendte og fortrolige dimensioner og bevæger os ud på troens tynde og spinkle fundament. Her er kun en fortælling om en tom grav, og om vi aldrig så meget prøver os frem ad kendte veje med plausible løsninger, så får vi ikke tilfredsstillet intellektet. Det giver ikke mening at forestille sig, at der skulle være kommet noget som helst ud af en fortælling om nogle modstandere eller tilhængere, der i ly af mørket måtte have sneget sig hen til graven og bortført den døde. Den tomme grav er og forbliver et mysterium, der ikke lader sig bearbejde med kendte størrelser. Som vor Herre Jesus selv vendte alting på hovedet, og f.eks. gjorde de mindste til de største og omvendt, på samme måde overgår det os ved den tomme grav. Den bliver fyldt fra begyndelsen. Fyldt med alt det, vi i dag kender som kirke og tro. En verden af håb og trøst rejser sig med den opstandne fra graven og fylder med tro og ånd alle, der vil være delagtige i den verden.

Der er sikkert dem, der af forlegenhedens grunde afholder sig fra at tale om opstandelsen. Den er et alvorligt kors for tanken. Det kors bliver ikke netop mindre af, at det er kvinder, der bevidner den tomme grav. Selv hos os

regner vi ikke kvinder for lige med mænd. De får mindre i løn og pension. Bestyrelseslokalerne er indtil videre hovedsageligt befolket af mænd, og når nogen foreslår forandringer af kønsfordelingen, lyder de protester, der ikke altid er rensset for lidt mandschauvinisme. Men på Jesu tid for 2000 år siden, var kvinder slet ikke af nogen som helst betydning i det offentlige liv. Der har ikke været stor forskel på den måde kvinder betragtes i Mellemøsten i dag og så dengang. Så skulle udsagnet virkelig have vægt, kan det bestemte undre, at det ikke var disciplene selv, der kom til den tomme grav. Men de var end ikke i nærheden. Tværtimod havde frygten drevet dem over alle bjerge. Måske gælder det igen det forhold, at når vi har med Gudsriget at gøre, er alle vore vant normer sat ud af kraft. I Gudsriget har det tilsyneladende ubetydelige stor betydning. Vil nogen være herre i Gudsriget, skal han være alles tjener. Og den Højeste selv gør sit indtog på et æsel. Men uanset hvem, der havde fundet og bevidnet den tomme grav, så er den stadig kun tom for den, der tror. Og var den slet ikke tom, og har opstandelsen derfor i virkeligheden aldrig fundet sted, så er det helt bestemt en ganske anden sag.

Den tanke kom også til apostlen Paulus, og han kommer til den konklusion, at hvis Kristus ikke er opstået, så er han ikke Guds Søn. Og så kan det hele faktisk være temmelig ligegyldigt. Er han ikke opstået, som ordet går, så har vi nemlig sat vores lid til en bedrager. Så er der kun langfredags gru og mørke. Ikke engang juleaften er længere vores. Og værst af alt: vi begraver vore døde uden håb. Opstandelsen er altså den altafgørende begivenhed. Uden troen på opstandelsen var der ikke noget budskab for de første forkyndere at bære videre. Der havde ikke været den fjerneste grund til at bygge kirke, ingen grund til at døbe, ingen grund til at dele nadveren. Paulus skal have lov at fuldføre sin udlægning. Han siger i fald opstandelsen ikke har fundet sted: "Har vi (derfor) alene i dette liv sat vort håb til Kristus, er vi de ynkværdigste af alle mennesker!" "Men nu er Kristus opstået ...". fortsætter han med troens tale og patos. Og derfor er vi ikke de ynkværdigste mennesker. Tværtimod! Vi er mennesker med håb og mod til at leve det liv, vi nu hver især lever i fred og kærlighed. Vi er mennesker på vejen mod Galilæa. Hvor det så ellers ligger henne, og hvad det er for en størrelse for den enkelte af os, det er ikke afgørende. Det er Galilæa, der er afgørende, for det er stedet, hvor også vi møder ham, der er gået i forvejen for os.

Salmer: 224, 233, 227, 234, 450, 236, 218

Kald mig ved navn!

2. påskedag

Af Michael Hemmingsen

Johannesevangeliet, kap. 20, v. 1-18:

Den første dag i ugen, tidligt om morgenen, mens det endnu var mørkt, kom Maria Magdalene ud til graven, og hun så, at stenen var flyttet fra graven. Så løber hun hen til Simon Peter og til den anden discipel, ham som Jesus elskede, og siger til dem: "De har flyttet Herren fra graven, og vi ved ikke, hvor de har lagt ham." Så kom Peter og den anden discipel og ville ud til graven. De løb begge to, men den anden discipel løb foran, hurtigere end Peter, og nåede først til graven; han bøjede sig ind og så linnedklæderne ligge der, men han gik ikke ind. Simon Peter, som fulgte efter ham, nåede nu også frem; han går lige ind i graven og ser linnedklæderne ligge der og klædet, som Jesus havde haft over hovedet; det lå ikke sammen med linnedklæderne, men rullet sammen på et sted for sig selv. Da gik også den anden discipel derind, han som var kommet først til graven, og han så og troede. Indtil da havde de nemlig ikke forstået Skriftens ord om, at han skulle opstå fra de døde. Disciplene gik så hjem igen.

Men Maria stod udenfor ved graven og græd. Som hun nu stod der og græd, bøjer hun sig ind i graven og ser to engle i hvide klæder sidde dér, hvor Jesu legeme havde ligget, én ved hovedet og én ved fødderne. De sagde til hende: "Kvinde, hvorfor græder du?" Hun svarede: "De har flyttet min Herre, og jeg ved ikke, hvor de har lagt ham." Da hun havde sagt det, vendte hun sig om, og hun så Jesus stå der; men hun vidste ikke, at det var Jesus. Jesus sagde til hende: "Kvinde, hvorfor græder du? Hvem leder du efter?" Hun mente, det var have- manden, og sagde til ham: "Herre, hvis det er dig, der har båret ham bort, så sig mig, hvor du har lagt ham, så jeg kan hente ham." Jesus sagde til hende: "Maria!" Hun vendte sig om og sagde til ham på hebraisk: "Rabbuni!" – det betyder Me- ster. Jesus sagde til hende: "Hold mig ikke tilbage, for jeg er endnu ikke steget op til Faderen; men gå hen til mine brødre og sig til dem: Jeg stiger op til min fader og jeres fader, til min Gud og jeres Gud." Maria Magdalene gik hen og fortalte disciplene: "Jeg har set Herren," og at han havde sagt dette til hende.

Der er mere stille i evangeliet til anden påskedag end i det til i går. I dag er der ikke noget jordskælv, ingen engle der ser ud som lynild. Der er heller ikke nogen stor jubel. Men der står en kvinde og græder over at Jesus er død. Det er Maria Magdalene, og det er hende, der først bliver mødt af den opstandne Kristus – i sin sorg og fortvivelse. Men da hun endelig ser ham, kan hun ikke kende ham, men tror han er havemanden. Først da han kalder hende ved navn, genkender hun ham og ser ham som den, han er.

Jo, så er der jo også de to disciple i fortællingen, endda to af de nærmeste, Peter og så den discipel, Jesus elskede, som der står. Det er ham man mener er forfatter til netop Johannesevangeliet.

Men de to fik ikke den opstandne at se her, for de gik hjem igen næsten lige så hurtigt som de kom. De kom til at tro ved at se den tomme grav, eller den ene af dem gjorde i hvert fald, hedder det. Og dertil brugte de deres logik og huskede nogle gamle skriftord om at han var bestemt til at opstå. Og med den logik gik de så hjem igen.

Paulus taler også meget logisk om opstandelsen i epistlen vi hørte – at hvis døde ikke opstår, er Kristus heller ikke opstået, og så er det hele tom snak. Men nu er Kristus opstået som en førstegrøde, altså er det ikke tom snak, når det fortælles videre, at Gud har sejret over døden, men en glædelig, befriende forkyndelse. Men det er ikke i kraft af logikken, at opstandelsen bliver sand, men netop ved at blive fortalt og sat i forbindelse med vores eget liv. Som med Maria Magdalene.

I sig selv er opstandelsen jo ikke logisk, og derfor angår den det i livet, der ikke er logisk. Eller angår det, *at* livet ikke er logisk, men ufatteligt, ikke sådan at sætte i system. Disciplene blev efter påske betroet at grundlægge kirken. Det gjorde de bla. ved at holde Jesus fast i logik og system, selvom han siger i dag, at det kan og må vi ikke, undertiden så der kom misbrug og dømmesyge ud af det. Så vi må håbe, at kirken af i dag har modet til blot at blive stående ved den tomme grav, og til at opsøge de sørgende før dem, der selv kan gå hjem igen uden at få et ord med på vejen.

Maria Magdalene blev stående alene ved graven. Og græd. For hende var det ikke logisk, at den tomme grav betyder at Jesus lever. Ikke engang engle kan hjælpe hende. Nej, nogen må have fjernet Jesus, og den tanke gør hende ude af sig selv af sorg.

Ikke så underligt. Der er mennesker, der har mistet slægtninge og venner ved store naturkatastrofer og lignende. Fra dem ved vi, at hvis vi ikke ved hvor

vore kæres sidste hvilested er, så er det hele om muligt endnu sværere. Også på længere sigt, fordi man så må leve i uvished og uro med sin sorg.

Sorgen over at miste – den har vi tilfælles med Maria Magdalene, også sorgen over meningsløs død, som hun havde. For der er stadig megen meningsløs død i verden, både som vi hører om og som vi ikke hører om.

Vi har kun livet på det vilkår, at vi skal give det fra os igen, miste dem vi holder af og til sidst miste os selv. I den situation, overfor døden, er det alt det, der ikke kan måles og vejes eller er logisk, der viser sig at have betydning, og vi ser, at sådan har det egentlig været hele tiden: at vores liv ikke er mere vores, end at vi netop havde det i kraft af andre og har det i kraft af andre, som kender vores navn og tør kalde os ved navn, både når vi er ude af os selv eller har lukket os inde i os selv.

Vi gør i vores tid et stort nummer ud af, at det gælder om at komme videre i livet, også efter de store tab. Men Maria Magdalene blev stående ved graven, da de andre gik. Blev ved sin sorg – og kom videre, fordi hun der selv blev flyttet, forvandlet. Der står hun og tror ikke, håber ikke på noget. Men er så meget tro mod sig selv, tro mod sin menneskelighed, tro mod det menneskelige vilkår, at døden er altings grænse; men også tro mod det helt menneskelige håb om et gensyn, da Jesus giver hende grund til det. Han er forvandlet, men hun må også forvandles for at kunne se ham i det menneske, hun tager for at være havemanden. Er sindet lukket og håbet borte, må der en fornyelse til, en åbning mod det ukendte og grænseløse, ja en opstandelse fra de døde, som er hvad? Et nyt perspektiv på vores liv, et evighedsperspektiv; og et ulogisk men stærkt udtryk for at møde det ukendte uden frygt og med kærlighed. Den holdning, som Jesus havde og døde af og for, og som er Guds rige midt iblandt os og vores grave.

Jesus kalder Maria ved navn og kalder hende ud af hendes lukkede sind, ud til opstandelsens liv. Det er meget stilfærdigt, men måske det stærkeste ved opstandelsen – at Gud vil kalde os ved navn og at ingen er glemt; Men også det, at når Jesus kalder Maria ved navn, så er det fordi Gud kalder på os selv, altså vil ha' os selv og ikke vores logik eller meninger, vil at vi skal være os selv uden at forstille os. Det er også da han kalder hende ved navn, at hun ser at han er den samme, om end i forvandlet skikkelse. Så det med Gud handler altså også om at vi må kunne se mere ved et menneske, end det billede vi gør os af ham eller hende på forhånd.

Dåben er det bedste konkrete billede på hvad der menes – med at blive

kaldt ved navn ud til opstandelsens liv. Men det gælder for enhver, hvad dåben siger til den enkelte: opstandelsen gør en ende på det gamle liv og forvandler os til det nye. Det gamle liv er det liv, hvor frygten og selvretfærdighed gør os fremmede for os selv, hvilket vi så med typisk logik lader gå ud over de fremmede, de andre.

Det nye liv er hans liv, et liv uden forstillelse og frygt for mennesker, et liv, hvor livet leves for sin egen skyld. Et liv hvor den der vil vinde livet, mister det og omvendt: altså den der sætter livet til i kærlighed, lever, mens den der vil beholde livet som sin ejendom og logiske rettighed, går glip af det hele.

Det kræver virkelig en ny begyndelse, og den ikke er fjern og heller ikke forbeholdt dem med en fiks og færdig tro, som er gjort logisk. For at tro er hele tiden en ny begyndelse, hele tiden at begynde forfra med at lade Gud råde. Gud har givet os den nye begyndelse ved at lade Jesus leve og dø som han gjorde, i hengivelse, ubestikkelig i sin afsløring af magt som tomhed, og betingelsesløs i sin vilje til at give den svage og sørgende håbet og dermed livet tilbage.

Gud overvandt døden og lod livet sejre påskedag, siger vi og har holdt gudstjeneste på den påstand lige siden. Gud overvandt døden, så gjorde han det ikke ved at holde sig fra den, men ved selv at dø. Langfredag døde Gud altså, nemlig den Gud, der lader sig sætte i system, og som nogen vil tage patent på. Påskedag kom Gud tilbage, men i en skikkelse, hvor han ikke kan holdes fast, men kun modtages. For han har samtidig skjult sig i forvandlingen, som vi kun har set førstegrøden eller begyndelsen af med Jesus opstandelse. Nu er det os, der kaldes ved navn til at leve af ham, dvs. af hans ord og i hans ånd, med sanser og sind åbne, leve opstandelsens liv og blive Guds børn, som Jesus var og er Guds søn. Ja, leve som han: befriet for angst og fortidens spøgelse, og åbne for den fremtid, Gud vil give os og alle mennesker. Logisk – nej, men befriende og glædeligt for den, der vover sig ud i det!

Glædelig påske!

Salmer: 223, 220, 238, 241, 230, 222

Sognepræster ved Frederiksberg Kirke fra 1733

Af Otto Falkenberg

Niels Hansen Glumsøe (død 1736)

Niels Hansen Glumsøe

Niels Hansen Glumsøe blev i 1687 kaldet til Brønshøj Kirke, der havde Rødovre Kirke som annekskirke.

Siden Peder Palladius' tid hørte Brønshøj Sogn under Sjællands Bispestol, dvs. Roskilde Stift, hvor biskoppen havde kaldsretten, dvs. retten til at indstille til kongen, hvem der skulle besætte præsteembederne. Glumsøe var Brønshøjs egentlige sognepræst og havde som følge heraf titlen Biskoppens Kapellan.

I 1703 blev Glumsøe kaldet til også at være præst for Ny Hollænder By, dvs. ved Frederiksbergs anden kirke, men han var ikke tilfreds med at have Frederiksberg Kirke som sin annekskirke. I januar 1706 klagede han til kongen over, at han de seneste tre år ikke havde modtaget indtægter fra sit arbejde ved Frederiksberg Kirke. Men svaret var, at da hans indkomster fra Brønshøj var gode, havde han ikke krav på yderligere.

En af Glumsøes efterfølgere ved Brønshøj Kirke har givet følgende skudsmaal: "... at han var lige pengegrisk nok. Bl.a. forestod han flere vielser og fik på den måde en god indtægt ...".

Efter indvielsen af den nuværende Frederiksberg Kirke fortsatte Glumsøe som præst ved denne i to år og døde i 1736. På denne tid udgjorde Frederiksberg Sogn den nuværende Frederiksberg Kommune og havde ca. 6.000 sognebørn. Ved Glumsøes død ophørte fællesskabet mellem Frederiksberg/Brønshøj og Rødovre.

Johannes Kinast (1705-1773)

Johannes Kinast var Frederiksberg Kirkes første egentlige sognepræst.

Efter studentereksamen i 1726 arbejdede han i nogle år ved skolevæsenet i Ribe. I 1731 tog han teologisk embedseksamen ved Københavns Universitet, hvorefter han tog tilbage til Ribe og blev involveret i et pietistisk oprør mod den gældende kirkelige tradition. Han blev landskendt for sit pietistiske sindelag, så meget at hofpræst Blume skaffede ham lejlighed til at prædike for kongen (Christian 6.)

Den 13. december 1736 skrev kongen til Blume: "Student Kinast, som prædikede i går, behagede Os særdeles vel – ja i visse måder bedre end Agerbech. Vi have i sinde at tage ham til kirken her på Frederiksberg. Han synes at være et fredens og kjærlighedens barn. Agerbech kan rejse, han er god til et andet sted!"

Den 21. december 1736 ordineredes Kinast til sognepræst, hvorefter han med megen energi tog fat på arbejdet i Frederiksberg Sogn, på den tid hele den nuværende Frederiksberg Kommune. Hans arbejde blev begunstiget af, at kirken havde stor søgning, bl.a. af hoffet på Frederiksberg Slot. Kongen bemærker således et sted, at "det er fint – blot skal de (sognebørnene) huske, at de også skal arbejde ...". Medens Kinast var sognepræst fik man bygget den første præstegård på Frederiksberg. Kongen skænkede et areal, hvor der i 1737 opførtes en præstegård, en degnebolig og skole på samme areal, hvor den nuværende præstegård og menighedshuset er beliggende. Præstegården blev nedrevet i 1824, hvor den nuværende opførtes. Degneboligen med tilhørende skole forblev til 1911, hvor det nuværende menighedshus opførtes.

Kinast var gift to gange og efterlod sig flere børn. Han døde 1. februar 1773, og blev i sit eftermæle rost for sin hæder og flid, og som en fredselskende, men nidkær præst. Digteren Johannes Ewald skrev ved hans død en ode over ham, som ville være en stormand værdig.

Peder Vogelius (1741-1787)

Peder Vogelius var født i Hundslund Præstegård i Århus Amt. Han tog embedseksamen i 1760 fra Københavns Universitet, hvorefter han virkede som hjælpepræst hos faderen. Han blev gift med en datter af søsteren til Ove Høgh-

Johannes Kinast

Guldberg, der var enkedronning Juliane Maries førsteminister, og som forestod opgøret med Struensee. I 1767 atter i København som huslærer for historikeren P. F. Suhms eneste søn.

I 1773 blev han ordineret til Frederiksberg og Hvidovre Sogne, men blev allerede i 1777 kaldet til Helligåndskirken i København, hvor han forblev til sin død i 1787.

Jens Knudsen Thillerup (1720-1780)

J. K. Thillerup blev teologisk kandidat i 1743 og fik i 1747 sit første embede ved Stiftsbjergby – Mørke ved Holbæk.

Efter to forskellige embeder på Sjælland kaldtes Thillerup til Frederiksberg og Hvidovre sogn i 1777. Ved overtagelse af embedet arvede man også stedets degn, der på det tidspunkt var mere end 90 år gammel og derfor ønskede at træde tilbage. Dette bevilgedes, og i stedet for udnævnedes Jacob Tarnovius Wiebe, der var skoleholder i Valby. Ved udnævnelsen erklærer Biskop Harboe, at “denne Wiebe er meget bekvem til at undervise Børn...saa at Frbg. Menighed vil finde sig vel holden, saafremt han bliver Degn og Skoleholder der paa stedet”.

Som en del af aftalen skulle Wiebe og den tidligere degn dele embedsbolig, og Wiebe skulle afstå halvdelen af sin aflønning til forgængerens. På trods af skriftlig aftale degnene imellem, kunne degnene ikke enes. I foråret 1779 klagede den gamle degn til Biskop Harboe over, hvorledes aftalen skulle forstås og hvem der skulle opbevare originalen. Skrivelsen var et angreb på Thillerup, der ikke sørgede for, at den gamle degn fik halvdelen af skolens egentlige indkomster. Thillerup tog til genmæle med følgende ord: “Gud forbarme sig over denne graa Hykler (den gamle degn), hvis Maske nu er saa tyndslidt, at hans egentlige Skikkelse skinner igiennem”. Men samme dag indsendte Thillerup en klage over Wiebe, der ikke havde refunderet ham udlæggene i forbindelse med ombygningen af degneboligen, således at de to degne kunne bo dér side om side.

Stridighederne mellem de to degne fortsatte, også efter Thillerups død i 1780.

Johan Martin Weinreich (1738-1785)

Efter sin teologiske embedseksamen i 1764 opholdt han sig i en periode i Smyrna, Lilleasien.

I 1780 udnævntes han til sognepræst ved Frederiksberg Kirke. Desværre vides der ikke meget om hans virke, men han arvede den genstridige degn fra Jens Knudsen Thillerup. Den gamle degn havde udlejet et par værelser i sin del af degneboligen, hvorfra der "... blev drevet værtshus", og hvor der førtes det "liderligste levned". Natten til konfirmations søndagen og under selve konfirmationen var der dans og spil i degneboligen, og konen til den gamle degns søn drev prostitution i lokalerne, hed det.

Heller ikke Wiebe undgår en klage fra Weinreich, idet han ikke sørger for kirkens og kirkegårdens renholdelse, og han forsømmer sin skole, dvs. undervisningspligten.

I det hele taget var Weinreich ikke tilfreds med sit kald på Frederiksberg. Til biskoppen berettede han, at "Frederiksberg desværre er alt for opfyldt af dårlige Mennesker".

Weinreich døde allerede efter fem år i embedet, den 20. januar 1785.

Hans Pontoppidan (1730-1802)

Hans Pontoppidan var født ind i "den Ældre Pontoppidanske Slægt". Hans far var den senere dr. theol Christian Ludvigsen Pontoppidan. I 1758 blev Pontoppidan kaldet til sognepræst til Dalby og Tureby. Efter flere embeder blev Pontoppidan i 1785 kaldet til sognepræst for Frederiksberg og Hvidovre Sogne, men allerede to år efter blev han kaldet til Idestrup på Falster.

Laurids Hansen Smith (1754-1794)

Faderen var kgl. toldbetjent og visitør, moderen var ud af en jysk præstefamilie. På mødrene side var hans oldefar officer fra Brandenburg, der i 1659 havde været i krig ved Nyborg, inden svenskernes overgang over det tilfrosne Storebælt. Dette har Smith selv udlagt sådan, at han "... stundom er noget forvoven og har megen Soldatiskhed i min Aand ...".

Johan Martin Weinreich

For at modvirke dette, satte hans fader ham "tidlig til Bogen", og allerede som elleveårig blev han indskrevet i Metropolitanskolen. Han dimitterede i 1772, hvorefter han begyndte på Universitetet. Smith fik dog aldrig embedseksamen, idet han med rastløs energi kastede sig ud i mange forskellige arbejder, han underviste, prædikede (første gang dagen efter han var indskrevet!), studerede det meste inden for det der dengang kaldtes "de skønne videnskaber".

I 1776 blev Smith ansat som lærer i filosofi ved Landkadetakademiet (dagens officersskole for officerer i hæren), og i 1779 blev han professor.

Efter et rektorembede i Nykøbing Falster, blev han i 1781 indsat som rektor ved Trondhjem uden at være magister.

I 1784 rejser Smith af helbredsmæssige hensyn til København, hvor han havde det held at blive ven med kronprins Frederiks (den senere Frederik 6.s) ven og rådgiver Johan Bülow. Herigennem får han under sit ophold i København lejlighed til at prædike for de kongelige herskaber.

Efter sin tilbagevenden til Trondhjem, kunne Smith ikke holde sig i ro, hvorfor han uden teologisk embedseksamen blev kaldet til sognepræst i Vejle i 1785. Da hans hu imidlertid stadig stod til hovedstaden, blev han i 1788 kaldet til sognepræst ved Frederiksberg og Hvidovre Sogne. I øvrigt fik han samme år den teologiske doktorgrad fra Universitetet i Göttingen.

Allerede i 1789 skiftede han kald igen, denne gang til Holmens Kirke som residerende kapellan, men også hér varede kaldet kun kort tid. Hans sidste embede var som sognepræst i Asminderød og Grønholt Sogne samt slotspræst i Fredensborg. Smith døde i København af sygdom i 1794.

Johannes Bruun (1755-1798)

Johannes Bruun var student fra Roskilde og blev teologisk kandidat i 1778.

Efter embedseksamen blev Bruun kateket ved Holmens Kirke og i 1785 residerende kapellan i Asminderød, Grønholdt og Fredensborg. Allerede i 1786 måtte han på grund af svaghed opgive embedet og var derefter uden embede indtil han i 1789 kaldtes til Frederiksberg og Hvidovre Sogne. Bruun forblev i dette embede indtil sin død i 1798.

Adam Oehlenschläger skriver om ham i sit Frederiksbergdigt: "Med ægte / Begeistring han paa Prædikestolen steg,/ Og naar han tolked Jesu Død og Smerte, / Da smelted han det barnlig-ømme Hierte."

Ligesom Johan Martin Weinreich havde Bruun problemer med degnen – Wiebe – der efterhånden ikke levede op til kravene til sit skolearbejde. Oehlenschläger gav i 1780'erne følgende drastiske billede af forholdene: “Degnens Skole var en Skole for Gadedrenge, hvoraf der var mange i min Barndom på Frederiksberg. ... I Laser, Pjalter og Træske kom disse Drenge i Skolen, der saae ud som en Svinesti, ...”.

Bedringen i skoleforholdene skete dog først under Bruuns efterfølger, Frederik Liebenberg. Bruun døde i sit embede i 1798.

Frederik Liebenberg (1767-1828)

Frederik Liebenberg blev tidligt forældreløs, hvorefter han kom i huset hos en velhavende brygger. Ved dennes hjælp fik han embedseksamen i 1784 og arbejdede i nogle år som huslærer.

I 1794 blev Liebenberg præst ved “Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset”, og efter nogle år blev han lærer ved Metropolitanskolen.

15. februar 1799 kaldes han til Frederiksberg Kirke. Liebenberg var en litterær person og hold salon med familien Rahbek og kredsen omkring Bakkehuset.

Som præst var han en engageret og flittig person, bl.a. tog han sig seriøst af kommunens fattigvæsen. På Frederiksberg var fattigvæsenet underlagt en kommission med følgende faste medlemmer: Voigt, slotsforvalteren på Frederiksberg Slot, Joachim Conrad Oehlenschläger, organist ved Frederiksberg Kirke og far til Adam Oehlenschläger.

Liebenberg oplevede også Københavns belejring og det efterfølgende bombardement d. 2. september 1807. Den 29. august 1807 blev Københavns Ladegård, der fungerede som Københavns Sindssygehospital, beordret rømmet af den engelske belejringsstyrke. De sindssyge blev evakueret til Frederiksberg Kirke, hvor de opholdt sig i to døgn. En af de evakuerede blev kaldt “den gale pastor Krüger”. Han var præst, men sindssyg og derfor anbragt på Ladegården. Da han kom ind i kirken som evakueret og så prædikestolen bemægtigede han sig denne og veg ikke derfra i de to døgn evakueringen varede. Samtidig med evakueringen, som blev overvåget af englænderne, trængte disse – noget chokerende – ind til fru Liebenberg, der lå i barselseng i præstegården.

Michael Fr. Liebenberg

Frederiksberg Kirke blev stærkt medtaget under evakueringen af de sindslidende.

Liebenberg blev i 1810 kaldet til hofpræst og blev også tilbudt Ribe Bispestol, hvilket han dog afslog.

Liebenberg trak sig tilbage i 1824 og døde i 1828.

Jens Hansen Frechland (1772-1826)

Som 22-årig begyndte Frechland på Københavns Universitet, hvorefter han i år 1800 blev orlogspræst. Han forblev i flåden han indtil han i 1810 kaldtes til Frederiksberg og Hvidovre Sogne. Dog tyder noget på, at Frechland allerede fra 1806 var Liebenbergs kapellan. Liebenbergs ønske om at få bevilget en kapellan skal ses i sammenhæng med det øgede arbejde for Frederiksberg Fattigvæsen.

En udløber af landets generelle økonomiske situation i årene 1807-14 kan også spores i henvendelser fra Frechland til biskop Münter. Frechland søgte og fik tilstået en del af præstepengene for Vesterbro, men til trods herfor søgte han i 1811 forflyttelse "til et bedre Levebrød". En forklaring herpå kan være, at der ikke hørte tiende til præstekaldet på Frederiksberg, idet muligheden for at opkræve dette bortfaldt ved nedlæggelsen af Ny Hollænder Landsbyen i 1689. Først i 1824 imødekommes ønsket om forflyttelse, og Frechland blev præst i Søllerød.

I de mellemliggende 13 år lykkedes det for Frechland at forbedre forholdene for sognets fattige ved at medvirke til oprettelse af et "fattighospital", at udbygge skoleforholdene bl.a. ved at oprette en skole på Vesterbro. På Frederiksberg fik Frechland udvidet lærerstaben og forbedret lønningerne for lærerne. Af indberetninger fremgår, at både børnenes mødefrekvens og indlæring forbedredes i disse år.

Frechland døde i 1826.

Søren Schiødte (1781-1836)

Søren Schiødte blev teologisk kandidat i 1805 og virkede derefter som sognepræst ved Garnisonskirken. Imidlertid blev han i 1824 sognepræst ved Frederiksberg Kirke, da han havde vanskeligt ved at overkomme byrderne ved kaldet i byen.

På Frederiksberg var der dog også mange arbejdsopgaver forbundet med kaldet, bla. forbedredes skolegangen på Frederiksberg i hans embedsperiode.

Ved sin tiltrædelse ville han gerne have den 90-årige præstegård ombygget. I den anledning lånte sognet 2.550 rigsdalere i sølv, som dog skulle betales tilbage i løbet af 28 år. Beløbet var udlånt af Helsingør Hospital og Roskilde Duebrødre Kloster. Den ombyggede præstegård er den, der i dag ligger ud til Pile Allé ved siden af kirken. Den indeholder 11 værelser og fuld kælder.

Søren Schiødte blev som sin forgænger udnævnt til hofprædikant og virkede ved Frederiksberg Kirke frem til sin død d. 12. august 1836. I nekrologen i Berlingske Tidende omtales han som “en af tidens fortrinligste og yndede talere; han var agtet og elsket”.

Søren Schiødte

Laurits Christian Holsøe (1789-1862)

I 1817 bestod Laurits Christian Holsøe den teologiske embedseksamen og virkede derefter i nogle år som lærer ved Metropolitanskolen. I marts 1821 udnævntes han til sognepræst i Øster Egesborg på Sydsjælland, og først i 1835 blev han kaldet til Frederiksberg Kirke.

Arbejdet i Frederiksberg Sogn lagde i disse år stor beslag på hans arbejdsindsats, bl.a. blev skolevæsenet udbygget med oprettelse af søndagsskoler for konfirmerede drenge, indførelse af håndarbejde i børneskolerne, og – ikke mindst – indførelse af undervisningsplaner. Ved visitats i 1844 roser biskop Münster ham for hans ungdomsarbejde.

Samtidig får Holsøe tid til i årene 1839-41 at få bevilget penge til en ny altertavle – den nuværende – malet af C. W. Eckersberg. Holsøe foreslog Eckersberg, hvilket bibelcitat tavlen skulle illustrere, medens Eckersberg betingede sig og fik frie hænder til dens motiv og dettes udformning. Altertavlen blev ophængt i 1841.

Holsøe døde i sit embede d. 17. august 1862.

Laurits Christian Holsøe

Peter Elias Hall (1805-1891)

Peter Elias Hall

Peter Elias Hall virkede som sognepræst ved Frederiksberg Kirke i årene 1863-76. I 1857 var Hall blevet udnævnt til provst for Lyng-Kronborg Herreder; en titel der fulgte med kaldet til Frederiksberg Kirke. Under hans virke blev skole og kirke adskilt. Dette skete i 1874.

Biskop Martensen beskriver Hall som en nidkær og begavet provst, der passede sit sogn med arbejdsomhed. Martensen beretter, at han på visitats d. 5. juni 1864 oplevede, at kirken fyldtes af en meget talrig forsamling, og at han med "opbyggelse hørte den smukke og kristelige prædiken".

I hjemmet til en af Halls svigersønner kom datidens kendte grundtvigianere, bl.a. digterpræsten Jens Christian Hostrup. Hostrup skrev bl.a. syngespillet "Genboerne" og elskede at lege børnelege som f.eks. "Nu bære vi vadmel". Sådanne løjer morede ikke provsten, der, når han kom hjem fra et sådant besøg, arrigt omtalte "de grundtvigianske narrestreger".

Hall derimod elskede Ludvig Holberg, og beklagede, at han ikke kunne citere ham fra prædikestolen. Peter Elias Hall døde i 1891.

Christen Ewaldsen (1819-1893)

Christen Ewaldsen

Ewaldsen blev ordineret i 1876 og virkede som sognepræst til sin død.

I modsætning til sin forgænger var Ewaldsen en mere udadvendt person og tillige en fremragende prædikant. Inden sin kaldelse til Frederiksberg Kirke havde han været præst i Flensborg og en kort tid redaktør på Flensborg Avis. I Flensborg havde han været tysk præst indtil 1864 og havde i den anledning oversat en række danske kernesalmer til tysk for at bygge bro mellem de to sprog.

Provst Fenger fortæller i sine erindringer, hvordan han som logerende hos Ewaldsen i Flensborg hver morgen sammen med de øvrige logerende skulle stille ved forenden af ægtesengen i ægteparret Ewaldsens soveværelse og bede morgenbøn. Hr. Ewaldsen lå stadig iført nattøj, incl. hvid nathue, da han var skaldet.

På denne tid blev Frederiksberg Sogn, der som nævnt omfattede hele den nuværende Frederiksberg Kommune – opdelt i flere sogne, idet det oprindelige sogn ved udløbet af Ewaldsens embedsperiode var vokset til ca. 60.000 sog-

nebørn. Det første sogn, der udskiltes i 1880 var det nuværende Sct. Thomas Sogn. Samtidig blev anneks sognet Hvidovre lagt ind under Jesuskirken, der opførtes af brygger I.C. Jacobsens søn Carl og indviet 1891.

Christen Ewaldsen døde i 1893.

Otto Valdemar Glahn (1847-1908)

Otto Valdemar Glahn virkede som sognepræst ved Frederiksberg Kirke fra 1876 til sin død i 1908.

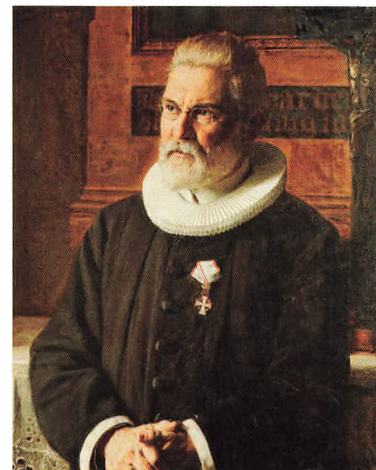
Efter sin teologiske embedseksamen i 1872 var Glahn en kort overgang lærer ved Schneekloths Skole, men allerede i 1876 blev han hjælpepræst ved Frederiksberg Kirke. Ved Christen Ewaldsens død i 1893 avancerede Glahn til sognepræst.

I 1897 blev det tidligere Frederiksberg Sogn, dvs. det formindskede sogn, men med de udskilte sogne, udlagt som selvstændigt provsti, hvorefter Glahn indsattes som Frederiksberg Provstis første provst. Glahns mål var at få Frederiksberg opdelt i ialt fire sogne, hver med sin sognekirke. De tre nye sogne var Sct. Lukas, Sct. Thomas og Sct. Markus. Den efterfølgende befolkningsudvikling har medført, at der i dag er etableret yderligere seks sogne indenfor Frederiksberg Provsti, nemlig Solbjerg, Frederiksberg Slot, Lindevang, Flintholm, Mariendal og Godthaab.

Efter den tids bedømmelse regnedes Glahn ikke som en stor prædikant, men gennem sin tilforladelighed og redelighed vandt han mange sognebørns tillid. Glahn var tillige meget arbejdsom og socialt interesseret, også på det praktiske plan gennem menighedsplejen.

Menighedshuset – naboejendommen til præstegården – kan således tilskrives Glahns sociale engagement. Menighedshusets historie skal ikke beskrives hér, men det skal i denne sammenhæng blot bemærkes, at menighedsplejen blev påbegyndt af Glahn og hustru med uddeling af et gratis måltid mad fra præsteboligens køkkenvindue. I takt med at indbyggerantallet voksede og dermed også antallet af trængende, satte provst Glahn sig i spidsen for en indsamling af nødvendige midler til opførelse af menighedshuset. Desværre nåede Glahn ikke at opleve husets indvielse, idet dette først blev indviet i 1911.

Glahns idéer om menighedspleje blev videreført i de nye sogne på Frederiksberg i takt med at disse etableredes.

Otto Valdemar Glahn

Henrik Hoffmeyer (1865-1924)

Henrik Hoffmeyer

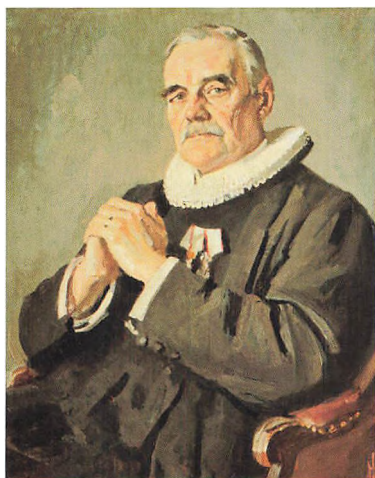
Henrik Hoffmeyer virkede som præst fra 1909 og til sin død i 1924. Samtiden karakteriserer ham som “en studeret mand”.

Hoffmeyer var kendt for sine gode organisatoriske evner og store arbejdskraft, der bl.a. kom til udfoldelse gennem sit virke i Indre Mission i København, hvor han i en årrække var sekretær og også formand.

Som præst ved Frederiksberg Kirke blev han en meget søgt forkynder, idet han havde en klar og varm fremstilling, som tiltalte mange.

Medens Hoffmeyer residerede, overvejede Menighedsrådet at nedtage Eckersbergs altertavle, idet man ønskede en kopi af Bartolomeus’ “Jesu nedtagelse af korset” ophængt. Menighedsrådets ønske om en anden altertavle var – måske – dikteret af kunsthistorikeren Emil Hannover, der bl.a. fandt at Eckersberg var stærkt overvurderet og fantasiløs! Originalen “Jesu nedtagelse af korset” kan den dag i dag ses på Palazzo Pitti i Firenze.

Johannes Teodor Engel (1875-1955)

Johannes Teodor Engel

J. T. Engel virkede ved Frederiksberg Kirke fra 1925 til sin pensionering i 1945.

Han var født på Frederiksberg og blev teologisk kandidat i 1901. Inden sin ansættelse ved Frederiksberg Kirke havde han virket som lærer ved det københavnske skolevæsen, huslærer på Gisselfeld, lærer for prins Gustav (1887-1944), næstyingste barn af kronprins Frederik – senere Frederik d. VIII. – kronprinsesse Lovisa, kapellan ved Hillerød-Nr. Herlev Sogne samt kapellan og siden sognepræst ved Vor Frue Sogn i Roskilde.

Af ældre borgere på Frederiksberg, der blev konfirmeret af Engel, omtales han den dag i dag med stor respekt og varme. I sit virke lagde han vægt på kontakt til sine sognebørn bl.a. gennem hus- og konfirmandbesøg. Engel døde i 1955.

Niels Nøjgaard (1900-1999)

Præst ved Frederiksberg Kirke fra 1946 til sin pensionering i 1970.

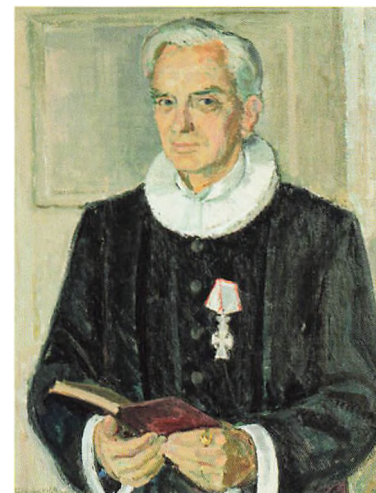
Nøjgaard blev teologisk kandidat i 1925, og fire år efter dr. theol. Fra det tidspunkt af blev han altid tituleret dr. Nøjgaard.

Forinden Nøjgaard blev kaldet til Frederiksberg, virkede han som præst i Udby (N. F. S. Grundtvigs fødesogn). Nøjgaard var en nær ven af digteren og præsten Kaj Munk og holdt flere foredrag om digterpræsten fra Vedersø.

Fra hans virke ved Frederiksberg Kirke skal nævnes, at han indførte den skik – som stadig eksisterer – regelmæssigt at mødes med kirkens øvrige præster for at tale om forefaldende embedsforretninger, og hvad der ellers måtte ligge præsteskabet på sinde.

En ældre dame, der i en årrække var medlem af menighedsrådet, medens Nøjgaard virkede, har berettet: “Dr. Nøjgaard var en meget myndig person. På møderne i rådet blev der ikke diskuteret, når dr. Nøjgaard havde fremlagt et forslag. Sådanne blev bare vedtaget”.

Nøjgaard kom efter sin pensionering tit og ofte i kirken, indtil han døde i den høje alder af 99 år.

Niels Nøjgaard

Helge Lundblad (1929-)

Helge Lundblad blev ansat ved Frederiksberg Kirke i 1959, først som kaldskapellan, og ved Nøjgaards pensionering som kirkebogsførende sognepræst i 1971. Han virkede ved Frederiksberg Kirke frem til sin pensionering i 1999.

Lundblad er blandt andet kendt for sit arbejde med børn og unge samt for sine prædikener og dåbstaler. Flere af disse er udgivet i bogen “Forventninger” i 1999.

Helge Lundblad skriver endvidere om sin præstegerning i denne bog side 28ff.

Helge Lundblad

Vise mænd kom den lange vej

Vise mænd kom den lange vej
til Bethlehem og søgte dig
i stjernens forjættende spor;
Jesus, Guds ord i barnekrop,
du lukked vise mænds øjne op,
glæden, de så, var stor.

Kongen, der sendte dem derhen,
forstilte sig som barnets ven
og skjulte de rynkede bryn.
Vise mænd brød hans falske pagt,
for de forlod ham og al hans magt,
ledt af et sanddru syn.

Lær os at se det lys, de fandt,
og skelne mellem falsk og sandt,
som hjertet beredvilligt vil;
kærligheds kim er lagt i os,
verdens forkrøblende frost til trods,
hjælp den at vokse til!

Du, som er verdens lys, bryd ind
i vinterdøs og mørkesind
med himlens forløsende skær!
Længslen i hjertet, endnu svag,
vågner ved dig til en større dag,
det lægger du os nær.

Niels Brunse 2008

Andante

Vi - se mænd kom den lan - ge vej til Beth - le - hem og søg - te dig i

stjer - nens for - jæt - ten - de spor; Je - sus, Guds ord i bar - ne - krop,

du luk - ked vi - se mænds øj - ne op, glæ - den, de så, var stor.

Artiklernes forfattere:

Peter Holm, provst for Frederiksberg Provsti

Grethe Ilsøe, fhv. landsarkivar, mag.art.

Helge Lundblad, tidl. sognepræst ved Frederiksberg Kirke

Pia Nordin Christensen, sognepræst ved Frederiksberg Kirke

Jørgen Lundblad, Frederiksberg Sogns Ungdomskreds

Niels Søe, KFUM-spejderne

Lis Vorbeck, leder af Frederiksberg Kirkes Pigekor

Allan Rasmussen, organist ved Frederiksberg Kirke

Fie Krøyer Dahl, journaliststuderende

Helle Krogh Madsen, leder af Folkekirkens Skoletjeneste, sognepræst ved Frederiksberg Kirke

Margrete Auken, sognepræst ved Frederiksberg Kirke

Søren Sievers, sognepræst ved Frederiksberg Kirke

Michael Hemmingsen, sognepræst ved Frederiksberg Kirke

Otto Falkenberg, tidl. medlem af Frederiksberg Sogns Menighedsråd

Niels Brunse, forfatter, digter og oversætter

Fotografer:

Janne og Kim von Domarus, www.fotografernevondomarus.dk:

Side 6, 8, 12, 13, 14, 15, 16, 17 nederst, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 29, 31, 33, 35, 40, 41, 42, 70, 71, 73, 74, 75, 78, 79, 81, 85, 87, 89, 93, 95, 97, 99, 101, 105, 106-117 samt for- og bagside

Rune Hansen: Side 49

Erik Aagesen: Side 43

Lars Andersen: Side 58

Omar Ingerslev: Side 59

Søren Tvermoes: Side 65, 68

Jørgen Lundblad: Side 52, 53, 63

Lis Vorbeck: Side 57, 64, 67

Niels Søe: Side 54-55

Michael Hemmingsen: Side 46, 48

Allan Rasmussen: Side 3, 9, 17 øverst, 27, 69, 76, 83, 91, 118

